

2017

ლაგოდების დაცული ტერიტორიების ეკოტურიზმის განვითარების სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა

TJS III

ტურიზმის კონსულტანტი

ლელა ხარტიშვილი

8/1/2017

შინაარსი

1. წინასიტყვაობა	4
2. შესავალი	5
2.1. წინაპირობა	5
2.2. სტრატეგიის მოკლე მიმოხილვა	6
2.3. ტურიზმის განვითარების გეგმის შექმნის პროცესი და მეთოდოლოგია	8
3. ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიები და მისი დამხმარე ზონა	10
3.1 ზოგადი დახასიათება	10
3.2 ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიის მიმდებარე ტერიტორიის სოციალურ- ეკონომიკური მიმოხილვა	12
4. დაცული ტერიტორიის სიტუაციური ანალიზი	14
4.1 მენეჯმენტი და ადმინისტრაცია	14
4.1.1 მართვის სისტემა და ადამიანური რესურსები	14
4.1.2 ადმინისტრაციის ბიუჯეტი	16
4.1.3 ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების არსებული მართვის გეგმა	17
4.2 დაცულ და მის მიმდებარე ტერიტორიაზე ტურისტული რესურსების, ...	19
ინფრასტრუქტურისა და აქტივობების შეფასება	19
4.2.1 ძირითადი მახასიათებლების აღწერა	19
4.2.2 ინფრასტრუქტურის და არსებული სერვისების შეფასება	20
4.2.3 ბუნების საინტერპრეტაციო ბილიკების აღწერა და შეფასება	21
4.2.4 ტურისტული აქტივობები /შეთავაზებები	25
4.2.4 ტურისტული საქმიანობა/ბიზნესი, ადგილობრივი სერვის მომწოდებლების	26
დაცულ ტერიტორიასთან თანამშრომლობა	26
4.3 ტურისტული მოთხოვნის ანალიზი (ეს თავი დასახვეწია მარკეტინგის სტრატეგიის მიხედვით)	28
4.3.1 ტურისტული ვიზიტები, ძირითადი ბაზრები და ვიზიტორების პროფილი	28
4.3.3 საერთაშორისო ტურიზმის ძირითადი ტენდენციები	34
4.3.4 ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების მიზნობრივი ჯგუფები და ბაზრის პოტენციალი	40
4.3.4 გარემოზე და ადგილობრივ თემზე ეკოტურიზმის გავლენის მიმოხილვა	41
4.4 სიტუაციური ანალიზის დასკვნა, შეზღუდვებისა და შესაძლებლობების ანალიზი	43

4.4.1 ეკოტურიზმის განვითარებისთვის ძირითადი შეზღუდვები ლაგოდეხის დაცულ ტერიტორიებზე:.....	43
4.4.2 დაცული ტერიტორიის შესაძლებლობები	44
4.5 ლაგოდეხის SWOT ანალიზი	45
5. ეკოტურიზმის სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა	48
5.1 ლაგოდეხის დაცულ ტერიტორიებზე ტურიზმის განვითარების ხედვა:	48
5.2 სტრატეგიული მიზნები და ამოცანები	49
5.3. სტრატეგიის განხორციელების საკვანძო საკითხები/ელემენტები:	50
5.3.1 განხორციელების სტრუქტურა, მექანიზმი და პასუხისმგებლობები (დაცული ტერიტორიის მენეჯმენტი, დაინტერესებული მხარეების ჩართულობა, თანამშრომლობა და მხარდაჭერა).....	50
5.3.2 HR – ადამიანური რესურსები და შესაძლებლობების შექმნა	58
5.3.3 სტრატეგიული ტურისტული პროდუქტის განვითარება	60
5.3.4 მარკეტინგი და ინფორმაციის მიწოდება (ეს თავი კიდევ გადამოწმდეს ინდივიდუალური საკომუნიკაციო გეგმის შემდეგ).....	66
5.3.5 ტურისტული შემოსავლების მიღების შესაძლებლობები.....	69
5.3.6 ვიზიტორების და სერვისის მართვა	72
5.3.7 მონიტორინგი და უკუკავშირი	75
6. დასკვნა.....	77
7. ბიბლიოგრაფია.....	77

ცხრილების ნუსხა

ცხრილი 1: ლაგოდეხის ნაკრძალისა და აღკვეთილის მიმდებარე დასახლებული პუნქტები და ძირითადი საქმიანობები	13
ცხრილი 2: ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების ბიუჯეტი და დაფინანსების წყაროები.....	16
ცხრილი 3 ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციის ტურისტული შემოსავლები	17
ცხრილი 4: ტურისტების სტატისტიკა	28
ცხრილი 5 ვიზიტორთა განაწილება თვეების მიხედვით.....	29
ცხრილი 6 ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციის ტურისტული შემოსავლები. წყარო: ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაცია	30
ცხრილი 7 ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციის ტურისტული შემოსავლები სერვისების მიხედვით. წყარო: ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაცია.....	30
ცხრილი 8 ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების უცხოელი ვიზიტორები ქვეყნების მიხედვით. წყარო: ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაცია	31
ცხრილი 9 ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების მონახულების ძირითადი მოტივაცია (%). წყარო: ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაცია	32
ცხრილი 10 ვიზიტორთა მახასიათებლების გადნაწილება, 2016	33
ცხრილი 11 მონახულებისას ვიზიტორთა მიერ მიღებული დადებითი გამოცდილება	33

ცხრილი 12 მონახულებისას ვიზიტორთა მიერ მიღებული უარყოფითი გამოცდილება	33
ცხრილი 13 ტურისტული შეტავაზებების ფასების ფურცელი (ლარი)	34
ცხრილი 14: ტურიზმის შესაბამისობისა და ეკოტურისტების მახასიათებლების მატრიცა დტ-ს კატეგორიისა და მართვის მიზნების შესაბამისად	40
ცხრილი 15 ლდტ-ზე მიზნობრივი ჯგუფების ინტერესები	41
ცხრილი 16 – ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების ტურიზმის განვითარების SWOT ანალიზი.....	48
ცხრილი 17 დაინტერესებულ მხარეთა ჩართულობის დონე. წყარო: პრაქტიკული მენეჯმენტის მექანიზმები რესურსების დაცვის და შეფასებისთვის (Weght, 2004)	52
ცხრილი 18 ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიის დაინტერესებული მხარეები	56
ცხრილი 19 დაინტერესებულ მხარეთა ფორუმი.....	57
ცხრილი 20 კომუნიკაციის სტრატეგია კომპონენტები და სახელმძღვანელო კითხვები	67
ცხრილი 21 წარმატებული პუბლიკაციების ელემენტები	68
ცხრილი 22 ფასების ცხრილი.....	70
ცხრილი 23 ტურისტული სერვისების ტარიფები.....	72

ცხრილების ნუსხა

სქემა 1: ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციის სტრუქტურა	15
სქემა 2 ჰიფსომეტრიული რუკა 1: როჭოს ჩანჩქერის ბილიკი	22
სქემა 3 ჰიფსომეტრიული რუკა 2: ნინოსხევის ჩანჩქერი	23
სქემა 4 ჰიფსომეტრიული რუკა 3: მაჭის ციხის ბილიკი	24
სქემა 5 ჰიფსომეტრიული რუკა 4: შავი კლდეების ტბის ბილიკი.....	25
სქემა 6 ტურიზმის ტენდენციები დაცულ ტერიტორიებზე.....	36
სქემა 7 ლაგოდეხის დაცულ ტერიტორიაზე მდგრადი ტურიზმის განვითარების სტრატეგიული მიმართულებები.	49

1. წინასიტყვაობა

წინამდებარე დოკუმენტი - ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების ეკოტურიზმის განვითარების სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა შემუშავდა პროექტის „ტრანსსასაზღვრო გაერთიანებული სამდივნოს - TJS- ის მესამე ფაზის ფარგლებში, რომელიც ხორციელდება ბუნების დაცვის მსოფლიო ფონდის (WWF) კავკასიის წარმომადგენლობის მიერ, გერმანიის ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების სამინისტროს (BMZ) და გერმანიის რეკონსტრუქციის საკრედიტო ბანკის (KfW) ფინანსური მხარდაჭერით. პროექტის მთავარი მიზანია ეკორეგიონალური გეგმის შემდგომი განვითარება და მისი განხორციელების სტატუსის გაუმჯობესება სამხრეთ კავკასიის ქვეყნებში. ერთერთი შედეგი კი არის „დაცულ ტერიტორიებზე ეკოტურიზმის განვითარების ხელშეწყობა და მათი, როგორც დესტინაციის ინტეგრირება ეკონომიკურად მომგებიან ტურისტულ პროდუქტში“.

ლაგოდების ეკოტურიზმის განვითარების სტრატეგიის და სამოქმედო გეგმის შემუშავების პროცესს უძღვებოდნენ TJS-ის მერ დაქირავებული ექსპერტები ლელა ხარტიშვილი და რიჩარდ დენმანი.

სამუშაო შეხვედრებსა და დოკუმენტის წინასწარი ვერსიების განხილვაში მონაწილეობდნენ:

დაცული ტერიტორიების სააგენტოს თანამშრომლები:

თომა დეკანოზიძე, დაცული ტერიტორიების სააგენტოს თავმჯდომარის მოადგილე
ნატა სულთანაშვილი, დაგეგმვისა და განვითარების სამსახურის უფროსი
ლევან თაბუნაძე, ბორჯომ-ხარაგაულის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციის
დირექტორი
ნათია მულაძე, ბორჯომ-ხარაგაულის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციული
განყოფილების ხელმძღვანელი
გიორგი სულამანიძე, ლაგოდების დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციის დირექტორი
თეა შალვაშვილი, ლაგოდების დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციული განყოფილების
ხელმძღვანელი
ნინო სეთურიძე, ვაშლოვანის ეროვნული პარკის ვიზიტორთა სპეციალისტი
ნათია ანდლულაძე, ტურიზმის სპეციალისტი
ნიკო თევდორაშვილი, მარკეტინგისა და საზოგადოებასთან ურთიერთობის სამსახურის
უფროსი
სოფო აზარიაშვილი, მარკეტინგის და საზოგადოებასთან ურთიერთობის სპეციალისტი

ასევე:

თამარ მაისურაძე, ტურიზმის ეროვნული სააგენტოს თანამშრომელი
თამაზ გამყრელიძე, ბუნების დაცვის მსოფლიო ფონდის კავკასიის ოფისი (WWF)
ლალი თევზაძე, ერთობლივი ტრანსსასაზღვრო სამდივნო (TJS)
თეა ბარბაქაძე, კავკასიის ბუნების ფონდი (CNF)
გიორგი თევდორაშვილი, ტურისტული სააგენტო „ინსაიტ ჯორჯია“
ნატალია ბახტაძე-ენგლანდერ საქართველოს ეკოტურიზმის ასოციაცია (GEA)
ნანა ქართველიშვილი, SPPA – Georgia
რუსუდან ჭოჭუა, ECF

საკონსულტაციო შეხვედრების დროს საყურადღებო იდეებისა და რჩევების, შემდგომ კი დოკუმენტის წინასწარ ვერსიებზე მნიშვნელოვანი შენიშვნების მოწოდებისთვის მადლობას ვუხდით: ლაგოდების მუნიციპალიტეტის ტურიზმის განვითარების დეპარტამენტის წარმომადგენლებს. ასევე, ლაგოდების განვითარების ჯგუფის, საერთაშორისო ორგანიზაციის CARE, საკრებულოს და ადგილობრივი ბიზნეს სექტორის წარმომადგენლებს.

2. შესავალი

2.1. წინაპირობა

დაცულ ტერიტორიებზე ტურისტების რაოდენობის ზრდამ და ეკოტურისტული აქტივობებზე მოთხოვნამ გამოიწვია ტურიზმის მდგრადი განვითარების საჭიროება. შესაბამისად სხვადასხვა დაცული ტერიტორიისთვის სხვადასხვა დონორების მიერ შემუშავდა ტურიზმის განვითარების სტრატეგიები, რომლებიც ფორმატით სრულიად განსხვავდებოდნენ ერთმანეთისგან. ამან გამოიწვია სტრატეგიის მომზადების სახელმძღვანელო დოკუმენტის შექმნის აუცილებლობა, რომელიც ეყრდნობა **ევროპარკის ფედერაციის** მიერ შემუშავებული **ევროპული ქარტიის¹** მოთხოვნებს და **სახელმძღვანელო პრინციპებს**. **სწორედ სახელმძღვანელო დოკუმენტის** საუბველზე შემუშავდა წინამდებარე „ლაგოდეხის ეკოტურიზმის განვითარების სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა“. დოკუმენტი ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციის სახელმძღვანელოა, რომელიც დაეხმარება ადმინისტრაციას მდგრადი ტურიზმის განვითარების მიზნების მიღწევაში. დოკუმენტში გათვალისწინებულია ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების მენეჯმენტის გეგმა და მასში ასახული ეკოტურისტული პროდუქტის განვითარების ხელშეწყობასთან დაკავშირებულ ქმედებები.

2.2. სტრატეგიის მოკლე მიმოხილვა

ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიები საქართველოს სხვა დაცული ტერიტორიების მსგავსად დიდ როლს ასრულებს ეროვნული ბიომრავალფეროვნების კონსერვაციისა და აღდგენის, ასევე ბუნების ხელუხლებელ მდგომარეობაში შენარჩუნების და დაცვის კუთხით. ამავდროულად მას გააჩნია ეკოტურისტული აქტივობების დიდი პოტენციალი. დაცული ტერიტორიების მონახულების მოთხოვნა მზარდია. არსებობს მნიშვნელოვანი ადგილობრივი ბაზარი, რომელიც შედგება სკოლის მოსწავლეებისგან, სტუდენტებისა და ახალგაზრდებისგან. სწრაფად მზარდია უცხოელი ვიზიტორების რიცხვი რომელთა სურვილია ბუნებისგან სიამოვნების მიღება, თავგადასავლების ძიება, ღია სივრცეში აქტივობების მოწყობა. ეს ტენდენცია, სავარაუდოდ, მომავალშიც გაგრძელდება². თუმცა, ამისათვის საჭიროა დაცულ ტერიტორიებზე ტურიზმის განვითარებისა და მდგრადობის უზრუნველყოფა. დროთა განმავლობაში, ტერმინები - ‘ეროვნული პარკი’ ან ‘დაცული ტერიტორია’ ვიზიტორთა მოზიდვის, ტურისტული სერვისებისა და პრაქტიკის და ასევე ჯანსაღი მენეჯმენტისა და კონსერვაციის განხორციელების სტატუსს უნდა გულისხმობდეს. მარტივად რომ ვთქვათ, დაცული ტერიტორიის ბრენდის ჩამოსაყალიბებლად ზოგადი სტანდარტების დაცვა აუცილებელია³.

¹ <http://www.europarc.org/nature/european-charter-sustainable-tourism/>

² სახელმძღვანელოს ინდივიდუალულ დაცულ ტერიტორიებზე მდგრადი ტურიზმის განვითარების სტრატეგიებისა და მართვის გეგმების შესამუშავებლად. იგი ადაპტირებულია ტურიზმის ეროვნულ სტრატეგიასთან და დაცული ტერიტორიების განვითარების სტრატეგიულ მიზნებთან.

³ დაცულ ტერიტორიებზე მდგრადი ტურიზმის განვითარების საერთაშორისო სტანდარტები. რიჩარდ დენმანი

ყოველივე ამის გათვალისწინებით, **დაცულ ტერიტორიებზე რეკრეაციული პოტენციალის შექმნა და მდგრადი ტურიზმის განვითარება** საქართველოს დაცული ტერიტორიების განვითარების სტრატეგიის⁴ ერთ ერთი პრიორიტეტული მიმართულებაა. საქართველოს დაცულ ტერიტორიებზე **მდგრადი ტურიზმის განვითარების სახელმძღვანელო** დოკუმენტი ითავლისწინებს **მდგრადი ტურიზმის განვითარების საერთაშორისო და რეგიონალურ სტანდარტებს** და სახელმძღვანელო პრინციპებს. მათ შორის **ბიომრავალფეროვნებისა და ტურიზმის განვითარების გაიდლაინებს**⁵, ბუნების კონსერვაციის საერთაშორისო კავშირის (IUCN) მიერ შემუშავებულ ახალ საუკეთესო პრაქტიკის სახელმძღვანელოს „**დაცულ ტერიტორიებზე ტურიზმის განვითარების და ვიზიტორთა მენეჯმენტი**“⁶; თუმცა ყველაზე მეტად ეყრდნობა **ევროპარკის ფედერაციის** მიერ შემუშავებული **ევროპული ქარტიის**⁷ **მოთხოვნებს** და სახელმძღვანელო პრინციპებს:

1. პრიორიტეტი ენიჭება დაცვას
2. მდგრადი განვითარების ხელშეწყობას
3. დაინტერესებულ პირთა ჩართულობას
4. მდგრადი ტურიზმის ეფექტურ დაგეგმარებას
5. მუდმივი გაუმჯობესებისკენ სწრაფვას.

ლაგოდების დაცული ტერიტორიების ეკოტურიზმის განვითარების სტრატეგია და მართვის გეგმა წარმოადგენს საერთაშორისო სტანდარტებზე დაფუძნებული ეროვნული სტრატეგიის განაცხადს კონკრეტული დაცული ტერიტორიებისთვის და ნიმუშია სხვა დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციებისთვის.

დოკუმენტის პირველი ნაწილი ეხება მიზნობრივი არეალის აღწერას, დაცული ტერიტორიის მიმდებარე თემების სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის მიმოხილვას და სიტუაციურ ანალიზს. კერძოდ, აღწერილია ადმინისტრაციის ინსტიტუციური შესაძლებლობები, არსებული ტურისტული რესურსები, ინფრასტრუქტურა და აქტივობები. ტურისტული მოთხოვნის ანალიზის საფუძველზე მოცემულია ტურიზმის განვითარების გამოწვევების და შესაძლებლობების მოკლე მიმოხილვა და SWOT. დოკუმენტის შემდეგი ნაწილი წარმოადგენს გრძელვადიან სტრატეგიულ ხედვასა და სტრატეგიულ მიმართულებებს (მიზნებს), ამ მიზნების მისაღწევად დასახულ ამოცანებს და კონკრეტულ ქმედებებს. და ბოლოს, წარმოდგენილია სტრატეგიის განხორციელების საკვანძო ელემენტები და რეკომენდაციები.

სამოქმედო გეგმაში ჩამოთვლილია პრიორიტეტული აქტივობები ცხრილის სახით.

დოკუმენტს თან ახლავს დანართები სადაც წარმოდგენილია დაინტერესებული მხარეებისაგან მიღებული ინფორმაცია და ლაგოდების ტურისტული ტერიტორიის რესურსების დეტალური დახასიათება. ასევე საერთაშორისო ექსპერტის მიერ მოწოდებული რეკომენდაციები.

⁴ საქართველოს დაცული ტერიტორიების სააგენტოს სტრატეგია 2017-2025

⁵ *Tourism Supporting Biodiversity* UNEP and CBD, 2015

⁶ https://iucn.oscar.ncsu.edu/mediawiki/images/3/3a/Sustainable_Tourism_BPG_Full_Review_Copy_for_WPC14_v2.pdf

⁷ <http://www.europarc.org/nature/european-charter-sustainable-tourism/>

ლაგოდეხის დტ-ის ტურიზმის განვითარების სტრატეგიის დოკუმენტის მიზანი და ამოცანები

დოკუმენტი ითვალისწინებს ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების მდგრადი ტურიზმის განვითარების სახელმძღვანელო პრინციპების შემუშავებას როდესაც გათვალისწინებულია დაცული ტერიტორიების კონსერვაციული პრინციპები, მიმდებარე ტერიტორიებზე მაცხოვრებელი თემის სარგებელი და ეკონომიკური მდგრადობა.

დოკუმენტის შექმნის მიზანია:

- არსებული რეკრეაციული და საგანმანათლებლო აქტივობების და ახალი ტურისტული პროდუქტების გამოვლენა რომელიც ეფუძნება ბუნებრივ-კულტურულ ფასეულობებს, კონსერვაციულ მიზნებს, წარმოადგენს დამატებითი შემოსავლის წყაროს ადგილობრივი მაცხოვრებლებისთვის და ადმინისტრაციისთვის; ასევე იმ საკვანძო საკითხების გამოვლენა რაც ხელს შეუწყობს ლაგოდეხის დაცულ ტერიტორიებზე მდგრადი ტურიზმის ეფექტურ მართვას.

ძირითადი მიდგომები

სტრატეგიის და სამოქმედო გეგმის მიზნები ითვალისწინებს მდგრადი ტურიზმის განვითარების რეგიონალურ სტანდარტებს. ესენია:

1. დაინტერესებული მხარეების ჩართულობა
2. მონაცემების შეგროვება და შეფასება
3. ეკოტურიზმის სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა
4. ადამიანური რესურსების და შესაძლებლობების გაძლიერება
5. პროდუქტის განვითარება და მიწოდების უზრუნველყოფა
6. მარკეტინგი და ინფორმაციის მიწოდება
7. შემოსავლების ზრდა
8. ვიზიტორთა და სერვისების მართვა
9. მონიტორინგი და ინფორმაცია მომხმარებლებისგან
10. დაცული ტერიტორიების მხარდაჭერა და მათ შორის ურთიერთთანამშრომლობის ხელშეწყობა

2.3. ტურიზმის განვითარების გეგმის შექმნის პროცესი და მეთოდოლოგია

დოკუმენტის შემუშავებას წინ უსწრებდა მოსამზადებელი პერიოდი როდესაც სამუშაო გუნდი საერთაშორისო ექსპერტის კონსულტაციებით გაეცნო მდგრადი ტურიზმის საერთაშორისო სტანდარტებს და თანამედროვე მიდგომებს. შედეგად შემუშავდა რეგიონალური სტანდარტები და დაცულ ტერიტორიებზე მდგრადი ტურიზმის განვითარების სახელმძღვანელო პრინციპები; მომზადდა ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების ეკოტურიზმის განვითარების სტრატეგიის დოკუმენტის შინაარსი და მისი მომზადების სამუშაო გეგმა სამუშაო გუნდთან შესათანხმებლად.

ლაგოდების დაცული ტერიტორიების ეკოტურიზმის განვითარების სტრატეგიისა და სამოქმედო გეგმის მომზადების პროცესი შემდეგ სამ (3) ძირითად ფაზას მოიცავდა:

1. საწყისი ფაზა
2. პირველადი შეფასების ფაზა
3. საბოლოო, სტრატეგიის განვითარებისა და მართვის გეგმის შექმნის ფაზა

თითოეული ეტაპის შედეგების განხილვა და შეფასება მოხდა ბენეფიციარებთან და დაინტერესებულ მხარეებთან სამუშაო შეხვედრების დროს.

საწყისი ფაზის პერიოდში, ექსპერტებმა მოიძიეს აღნიშნულ საკითხებთან დაკავშირებული ძირითადი დოკუმენტაცია, მასალები და მონაცემები. ჩატარდა სავსელე გასვლა, ვიზიტის განმავლობაში მიღებული დასკვნები შეჯერებულ იქნა ლაგოდების დაცული ტერიტორიების შესახებ არსებულ ყველა დოკუმენტთან. პირველი ეტაპის დასასრულს, 2017 წლის 20 თებერვალს სამუშაო შეხვედრაზე სამუშაო გუნდს, წარედგინა ინფორმაცია ლაგოდების დაცულ ტერიტორიებზე ტურიზმის განვითარების სფეროში არსებული ძირითადი გამოწვევებისა და პრობლემების შესახებ. შეხვედრაზე სამუშაო ჯგუფმა განიხილა ლაგოდების დაცული ტერიტორიების ეკო ტურიზმის პოტენციალი, თანამშრომლობის აუცილებლობა დაინტერესებულ მხარეებთან. გაკეთდა SWOT ანალიზი.

მეორე ეტაპზე სამუშაო ჯგუფის შეხვედრა შედგა 2017 წლის 9-10 მარტს ლაგოდების დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციაში, რომელსაც ესწრებოდა ასევე ტერიტორიული ადმინისტრაციის რეინჯერები, ვიზიტორთა ცენტრის წარმომადგენელი და რამოდენიმე საოჯახო სასტუმროს მფლობელი. შეხვედრაზე ექსპერტმა წარადგინა ლაგოდების დაცულ ტერიტორიაზე ტურისტული მოთხოვნის ანალიზი და ტურიზმის განვითარების სტატეგიული მიმართულებები. შეფასების დასკვნის საფუძველზე სამუშაო ჯგუფმა შეიმუშავა ლაგოდების დაცულ ტერიტორიებზე ტურიზმის განვითარების გრძელვადიანი ხედვა და კონკრეტული მიზნები.

პროექტის საბოლოო ფაზაში შემუშავდა „ლაგოდების დაცული ტერიტორიების ეკოტურიზმის განვითარებისა და მართვის სამოქმედო გეგმა“, სადაც სტრატეგიული მიზნებისა და ამოცანების გარდა მითითებულია დაინტერესებული მხარეები და ქმედებების განხორციელებისათვის პარტნიორი ორგანიზაციები და საჭირო სავარაუდო ბიუჯეტი. დოკუმენტის სამუშაო ვერსიის პრეზენტაცია გაიმართა ლაგოდების დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციის საკონფერენციო დარბაზში 23 მაისს. სამუშაო შეხვედრას ესწრებოდნენ დაცული ტერიტორიების სააგენტოს, ლაგოდების დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციის თანამშრომლები, ლაგოდების მუნიციპალიტეტის, საკრებულოს, ლაგოდების ადგილობრივი განვითარების ჯგუფის (ლაგი) და თემის წარმომადგენლები. სამუშაო შეხვედრის მეორე ნაწილი დაეთმო სამოქმედო გეგმაში წარმოდგენილი კონკრეტული ქმედებების განხილვას და პრიორიტეტების მინიჭებას. სამუშაო შეხვედრაზე წარმოდგენილი მოსაზრებები და შენიშვნები გათვალისწინებულია საბოლოო დოკუმენტის შემუსავებისას.

დოკუმენტის შემუშავების პროცესში სამუშაო გუნდმა გამოიყენა რამდენიმე სახის მეთოდი: სამაგიდო კვლევა, საველე გასვლები, რაოდენობრივი და ხარისხობრივი მეთოდი, სამუშაო შეხვედრები, ფოკუს ჯგუფები და ინტერვიუს მეთოდი. შეფასება განხორციელდა SWOT ანალიზის, დამხმარე კითხვარების და დამხმარე მასალების გამოყენებით. სტრატეგიული პროდუქტის შერევისას გათვალისწინებული იყო ვიზიტორების მოთხოვნები რაც დამყარებულია შთაბეჭდილებებზე და გამოცდილებაზე.

3. ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიები და მისი დამხმარე ზონა

3.1 ზოგადი დახასიათება

ლაგოდეხის სახელმწიფო ნაკრძალი პირველი ოფიციალურად დაარსებული დაცული ტერიტორიაა კავკასიაში, დაარსდა 1912 წელს. იგი კახეთის რეგიონის ჩრდილო-აღმოსავლეთ ნაწილში მდებარეობს. მისი ფართობია 24451 ჰა, რაც ლაგოდეხის მუნიციპალიტეტის ფართობის თითქმის მესამედს შეადგენს. მისი ჩრდილოეთი საზღვარი ემთხვევა საქართველოს სახელმწიფო საზღვარს რუსეთის ფედერაციასთან (დაღესტანთან). ნაკრძალს აღმოსავლეთიდან ესაზღვრება აზერბაიჯანი.

დაცული ტერიტორიების ცენტრალური შესასვლელია ქ.ლაგოდეხი, ვაშლოვანის ქ. N197 სადაც ადმინისტრაციული შენობა და ვიზიტორთა ცენტრი მდებარეობს, ასევე სოფელი გურგენიანი (ვიზიტორთა ცენტრიდან 15 კმ) და სოფ. მაწიმი (ვიზიტორთა ცენტრიდან 7კმ).

თბილისიდან ლაგოდეხის დაცულ ტერიტორიებამდე მანძილი 170 კმ-ია. ჩასვლა გურჯაანი-კაბლის და/ან წნორის გავლით არის რეკომენდებული. ისნის მეტროსადგურიდან, მდებარე ავტოსადგურიდან ლაგოდეხის მიმართულებით მოძრაობს როგორც მიკროავტობუსი ასევე კერძო ტაქსი ყოველდღე, საათში ერთხელ.

ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიები მოიცავს ლაგოდეხის სახელმწიფო ნაკრძალს (19749 ჰა), ლაგოდეხის აღკვეთილს (4702 ჰა) (IUCN-ის I და IV კატეგორია) და საქართველოს დაცული ტერიტორიების სისტემის მნიშვნელოვანი შემადგენელი ნაწილია ხელუხლებელი ტყით, ძუძუმწოვართა კარგად შენარჩუნებული პოპულაციების მრავალფეროვნებით და მაღალი ენდემიზმით. ფოთლოვანი ტყით დაფარული მთიანი მასივების ჰაბიტატები მოიცავს ხელუხლებელი ტყეების დიდ კორომებს. აქ გავრცელებულია ძუძუმწოვართა 38, მოზუდარ ფრინველთა სულ მცირე 133 სახეობა. მათ შორის აღსანიშნავია კავკასიის ენდემი აღმოსავლეთ კავკასიური ჯიხვი (*Capra cylindricornis*), კეთილშობილი ირემი (*Cervus elaphus maral*), არჩვი (*Rupicapra rupicapra*), ევროპული შველი (*Capreolus capreolus*) და სხვ. მსხვილ მტაცებელთა ფაუნიდან აღსანიშნავია მურა დათვი (*Ursus arctos*), რუხი მგელი (*Canis lupus*), ფოცხვერი (*Lynx lynx*) და სხვა. ნაკრძალის ორნითოფაუნიდან განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია კავკასიის ენდემური სახეობები: კავკასიური როჭო (*Tetrao mlokosiewiczii*), კავკასიური შურთხი (*Tetraogallus caucasicus*) და კავკასიური ყარანა (*Phylloscopus lorenzii*).

ლაგოდების დაცული ტერიტორიები მნიშვნელოვანია ეროვნული ბიომრავალფეროვნების აღდგენის, ბუნების ხელუხლებელ მდგომარეობაში, მათ შორის ველური ბუნების შენარჩუნების და დაცვის კუთხით⁸. კავკასიის ეკორეგიონალური კონსერვაციის გეგმაში აღნიშნულია როგორც პრიორიტეტული კონსერვაციული ძეგლების (კორიდორი) ხევი - თუშეთი - ლაგოდების ნაწილი. სამხრეთ-აღმოსავლეთით მასთან ყველაზე ახლოსაა ვაშლოვანის, ხოლო ჩრდილო-დასავლეთით - თუშეთის დაცული ტერიტორიები.

აზერბაიჯანის მხრიდან მას ესაზღვრება ზაქათალას სახელმწიფო ნაკრძალი (IUCN I კატეგორია, შეიქმნა 1929 წელს, მოიცავს 23844 ჰექტარ ტერიტორიას). ხოლო დაღესტნის მხრიდან (რუსეთის ფედერაცია) ლაგოდებს ესაზღვრება ტლიარატინსკის აღკვეთილი (IUCN IV კატეგორია, შეიქმნა 1986 წელს, მოიცავს 83500 ჰექტარ ტერიტორიას). მეზობელი ქვეყნების დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციებთან ტრანსსასაზღვრო კონსერვაციის ან კონტაქტის მცდელობები ტექნიკურ დონეზე დაწყებულია.

მთიანი და ტყიანი ლანდშაფტები მრავალრიცხოვანი ჩანჩქერებით, მდიდარი ბიომრავალფეროვნებით, ისტორიული თუ კულტურული მემკვიდრეობით საინტერესოა რეკრეაციული და ეკოტურისტული თვალსაზრისით. იგი კახეთის რეგიონის ერთ-ერთი პოპულარული სამოგზაურო არეალია ბუნების და სათავგადასავლო ტურების მოყვარულთათვის.

ისტორია

ლაგოდების ნაკრძალის დაარსებაში მნიშვნელოვანი ღვაწლი მიუძღვის პოლონელ მოყვარულ ნატურალისტს ლუდვიგ მლოკოსევიჩს. მან მრავალი მცენარე გამოავლინა და მეცნიერულად აღწერა. 1903 დასაწყისში ლაგოდების ხეობა, როგორც სანადირო ნაკრძალი, იჯარით გადაეცა დიდგვაროვნის დემიდოვის ოჯახს. ხეობის ჭრა, მოვება და მიწით სხვა სახის სარგებლობა მკაცრად იკრძალებოდა. 1912 წელს ხეობის ნაწილი რუსეთის იმპერიის მეცნიერებათა აკადემიამ და გეოგრაფიული საზოგადოების კავკასიის ფილიალმა ნაკრძალად გამოაცხადა, რითაც ლაგოდები საქართველოში და მთლიანად კავკასიის რეგიონში პირველი დაცული ტერიტორია გახდა. სახელმწიფო ნაკრძალის კანონის თანახმად, ადამიანის მხრიდან ჩარევა მხოლოდ სამეცნიერო-კვლევითი და საგანმანათლებლო საქმიანობით შემოიფარგლებოდა. ხოლო მოსახლეობა ტერიტორიის ზონებს რეკრეაციული მიზნებისა და ტყის არამერქნული პროდუქტებისთვის (მეფ., კენკრა, თხილი, სამკურნალო მცენარეები და ა.შ.).

ამჟამად ლაგოდების დაცული ტერიტორიები საქართველოს სხვა დაცული ტერიტორიების მსგავსად ექვემდებარება გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტროში არსებულ დაცული ტერიტორიების სააგენტოს⁹.

⁸ საქართველოს კანონი „თუშეთის, ბაწარა-ბაბანეურის, ლაგოდებისა და ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიის შექმნისა და მართვის შესახებ“ 2007 წელი; № 4684 - სსმ I, № 16, 07.05.2007 წ..

⁹ 2007 წლის საქართველოს კანონი „თუშეთის, ბაწარა-ბაბანეურის, ლაგოდებისა და ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების შექმნისა და მართვის შესახებ“.

3.2 ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიის მიმდებარე ტერიტორიის სოციალურ-ეკონომიკური მიმოხილვა

2014 წლის მდგომარეობით, ლაგოდეხის მუნიციპალიტეტის მოსახლეობაა 41 678 ადამიანი, რომლის 85% სოფლად ცხოვრობს.

ქვემოთ წაროდგენილია ლაგოდეხის ნაკრძალისა და აღკვეთილის მიმდებარე დასახლებული პუნქტები, მოსახლეობა და მათი ძირითადი საქმიანობა.

#	მიმდებარე ზონაში დასახლებული პუნქტები	მოსახლეობის რაოდენობა	ძირითადი საქმიანობა	მათ შორის დაცულ ტერიტორიასთან დაკავშირებული საქმიანობა (ტურიზმი, საძოვრები სხვ.)
1	ქ.ლაგოდეხი	5918	სოფლის მეურნეობა, ტურიზმი, ვაჭრობა და მცირე წარმოება	62
2	მაწიმი	618	სოფლის მეურნეობა, ტურიზმი, ვაჭრობა	29
3	რაჭისუბანი	68	სოფლის მეურნეობა	-----
4	შრომა	1299	სოფლის მეურნეობა, ტურიზმი, ვაჭრობა და მცირე წარმოება	6
5	კავშირი	433	სოფლის მეურნეობა, ვაჭრობა, ტურიზმი.	3
6	ნინიგორი	502	სოფლის მეურნეობა, ვაჭრობა, მცირე წარმოება	-----
7	ზემო ხიზა	75	სოფლის მეურნეობა	-----
8	გურგენიანი	1400	სოფლის მეურნეობა, ტურიზმი, ვაჭრობა	8
9	ხიზაბაგრა	94	სოფლის მეურნეობა, ტურიზმი	5
10	ბაისუბანი	888	სოფლის მეურნეობა, ვაჭრობა, მცირე წარმოება	-----
11	ზემო მსხალგორი	513	სოფლის მეურნეობა, ვაჭრობა, მცირე წარმოება	-----
12	ქვემო მსხალგორი	444	სოფლის მეურნეობა, ვაჭრობა, მცირე წარმოება	-----
13	კაბალი	9279	სოფლის მეურნეობა, ვაჭრობა, მცირე წარმოება	-----
	სულ	21531		

ცხრილი 1: ლაგოდეხის ნაკრძალისა და აღკვეთილის მიმდებარე დასახლებული პუნქტები და ძირითადი საქმიანობები

დანართი 1: რუკა. ლაგოდეხის ნაკრძალის და აღკვეთილის გეოგრაფიული მდებარეობა

დანართი 2: რუკა. დასახლებული პუნქტები

ლაგოდეხის მუნიციპალიტეტის მოსახლეობის ეთნიკური შემადგენლობა:

ქართველები - 67,2%, აზერბაიჯანელები - 25,6%, ოსები - 4,9%, რუსები - 1,7%, სომხები - 0,3%.

მუნიციპალიტეტში მოსახლეობის 51% თვითდასაქმებულია სოფლის მეურნეობაში, ხოლო 8%-ს აქვს დროებითი, სეზონური სამსახური.

ლაგოდების მუნიციპალიტეტის ეკონომიკა სასოფლო-სამეურნეო წარმოებასა და გადამამუშავებზეა დამოკიდებული. ნაკლებად განვითარებული დარგებია: მრეწველობა, ტრანსპორტი და მშენებლობა. მოსახლეობის შემოსავლის ძირითად წყაროს და ზოგადად მუნიციპალიტეტის ბიუჯეტის ძირითად შემოსავლებს უზრუნველყოფს სოფლის მეურნეობა და ვაჭრობა¹⁰. მუნიციპალიტეტში სასოფლო-სამეურნეო სავარგულებს უკავია 38 979 ჰა, ანუ მთლიანი ტერიტორიის 44%; ტყეებს - 41 162 ჰა (46%). სოფლის მეურნეობის პრიორიტეტული მიმართულებებია: სიმინდის წარმოება, სასათბურე მეურნეობები, ბალჩეული და ბოსტნეული კულტურების წარმოება (საქართველოში ცნობილია ლაგოდების კიტრი და საზამთრო გემოვნური თვისებებით), მრავალწლიანი ნარგავები (უმეტესად თხილი, ხურმა, კარალიოკი, კივი, უნაბი, ალუჩა, ტყემალი, ყურძენი) და სატბორე მეურნეობები.

პროდუქტის გადამამუშავება ფაქტიურად არ ხდება ფერმერების მიერ. ფერმერები მიღებულ მოსავალს (ტყემალი, ალუჩა, კივი, კარალიოკი, ხურმა) აწვდიან ადგილობრივ ბაზარს ახლომდებარე ქალაქებსა და რაიონებში, ყიდიან შუამავლებზე (ე.წ. შემგროვებლებზე), რომლებიც თავის მხრივ შეგროვებულ ხილს აბარებენ გადამამუშავებელ საწარმოებს. კარალიოკის და ხურმის უმეტესი ნაწილი იგზავნება ქვეყნის გარეთ. მეცხოველეობის მხრივ მოსახლეობას ყავს უმეტესად სარძევე სახორცე მსხვილფეხა პირუტყვი, ცხვარი, თხა და ღორი (შედარებით მცირე რაოდენობით); ყავთ ფრინველი, ფუტკარი და თევზი.

ლაგოდების მუნიციპალიტეტის ადგილობრივი სტრატეგიის მიხედვით სოფლის მეურნეობა და ტურიზმი განვითარების სტრატეგიული მიმართულებებია. ტურიზმი აღიქმება როგორც ინფრასტრუქტურისა და სოფლის მეურნეობის განვითარების და გარემოს დაცვის ხელშემწყობი მიმართულება, ასევე დასაქმებულობის პრობლემის მოგვარებისთვის ერთ-ერთი საკვანძო სექტორი¹¹. არასაკმარისი ინფრასტრუქტურა (გზები, სამედიცინო პუნქტები, საზოგადოებრივი ტუალეტები და სხვა.), არაკომპეტენტური პერსონალი და სერვისების ნაკლებობააფერხებს ტურისტული ვიზიტების ზრდას რეგიონში. ამას გარდა, არსებული საოჯახო სასტუმროები და მომსახურების ხარისხი არასაკმარისია არსებული მოთხოვნის დასაკმაყოფილებლად. მუნიციპალიტეტში არ არის ატრაქციონები და სკვერები. ზოგიერთ სოფელში არ არის ბანკი და აფთიაქი, რაც ხელს უშლის ტურიზმის განვითარებას (დანართი ტურიზმის SWOT ანალიზი, ლაგოდების მუნიციპალიტეტის ადგილობრივი განვითარების სტრატეგია 2016-2020. CARE, NALAG, WWF).

დაცული ტერიტორიების წვლილი ადგილობრივი ეკონომიკის განვითარებაში ძირითადად გულისხმობს სტუმართმოყვარეობისათვის საჭირო ადგილობრივი რესურსების განვითარებას, როგორცაა განთავსება, კვება, ტრანსპორტირება, ტურისტული აქტივობები, ინფრასტრუქტურა, სანახაობები, კომუნიკაციები და სხვა დაქვემდებარებული სერვისები.

¹⁰ლაგოდების მუნიციპალიტეტში არსებული მდგომარეობა. საქართველოს რეგიონებში კლიმატის ცვლილებისა და ზემოქმედების შერბილების ზომების ინსტიტუციონალიზაცია. საქართველოს ადგილობრივ თვითმმართველობათა ეროვნული ასოციაცია, USAID

¹¹ლაგოდების მუნიციპალიტეტის ადგილობრივი განვითარების სტრატეგია 2016-2020. CARE, NALAG, WWF.

ამ მიმართულებით მუნიციპალიტეტში განხორციელდა კერძო მეწარმეების მხარდაჭერა საოჯახო ტიპის სასტუმროების დაარსებაში¹². ბოლო ხანებში ამ რეგიონში ვიზიტორების მზარდი რაოდენობიდან გამომდინარე გამასპინძლებასთან დაკავშირებული მომსახურებები მნიშვნელოვნად გაიზარდა. კერძო წარმოებებმა მოახდინა სასტუმროებსა და საოჯახო ტიპის სასტუმროებში ინვესტირება და ახალი ობიექტების გახსნა ქ. ლაგოდეხში.

ეკონომიკური ზეგავლენა მნიშვნელოვან წილად გაიზარდება, თუ მოხდება არსებული, ვიზიტორთათვის მნიშვნელოვანი ობიექტების შემდგომი გაუმჯობესება და ახალი დამატებითი სანახაობების განვითარება, რაც გაზრდის დაცულ ტერიტორიებზე და ზოგადად რეგიონში ვიზიტორის მიერ საშუალოდ გატარებულ დროს (რომლის გაზომვაც შეიძლება ერთი ვიზიტორის მიერ გატარებული ღამეების რაოდენობის მიხედვით).

აღკვეთილის ალპური საძოვრები გამოიყენება საზაფხულო საძოვრებად დაახლოებით 15000-20000-მდე ცხვრისთვის. აღკვეთილიდან ასევე შეშით მარაგდება ადგილობრივი მოსახლეობის ნაწილი, მას აგრეთვე იყენებენ სხვადასხვა არამერქნული ტყის პროდუქტების შეგროვებისთვის, როგორც არის წაბლი, კაკალი, სამკურნალო მცენარეები, სოკო და ა.შ. მუნიციპალური წყალმომარაგება ხორციელდება დაცულ ტერიტორიებზე და აღკვეთილში არსებული ნაკადულებიდან და მდინარეებიდან. კერძო ბიზნესების მიერ ასევე ხდება წყლის ამოღება სარწყავად და სათევზაო მეურნეობისთვის¹³.

4. დაცული ტერიტორიის სიტუაციური ანალიზი

4.1 მენეჯმენტი და ადმინისტრაცია

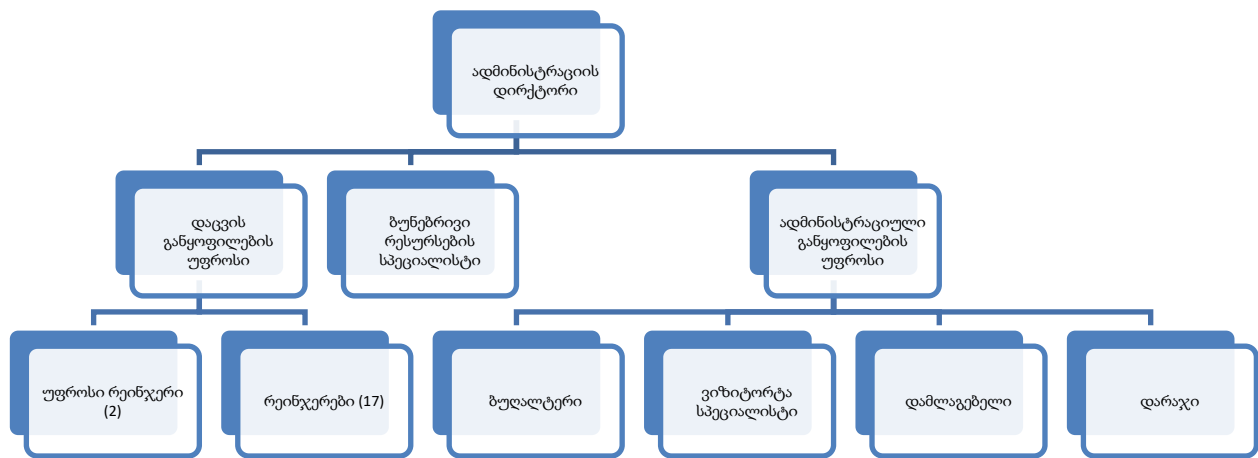
4.1.1 მართვის სისტემა და ადამიანური რესურსები

ლაგოდეხის დაცული ტერიტორია წარმოადგენს გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროს დაცული ტერიტორიების სააგენტოს ადმინისტრაციულ ერთეულს. მას ერთ-ერთი თვალსაჩინო და კარგად ორგანიზებული ადმინისტრაციული ინფრასტრუქტურა გააჩნია. ადმინისტრაციული შენობა მდებარეობს დაცული ტერიტორიების ცენტრალურ შესასვლელში (ქ. ლაგოდეხი). დაცული ტერიტორიების დანარჩენ ორ შესასვლელთან (სოფელი გურგენიანი და სოფელი მაწიმი) განლაგებულია რეინჯერთა სადგურები, რეგისტრაციის გავლა და საჭირო ტურისტული აღჭურვილობის დაქირავება 3 ადგილზეა შესაძლებელი.

ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციის საშტატო ნუსხით განსაზღვრულია 24 თანამშრომელი და დამატებით 2 დამხმარე მოსამსახურე ხელშეკრულების საფუძველზე აყვანის უფლებით. ამ ეტაპზე ვაკანტურია 1 ბუნებრივი რესურსებს უფროსი სპეციალისტის პოზიცია.

¹² მსოფლიო ბანკის და იაპონიის სოციალური განვითარების ფონდის რეგიონული განვითარების პროგრამა. პროექტი: „საქართველოს ტურიზმის სექტორში ჩართული ღარიბი თემების და მიკრო-მეწარმეების შესაძლებლობების გაზრდა“ განმახორციელებელი ორგანიზაცია „ელკანა“

¹³ ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების მართვის გეგმა (2015-2022 წ.)

სქემა 1: ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციის სტრუქტურა

ვიზიტორების მომსახურებით დაკავებულია ადმინისტრაციული განყოფილების უფროსი, ვიზიტორთა მომსახურების უფროსი სპეციალისტი და ბუღალტერი. ტურისტული ინფასტრუქტურის მოვლა, განახლება და სამაშველო საქმიანობა რეინჯერებს ევალებთ.

ზაფხულში ადმინისტრაცია თანამშრომლობს ადგილობრივ გიდებთან, გამყოლებთან და ცხენების გამქირავებლებთან. კერძოდ, ვიზიტორებს მოთხოვნის საფუძველზე აწვდის მათ საკონტაქტო ინფორმაციას. 2016 წელს ადმინისტრაცია თანამშრომლობდა ათ გიდთან და გამყოლთან და ცხენების 20 გამქირავებელთან/მფლობელთან. თუმცა კერძო გამქირავებლების უმრავლესობას მხოლოდ 1 ცხენი ჰყავთ და ჯგუფების შემთხვევაში რთულია სათითაოდ მათთან მოლაპარაკება. ადმინისტრაციას აქვს სურვილი რომ ცხენების გაქირავების ბიზნესი კერძო კომპანიის/მფლობელის მიერ განხორციელდეს, თუმცა ამ ეტაპზე ვერ ხერხდება. დამქირავებელს ჯგუფების შემთხვევაში ურჩევნია მოლაპარაკება და ხელშეკრულების გაფორმება პირდაპირ ადმინისტრაციასთან.

ამ ეტაპზე ადმინისტრაციას ესაჭიროება მინიმუმ ოთხი რუსული და ოთხი ინგლისური ენის მცოდნე კვალიფიცირებული გიდი სეზონურად, ხელშეკრულების საფუძველზე ითანამშრომლებს ადმინისტრაციასთან ტურისტული მარშრუტების ორგანიზების კუთხით.

ვიზიტორთა მომსახურების, საზოგადოებასთან ურთიერთობისა და კომუნიკაციის კუთხით არსებული საშტატო შემადგენლობა არაა საკმარისი და საჭიროებს გაზრდას, რათა უზრუნველყოფილი იქნას დაცული ტერიტორიებისა და მისი ადმინისტრაციის ორიენტირებულობა დაინტერესებულ მხარეებზე¹⁴.

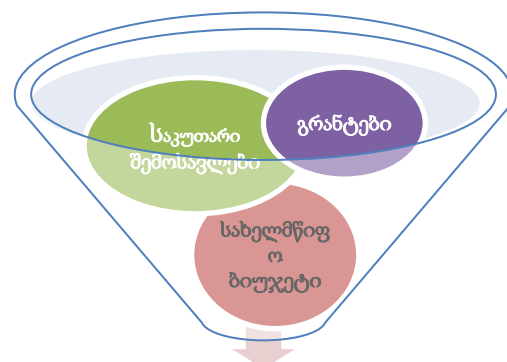
კვალიფიცირებული კადრების მოსამზადებლად ადმინისტრაციას ესაჭიროება თანამშრომელთა შესაძლებლობების გაზრდა და ტრენინგების ორგანიზება. ასევე, ადმინისტრაციას არ გააჩნია ადამიანური რესურსების შეფასების და წახალისების სისტემა, რაც ერთ-ერთი სტრატეგიული მნიშვნელობის საკითხია.

¹⁴ ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების მართვის გეგმა (2015-2022 წ.)

4.1.2 ადმინისტრაციის ბიუჯეტი

ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების ამჟამინდელი კაპიტალური ინვესტიციების კუთხით ძირითადად ბიუჯეტიდან, აგრეთვე კავკასიის ბუნების ფონდიდან (CNF). 2017 წლის ბიუჯეტია 420 000 ლარი. მათ შორის სახელმწიფო ბიუჯეტის დაფინანსება შეადგენს 190 000 ლარს, კავკასიის ბუნების ფონდის (CNF) დაფინანსება - 190 000 ლარს. დარჩენილი 40 000 ლარი მიიღება სხვა ფონდებიდან და საკუთარი შემოსავლებიდან. CNF-ის ბიუჯეტის ნაწილი, კერძოდ 80 000 ლარი ყოველწლიურად გამოიყენება ინფრასტრუქტურის განვითარება და შეკეთებისთვის. 2017 წელს ადმინისტრაციას დაგეგმილი აქვს ავტოსადგომის, ადმინისტრაციული ეზოს მოწყობა და განათება, რისთვისაც გამოყოფილია მთლიანი ბიუჯეტის 106 000 ლარი.

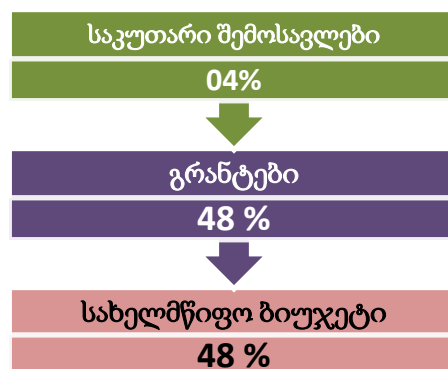
დაფინანსება ხარჯებისა და ხორციელდება სახელმწიფო

ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების ბიუჯეტი

ბიუჯეტი

ბიუჯეტი	2016	2017
სახელმწიფო ბიუჯეტი	181 000	190 000
CNF	161 000	190 000
სხვა ფონდები და საკუთარი შემოსავლები	77 000 (მათ შორის 43350 ტურისტული შემოსავალი)	40 000 (ამას დაემატება ტურისტული შემოსავლებიც)
სულ	419 000	420 000

ცხრილი 2: ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების ბიუჯეტი და დაფინანსების წყაროები

	2012	2013	2014	2015	2016
ianvari	1647	100	100	60	0
Tebervali	1647	5	0	0	312
marti	1647	66	325	0	507
aprili	2152	339	475	1029	1230
maisi	4317	2502	2483	1422	2767
ivnisi	4510	3417	3470	2265	2666
ivlisi	8181	5778	3503	4646	8445
agvisto	8833	7063	5001	5687	8181
seqtemberi	4795	3043	2280	5015	8083
oqtomberi	2336	1520	1937	1389	2389
noemberi	70	234	822	620	352
dekemberi	400	259	0	90	8422.11
sul	40535	24326	20396	22223	43354.11

ცხრილი 2 ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციის ტურისტული შემოსავლები

4.1.3 ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების არსებული მართვის გეგმა

არსებული მართვის გეგმა დამტკიცებულია საქართველოს მთავრობის 2015 წლის 14 ივლისის #349 დადგენილებით და ძალაშია 2022 წლამდე. გეგმის საფუძველზე ყოველწლიურად მუშავდება სამოქმედო გეგმები რომელიც მოიცავს დეტალურ აქტივობებს და კონკრეტულ აქტივობებს ბიუჯეტის გათვალისწინებით.

ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების მენეჯმენტის გეგმის გრძელვადიანი (20-25 წლიანი) მიზნებია:

1. ლანდშაფტების, ჰაბიტატებისა და სახეობების კონსერვაცია
2. სახეობების, ჰაბიტატებისა და ეკოსისტემის სერვისების მდგრადი გამოყენება
3. სოციალურ-ეკონომიკური განვითარება ადგილობრივი ეკონომიკისა და მოსახლეობის სასარგებლოდ
4. ეკოტურიზმის განვითარება
5. ეკოგანათლება და გარემოსდაცვითი ცნობიერების ამაღლება
6. სამეცნიერო კვლევა ეკოსისტემის პროცესების შესახებ ცნობიერების ამაღლებისკუთხით
7. კულტურული მემკვიდრეობის შენარჩუნება და ინტეგრაცია
8. ტრანსსასაზღვრო კონსერვაციის ხელშეწყობა
9. დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციის გაძლიერება

ეკოგანათლების მხრივ ადმინისტრაცია ჩართულია ადგილობრივ სკოლებში გარემოსდაცვითი ცნობიერების შექმნაში, მასპინძლობს სტუდენტურ ჯგუფებს და ადგილობრივ მოსახლეობასთან ამყარებს ურთიერთობებს. შექმნილია ბუნების შემეცნებითი ბილიკი დაწყებითი სკოლის ასაკის ბავშვებისთვის¹⁵.

მენეჯმენტის გეგმაში შეტანილი ეკო-განათლებასა და საზოგადოებასთან ურთიერთობებთან დაკავშირებული აქტივობებია:

- გარემოსთან დაკავშირებული საკითხების შესახებ ცნობიერების ამაღლების შერჩეული საერთაშორისო დღეების აღსანიშნავად „მწვანე კალენდრის“ შექმნა
- საკონსულტაციო მექანიზმის შემუშავება მომიჯნავე სოფლების მოსახლეობასთან რეგულარული კონსულტაციების გამართვის მიზნით
- დამატებითი თანამშრომლების აყვანა, რომლებსაც დაევალება ეკოსაგანმანათლებლო საქმიანობების განხორციელება და საზოგადოებასთან ურთიერთობა და არსებული და მომავალი თანამშრომლების ტრენინგი უნარ-ჩვევების გაუმჯობესება-განვითარებაში
- ეკოსაგანმანათლებლო და საზოგადოებასთან ურთიერთობის ღონისძიებებისათვის დაფინანსების ზრდა
- გაუმჯობესდეს და განვითაროს ახალი საგანმანათლებლო და ცნობიერების ამაღლების მასალები
- კონფლიქტების ეფექტურად აღმოფხვრისა და გადაჭრის შესაძლებლობის გაზრდა

¹⁵ ბილიკი დააფინანსა მსოფლიო ტურიზმის ორგანიზაციამ და მისი სიგრძე დაახლოებით 600 მეტრია. იგი ადმინისტრაციის შენობის მთავარ შესასვლელთან მდებარეობს.

მენეჯმენტის გეგმაში ასახული ეკოტურიზმის განვითარების მიზნები:

1. შემუშავდეს ეკოტურიზმის განვითარებისა და მარკეტინგის გეგმა, ვიზიტორთა გამტარუნარიანობის შეფასების ჩათვლით
2. მაჭის ციხის ნანგრევების კონსერვაციისა და ვიზიტორთა კონცეფციის შემუშავება საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნულ სააგენტოსთან თანამშრომლობით¹⁶
3. არსებული ტურისტული ინფრასტრუქტურის გაუმჯობესება, ბილიკების არსებული სისტემის გაუმჯობესება და ვიზიტორთა ცენტრის განვითარება-მოწყობა
4. ტურისტული სერვისებიდან შემოსავლის გაზრდა ადმინისტრაციის სასარგებლოდ
5. შესაბამისი სტანდარტების გიდის მომსახურების შეთავაზება და მათი კოორდინირება ადმინისტრაციასთან.
6. დანაგვიანების პრობლემა გადაჭრილია
7. საკანალიზაციო ნარჩენების მართვის პრობლემა გადაჭრილია

ქვემოთ მოცემულია მენეჯმენტის გეგმაში ასახული ეკოტურიზმის განვითარებასთან დაკავშირებული პრობლემები:

- მაჭის ციხის ნანგრევები ტურიზმის კუთხით ღირსშესანიშნავ ადგილს წარმოადგენს, თუმცა დღესდღეობით არ ხდება მისი შესაბამისი კონსერვაცია;
- ბილიკების ქსელი გაუმჯობესებას საჭიროებს. ნინოსხევის ჩანჩქერის ბილიკს უნდა დაემატოს ეკოსაგანმანათლებლო ელემენტები;
- ადმინისტრაციას გააჩნია ტურიზმიდან მიღებული შემოსავლის მხოლოდ შეზღუდული წყაროები;
- ლაგოდეხის დაცულ ტერიტორიებს არ გააჩნია ორგანიზებული გიდის სერვისი. ერთი მხრივ, ადმინისტრაციისთვის არ არის ხელსაყრელი გიდის აყვანა შტატში, მეორე მხრივ არ არსებობს ადგილობრივი ორგანიზაციები, რომლებთანაც ადმინისტრაცია გააფორმებდა კონტრაქტს გიდის სერვისის მისაღებად.
- არსებული ინფრასტრუქტურა არასაკმარისია ვიზიტორთა შთაბეჭდილებების მაქსიმალიზაციისათვის.
- ვიზიტორების მიერ ხდება საყოფაცხოვრებო ნარჩენებით დაბინძურება დაცული ტერიტორიის, ხოლო ნაგვის შეგროვებისა და მართვის ზომები არ არის შესაფერისი.
- არაადეკვატურია საყოფაცხოვრებო ნარჩენებთან განთავსების პრაქტიკა / ზომები საპიკნიკე ადგილებში, ტურისტულ თავშესაფარსა და სხვა ხშირად მონახულებად ადგილებში.

მომზადებულია 45-წუთიანი დოკუმენტური ფილმი ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების შესახებ¹⁷. ფილმში ასახულია ლანდშაფტების მრავალფეროვნება, ტყეები, ალპური ტერიტორიები და ველური ბუნება. სამწუხაროდ, ეს დოკუმენტური ფილმი მხოლოდ გერმანულ ენაზეა ხელმისაწვდომი და ადმინისტრაციას არ აქვს მისი გამოყენების ლიცენზია.

¹⁶ მაჭის ციხის კარის ეკლესიას კონსერვაცია განხორციელდა 2016 წელს

¹⁷ მოამზადა გერმანულმა სატელევიზიო არხმა (Mitteldeutscher Rundfunk-MDR) 2008 წელს.

4.2 დაცულ და მის მიმდებარე ტერიტორიაზე ტურისტული რესურსების, ინფრასტრუქტურისა და აქტივობების შეფასება

4.2.1 ძირითადი მახასიათებლების აღწერა

რელიეფი

რელიეფი გეომორფოლოგიურად რთულია არსებული წყალგამყოფი ქედებითა და ხეობებით. სიმაღლის მატებასთან ერთად (ზღვის დონიდან 500 მეტრის ზემოთ) ღრმა ხეობებითა და ციცაბო კლდოვანი ფერდობებით ხასიათდება. ზღვის დონიდან 2600-2850 მ სიმაღლეზე გვხვდება მყინვარული რელიეფი მაღალმთის ტალღური ვაკეებითა და გაშიშვლებული კლდეებით. სამხრეთ ფერდობებზე ტყის ყომრალი ნიადაგებია. სუბალპურ და ალპურ მდელოებზე ნიადაგური საფარი, ძირითადად, შექმნილია მთა-მდელოს ჰუმუსიანი ნიადაგებით. ყველა სახის ნიადაგში დომინირებს თიხნარი ნიადაგები.

მდინარეები, ტბები და ჩანჩქერები

ნაკრძალის მთავარი მდინარეებია: კაბალი, ბაისუბნისხევი, ნინოსხევი, შრომისხევი, ლაგოდების ხევი, და მაწიმისწყალი. ყველა ეს მდინარე სათავეს დიდი კავკასიონის მთავარ წყალგამყოფზე იღებს და სამხრეთისკენ პარალელურად მოედინება. მდინარეები სხვადასხვა ზომის ჩანჩქერებს წარმოქმნიან. მაღალ ალპურ ზონაში მყინვარული წარმოშობის ოლიგოტროპული ტბებია. მათ შორის ყველაზე დიდი „შავი კლდეების ტბა“ (ტბა ხალა ხელი) საქართველოსა და დაღესტანის რესპუბლიკის ტერიტორიების საზღვარზე მდებარეობს (ზედაპირის მთლიანი ფართობია 21 ჰა, მაქსიმალური სიღრმე – 14 მ). დაცული ტერიტორიაზე, განსაკუთრებით ლაგოდებისწყლის ხეობაში გოგირდოვანი წყაროებია.

კლიმატი

ქ. ლაგოდებისა და დაცული ტერიტორიების ქვედა ზონაში ტენიანი, ნაკლებად ცივი ზამთარი და ხანგრძლივი ცხელი ზაფხულია, ხოლო ალპურ ზონებში ზომიერად ტენიანი, ცივი ზამთარი და გრილი ზაფხული. წლიური ჰაერის ტემპერატურა 12–13°C-ია; ზღვის დონიდან 3500 მ სიმაღლეზე - 3.2-დან -0.3°C -მდე ეცემა. აბსოლუტური მაქსიმუმია +38°C ზაფხულში, ხოლო აბსოლუტური მინიმუმი ზამთარში – 23°C-ია. ნალექების საშუალო წლიური რაოდენობა 1100 მმ-ია და სიმაღლის ცვლასთან ერთად იზრდება. უმაღლეს წერტილში (3500 მ) 2000-2200 მმ-საც აღწევს. ყველაზე წვიმიანი დღეებია აპრილი-სექტემბრის პერიოდში. მუდმივი თოვლის საფარი მაღალ ზონებში ნოემბრიდან მაისამდეა.

ბუნებრივი ზონირება

ლაგოდების ნაკრძალისა და აღკვეთილის ტერიტორიისათვის დამახასიათებელია მკვეთრად გამოხატული ვერტიკალური სარტყლიანობა, როდესაც გარემო პირობები იცვლება ჰიფსომეტრული მაჩვენებლების მიხედვით. გამოიყოფა შემდეგი ვერტიკალური ზონები:

- ტყის ზონა (ზღვის დონიდან 400-450 მ-დან - 1800-1850 მ-მდე);
- სუბალპური ზონა (ზღვის დონიდან 1800-1850 მ-დან - 2200 მ-მდე);
- ალპური ზონა (ზღვის დონიდან 2450-2500 მ-დან 3000 მ-მდე);

- სუბნივალური ზონა (ზღვის დონიდან 3000 მ-დან და 3500 მ-მდე).

ბიომრავალფეროვნება

ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიები ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ადგილია მთელი კავკასიის რეგიონში. ბუნების დაცვის მსოფლიო ფონდის მიერ (WWF) იდენტიფიცირებულია, როგორც ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ეკორეგიონი მსოფლიოში (Global Eco-region) (კავკასიური შერეული ტყეების ეკორეგიონი) და საერთაშორისო კონსერვაციის (Conservation International) მიერ - როგორც ბიომრავალფეროვნების ცხელი წერტილი. ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიები ასევე აღიარებულია როგორც ძირითადი ორნითოლოგიური ტერიტორია (Important Bird Area (GE024) და „ზურმუხტის ქსელის“ პოტენციური კანდიდატი.

ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიებზე გავრცელებული 1000-ზე მეტი უმაღლესი მცენარის 113 ოჯახი და მცენარეულობის სულ ცოტა 14 ტიპი. ფაუნის თვალსაზრისით, აქ გავრცელებულია ძუძუმწოვართა 38, ფრინველთა სულ მცირე 133, რეპტილიების 12, ამფიბიების 7 და თევზების 4 სახეობა¹⁸. მრავალი სახეობა, როგორც გლობალურ დონეზე იშვიათი და საფრთხეში მყოფი სახეობები, შეტანილია ბუნების დაცვის მსოფლიო კავშირის (IUCN) წითელ ნუსხაში, აგრეთვე საქართველოს წითელ ნუსხაში. მათ შორის არის კეთილშობილი ირემი (*Cervus elaphus maral*), ფოცხვერი, ჯიხვი, დათვი, პრომეთეს მემინდვრია, ღამურას რამდენიმე სახეობა. კავკასიის ენდემური ფრინველთა სამი სახეობაა გავრცელებული: კავკასიური როჭო (*Tetrao mlokosiewiczi*), კავკასიური შურთხი (*Tetraogallus caucasicus*) და კავკასიური ყარანა (*Phylloscopus lorenzii*). კავკასიის ენდემურ ძუძუმწოვართა შორის აღსანიშნავია აღმოსავლეთ კავკასიური ჯიხვი (*Capra cylindricornis*).

ლაგოდეხის დაცულ ტერიტორიებზე გვხვდება საქართველოს 9 ენდემური მცენარე, რომელთაგან 7 სახეობა თვით ლაგოდეხის ვიწრო ლოკალურ ენდემს წარმოადგენს (*Primula Juliae* იულისას ფურისულა; *Paeonia Mlokosevichi* მლოკოსევიჩის იორდასალამი, *Symnospermium smirnowii* მრგვალი წამალი, *Galanthus lagodekhianus* ლაგოდეხის თეთრყვავილა). ადგილობრივი ფლორა ასევე შეიცავს 121 კავკასიის ენდემურ სახეობას (კავკასიის ენდემურ მცენარეთა 10%).

4.2.2 ინფრასტრუქტურის და არსებული სერვისების შეფასება

ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციული შენობა ცენტრალურ შესასვლელში მდებარეობს და ვიზიტორთათვის ღიაა მთელი წლის მანძილზე. დაცული ტერიტორიების დანარჩენ ორ შესასვლელთან (სოფელი გურგენიანი და სოფელი მაწიმი) განლაგებულია რეინჯერთა საგუშაგოები, სადაც ასევე ხდება ტურისტების რეგისტრაცია. ინფორმაციის მიღება ბილიკის და ზოგადად ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების შესახებ ანგარიშსწორება და ტურისტული აღჭურვილობის დაქირავება.

ადმინისტრაციულ შენობაში მოწყობილია:

- საექსპოზიციო და საპრეზენტაციო დარბაზი

¹⁸ ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების მართვის გეგმა (2015-2022 წ.)

- საკონფერენციო დარბაზი
- სამუშაო სივრცე თანამშრომლებისათვის

ცენტრალურ შესასვლელში, ადმინისტრაციისა და ვიზიტორთა ცენტრის მიმდებარე ტერიტორიაზე მდებარეობს სასტუმრო დიდი ტერასით, რომელიც გაცემულია იჯარით კერძო მეწარმეზე. ახლოს არის პიკნიკისთვის მოწყობილია 8 (რვა) ათკაციანი მაგიდა, ცეცხლის დასანთები ადგილები, 4 (ოთხი) საპირფარეშო და სანაგვე ურნები ასევე, კარვის დასადგმელი ადგილი 50 კაცისთვის.

შენიშვნა: ადმინისტრაცია გეგმავს შემოსასვლელი ტერიტორიის მოწყობას და შემუშავებული აქვს საველე ეკო-ტურისტული ინფრასტრუქტურის ტექნიკური პროექტი ხარჯთაღრიცხვით (იხილეთ საინვესტიციო პროექტი „ადმინისტრაციის შენობასთან მიმდებარე ტერიტორიის განახლება და რეკრეაციული პარკის არეალის მოწყობა“).

დამატებით, ადმინისტრაციის შემოღობვაში არსებული საგამოფენო დარბაზი საჭიროებს განახლებას.

ლაგოდების დაცული ტერიტორიების მატერიალურ-ტექნიკური ბაზაა:

- ადმინისტრაციული შენობა - ქ. ლაგოდები ვაშლოვანის ქ. N 197
- ვიზიტორთა ცენტრი (სასტუმრო) - ქ. ლაგოდები ვაშლოვანის ქ. N 197
- მაწიმის რეინჯერთა სადგური - სოფ. მაწიმი
- გურგენიანის რეინჯერთა სადგური - სოფ. გურგენიანი
- ტურისტული თავშესაფარი: „მეტეო“ და „დემიდოვის ბინა“
- თავლა - სოფ. მაწიმი
- 5 ეკო-ტურისტული ბილიკი
- 4 მაღალი გამავლობის მანქანა
- 15 ცხენი
- 5 საკარვე (საბანაკე, საკემპინგე ადგილი): გურგენიანი, ადმინისტრაციის მიმდებარედ, მაწიმი, „მეტეოს“ მიმდებარედ და დემიდოვის ბინის მიმდებარედ.

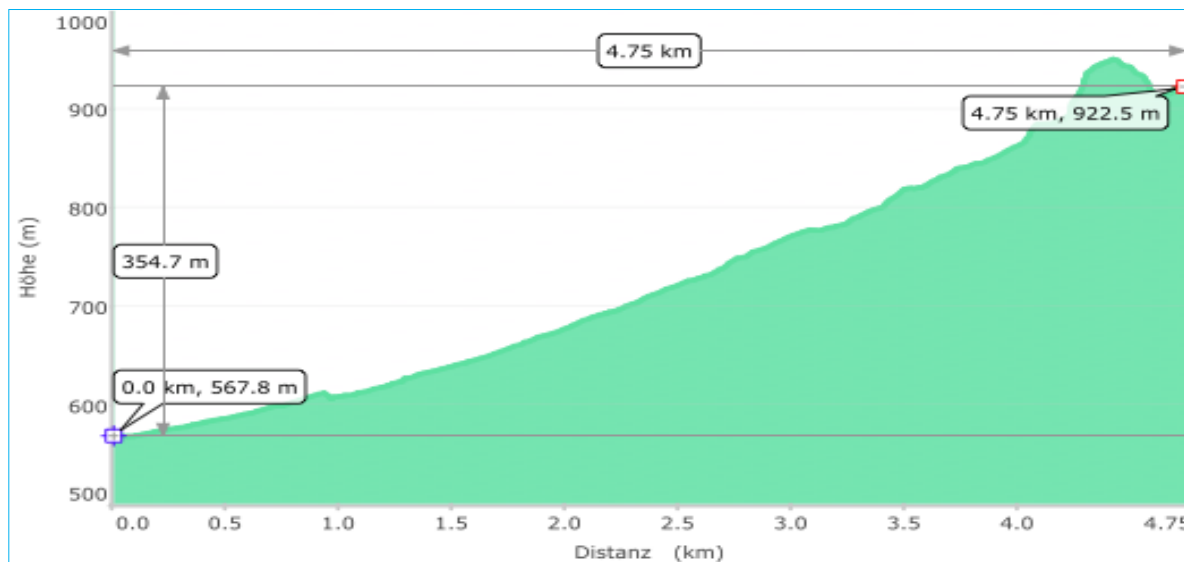
4.2.3 ბუნების საინტერპრეტაციო ბილიკების აღწერა და შეფასება

ტერიტორიაზე შემუშავებულია და მარკირებულია 5 ეკოტურისტული ბილიკი, მათ შორის ორი (2) ბილიკი არის საფეხმავლო (ნინოსხევის/გურგენიანის ჩანჩქერი და როჭოს ჩანჩქერი), ორი (2) ბილიკი - საფეხმავლო/საცხენოსნო (მაწიმის ციხე და შავი კლდეების ტბის ბილიკი), ხოლო ერთი (1) ბილიკი, ადმინისტრაციის შენობასთან არის ბუნების შემეცნებითი ბილიკი სასკოლო ასაკის მოსწავლეთათვის.

ამ ეტაპზე არ არის მონიშნულია წრიული ბილიკი და ტურისტებს ძირითადად უწევთ იგივე მარშრუტის გავლა უკანა გზაზე დაბრუნებისას. ასევე, ადმინისტრაციის შენობასთან, მას შემდეგ რაც ფუნქციონირებს სასტუმრო „ვალდ ჰოტელი“ გაჩნდა ვიზიტორთა მოთხოვნა საფეხმავლო/საცხენოსნო მოკლე/ალტერნატიულ (1-2 სთ) მარშრუტზე რაც ოჯახური დასვენებისთვის და ლაგოდების სხვა ვიზიტორთა ჯგუფებისთვის იქნება გამოყენებული.

ბილიკების აღწერა და შეფასება

1. „როჭოს ჩანჩქერი“. მანძილი: 9.5 კმ. ხანგრძლივობა: 4-5 სთ. სირთულე: საშუალო; მიმართულება: ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაცია როჭოს ჩანჩქერი. მთავარი ღირშესანიშნაობები: უნიკალური ფართოფოთლოვანი ტყე, რცხილნარის კორომი, წიფლნარის შერეულ კორომი, მდ. შრომის ხევი, როჭოს ჩანჩქერი. ბუნების ინტერპრეტაცია: წყლის ძალა ამ ბილიკის ძირითად თემას წარმოადგენს. „აღმოაჩინე ბუნება და ისტორია“. ბილიკის გასწვრივ მონიშნულია 12 საინტერპრეტაციო წერტილი რომლის შესახებ ინფორმაციის მიღება შესაძლებელია ბროშურის დახმარებით. როჭოს ჩანჩქერს 2016 წელს ყავდა 14 222 ვიზიტორი. წინა წელთან შედარებით ვიზიტორების რიცხვმა მოიმატა 35%-ით. იხილეთ დანართი - ლაგოდეხის დაცულ ტერიტორიაზე არსებული ტურისტული მარშრუტები და მათი სტატისტიკური მონაცემები.

სქემა 2 ჰიგსომეტრიული რუკა 1: როჭოს ჩანჩქერის ბილიკი

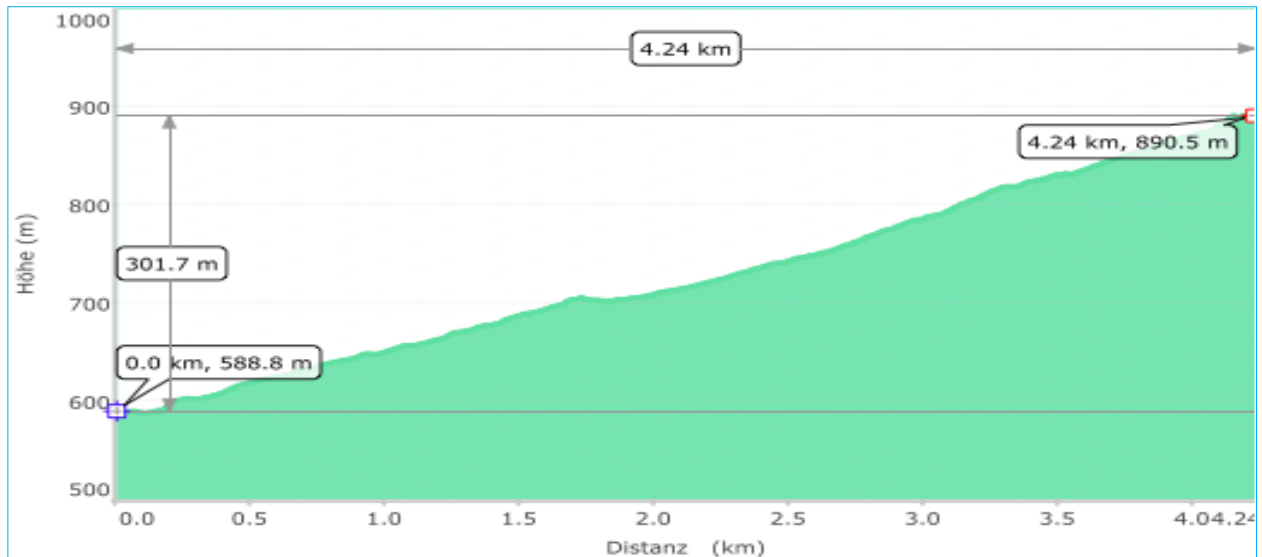
გასა

თვალისწინებელია: დაზიანებულია ბილიკზე გამავალი ხიდეები, ტურისტული სეზონის წინ ყოველთვის საჭიროებს შეკეთებას. ადმინისტრაციას შემუშავებული აქვს ბილიკის ინფრასტრუქტურის განვითარების პროექტი¹⁹.

2. „ნინოსხევის (გურგენიანის) ჩანჩქერი“. მანძილი: 8.5 კმ. ხანგრძლივობა: 4-6 სთ. სირთულე: საშუალო; მიმართულება : სოფ. გურგენიანი (ლაგოდეხი გურგენიანი მანძილი - 13 კმ.)

¹⁹ ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციაში საველე ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურის ტექნიკური პროექტისა და ხარჯთაღრიცხვის შედგენა. ფ/პ სულხან სულხანიშვილი. 2017

მთავარი ღირშესანიშნაობები: უნიკალური ფართოფოტოლოვანი ტყე, მდ. ნინოს ხევი, 40 მეტრიანი ნინოს ხევის ჩანჩქერი.

სქემა 333ფსომეტრიული რუკა 2: ნინოსხევის ჩანჩქერი

ნინოსხევის ბილიკს 2016 წელს ყავდა 23 158 ვიზიტორი. წინა წელთან შედარებით ვიზიტორების რიცხვმა მოიმატა 50 %-ით.

გასათვალისწინებელია: ჩანჩქერთან სიბი ქვევია. ხშირად არის წყალმოვარდნები და ხიდები ზიანდება. არ არის საინფორმაციო დაფა. ბილიკის შესახებ ინფორმაცია მხოლოდ ბროშურებშია ასახული. ადმინისტრაციას შემუშავებული აქვს ბილიკის ინფრასტრუქტურის განვითარების გეგმა (ლდტ-ის ადმინისტრაციაში სავსელე ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურის ტექნიკური პროექტისა და ხარჯთაღრიცხვის შედგენა).

3. „მაჭის ციხე“ _ უძველესი გზის კვალდაკვალ. მანძილი: 10 კმ. ხანგრძლივობა:

4სთ (ფეხით); 3 სთ (ცხენით). საშუალო სირთულის (ნაწილობრივ ციცაბო და ვიწრო ბილიკები, მობილიზებულია და სათანადო სალაშქრო აღჭურვილობა აუცილებელია).

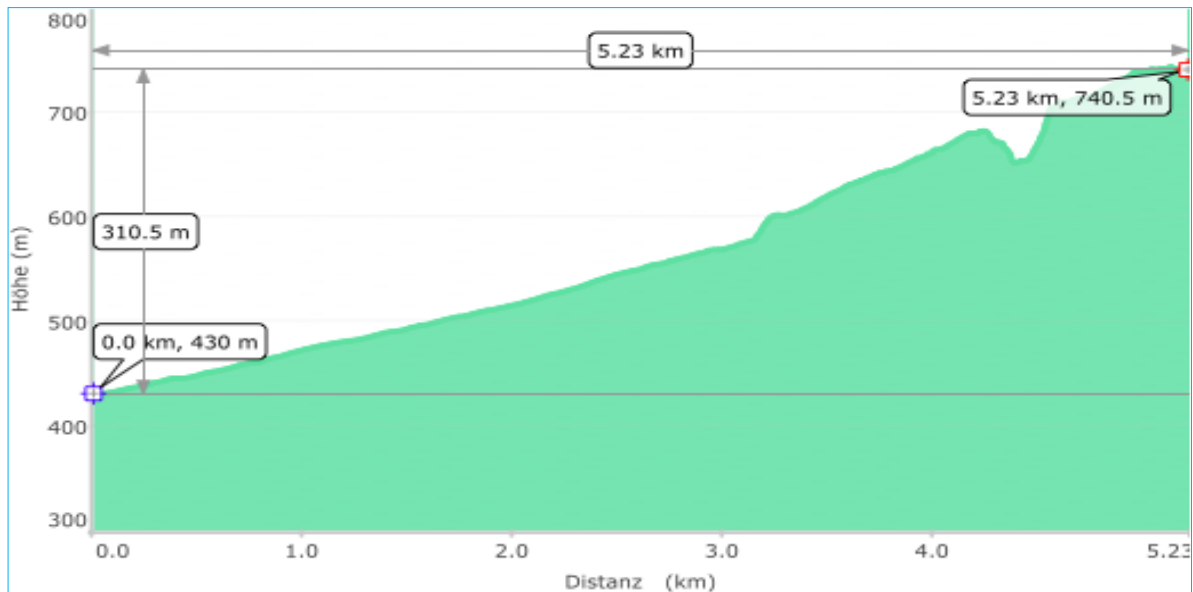
მიმართულება: ლაგოდეხი - სოფ. მაწიმი (მისასვლელი მანძილი 5 კმ-ია).

მთავარი ღირშესანიშნაობები: უნიკალური ფართოფოტოლოვანი ტყე, ჯაგრცხილის კორომი, წიფლნარის შერეული კორომი, მდ. ბნელი ხევი, მაჭის ციხე (თოლა) და კარის ეკლესია მე-5 - მე-12 საუკუნეების ციხე-სიმაგრე.

ბუნების ინტერპრეტაცია: „აღმოაჩინე ბუნება და ისტორია“. ბილიკის გასწვრივ მონიშნულია 14 საინტერპრეტაციო პუნქტი რომლის შესახებ ინფორმაციის მიღება შესაძლებელია ბროშურის დახმარებით.

ტური იწყება სოფ. მაწიმში არსებული საინფორმაციო ცენტრიდან და მიემართება მდინარე „ბნელი ხეობის“ მიმართულებით.

მაჭის ციხის ბილიკს 2016 წელს ყავდა 3 375 ვიზიტორი. წინა წელთან შედარებით ვიზიტორების რიცხვმა მოიმატა 50%-ით.

სქემა 4 ჰივსომეტრიული რუკა 3: მაჭის ციხის ბილიკი

ბილიკის საწყის პუნქტში რეინჯერთა საგუშაგოსთან ახლოს აშენდა და ფუნქციონირებს კაპიტალური საპირფარეშო (2), CNF-ის დაფინანსებით.

გასათვალისწინებელია: ბილიკზე ერთ ადგილას ხიდი დაზიანებულია. არ არის საკმარისი მანიშნებლები და საინტერპრეტაციო დაფა. იხილეთ პროექტი „ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციაში საველე ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურის ტექნიკური პროექტისა და ხარჯთაღრიცხვის შედგენა“.

მაწიმის საგუშაგოსთან მოწყობილია თავლა „მაწიმი“ - დახურული თავლა 15 ცხენისთვის ღია სარეკით და მცველის ოთახით. თავლა არ ფუნქციონირებს.

ტურისტების მხრიდან მოთხოვნა არის წრიულ ბილიკზე, რაც ნაწილობრივ, ბილიკის გარკვეულ მონაკვეთზეა შესაძლებელი. ბილიკის გავლისას საჭიროა პირადობის დამადასტურებელი მოწმობა, რადგან ბილიკი საქართველო-აზერბაიჯანის საზღვარს მიუყვება.

4. „შავი კლდეების ტბა“. მანძილი 42 კმ (წრიული). ხანგრძლივობა:

3 დღე (ფეხით/ცხენით);

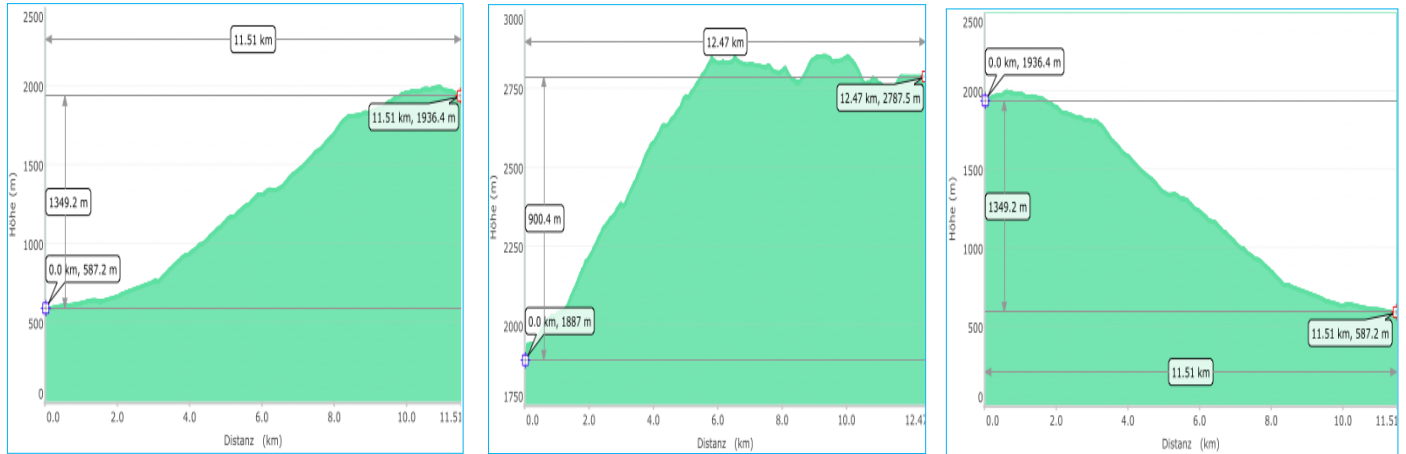
სირთულე: რთული (უმეტესად ციცაბო და ვიწრო ბილიკები, მობილიზებულია და სათანადო სალაშქრო აღჭურვილობა აუცილებელია).

მიმართულება: ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაცია - შავი კლდეების ტბა.

მთავარი ღირშესანიშნაობები: ფართოფოთლოვანი ტყე, რცხილნარის კორომი, წმინდა წიფლნარის კორომი, მდ. ლაგოდეხის ხევი, ალაზნის ველისა და კავკასიონის ხედები, პატარ-პატარა ტბები, ჭაობები, შავი კლდეების ტბა.

ბილიკს 2016 წელს ყავდა 892 ვიზიტორი. წინა წელთან შედარებით ვიზიტორების რიცხვმა მოიმატა 42 %-ით.

ბილიკი საინტერესოა ალაზნის ველისა და კავკასიონის მთების ულამაზესი ხედებით. ტური მომნახველთა ცენტრიდან იწყება და ალპური ზონისკენ, შედარებით დამრეცი საცხენოსნო ბილიკით „დალესტნის ბილიკი“ მთა დიდი ქოჩალოს მიმართულებით მიემართება. აღსანიშნავია, რომ შავი კლდეების ტბა ბუნებრივ საზღვარს წარმოადგენს საქართველოსა და რუსეთის ფედერაციას შორის.

სქემა 5 ჰიქსომეტრიული რუკა 4: შავი კლდეების ტბის ბილიკი

გასათვალისწინებელია: ბილიკი ყოველი სეზონის წინ მოითხოვს განახლებას. არ არის ადგილზე ტურისტთა ქცევის წესების აღმნიშვნელი დაფა; რეინჯერების გადმოცემით „მეტეო“ და „დემიდოვის ბინის“ თავშესაფრები არ ყოფნის ტურისტულ მოთხოვას და საჭიროებს გაფართოებას.

ბილიკზე გასავლელად საჭიროა პირადობის დამადასტურებელი მოწმობა. ადმინისტრაციას აქვს შემუსავებულია ბილიკის ინფრასტრუქტურული პროექტი („ლდტ-ის ადმინისტრაციაში საველე ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურის ტექნიკური პროექტისა და ხარჯთაღრიცხვის შედგენა“).

5. ბუნების შემეცნებითი ბილიკი

ადგილმდებარეობა: ლაგოდების ადმინისტრაციის მიმდებარე ტერიტორია.

მოტივაცია: ბუნებაში რეკრეაცია და ეკო-განათლება.

ბილიკზე მოწყობილია 12 ინტერაქტიული წერტილი. ყველა წერტილს აქვს სხვადასხვა დატვირთვა. მათ შორის არის ცხოველების ხმის გაცნობით მათ შესახებ ინფორმაციის მიღება, ბილიკის სიგრძეა 600 მეტრი.

გასათვალისწინებელია: ინფრასტრუქტურა დაზიანებულია და საჭიროებს განახლებას.

კარვის დასადგმელი (კემპინგის) ადგილები ცეცხლის და სანთები ადგილებით, საპირფარეშოთი და სანაგვეურნებით დაცული ტერიტორიების შესასვლელების (მაწიმი, გურგენიანი და ცენტრალური/ლაგოდები) გარდა არის ზღვის დონიდან 2000 მ სიმაღლეზე „მეტეო“ (საკარვე ადგილი 20კაცისათვის) და ზღვის დონიდან 2650 მ სიმაღლეზე „დემიდოვის ბინა“ (საკარვე ადგილი 60 კაცისათვის). ორივე ადგილზე მოწყობილია ასევე ტურისტული

თავშესაფარი. კერძოდ „მეტეოზე“, შესაძლებელია 14 კაცის განთავსება; „დემიდოვის ბინაზე“ 16 კაცის განთავსება.

4.2.4 ტურისტული აქტივობები /შეთავაზებები

ადმინისტრაცია ვიზიტორებს სთავაზობს:

- სალაშქრო ბილიკებს;
- საცხენოსნო ტურებს;
- ყვავილებზე და ცხოველებზე დაკვირვების ტურებს („ირმის მყვირალობის ტური“;
- ხატვას ველურ ბუნებაში (ადგილებში საიდანაც იშლება ულამაზესი პეიზაჟები);
- ფოტო და ვიდეო გადაღებებს;
- საგანმანათლებლო საქმიანობის განხორციელებას (საგანმანათლებლო მასალები, ეკოლოგიური ბანაკები, ექსკურსიები, სემინარები და სხვა;
- სამეცნიერო – კვლევით სამუშაოებს.

მოხალისეთა პროგრამები

2012 წლიდან ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიები თანამშრომლობს GLEN (Global Education Network of Young Europeans) პროგრამასთან, რომელიც მიზნად ისახავს ევროპელი ახალგაზრდების ჩართვას საერთაშორისო საგანმანათლებლო ქსელში. 2016 წელს მოხალისეები სამი თვის განმავლობაში ადმინისტრაციის თანამშრომლებთან ერთად აწარმოებდნენ ეკოტურიზმისა და ბიომრავალფეროვნების მონიტორინგს და ასევე მუშაობდნენ საგანმანათლებლო პროექტზე. - გამოიცა ილუსტრირებული წიგნი „ნინოს მოგზაურობა“ ლაგოდეხის დაცულ ტერიტორიებზე მობინადრე ფლორისა და ფაუნის იშვიათი წარმომადგენლების გასაცნობად.

საველე პრაქტიკის ფარგლებში თავისუფალი და აგრარული უნივერსიტეტების

პირველკურსელები 10 დღის განმავლობაში ცხოვრობენ კარვებში, ეცნობიან დაცული ტერიტორიების სპეციფიკას, აუფთავებენ ტერიტორიას,აწყობენ სარეკრეაციო ზონებს ტურისტებისთვის, ეხმარებიან ადმინისტრაციას სხვადასხვა საქმიანობების განხორციელებაში და პატრულირებენ დაცული ტერიტორიების რეინჯერებთან ერთად. 2016 წელს ლაგოდეხის დაცულმა ტერიტორიებმა 240 სტუდენტი (მოხალისე) მიიღო (საველე პრაქტიკა არის თავისუფალი უნივერსიტეტის სასწავლო გეგმის შემადგენელი ნაწილი, რომელიც სტუდენტთათვის სავალდებულოა. საველე პრაქტიკის დაწყებამდე, სტუდენტთა ჯგუფებს შორის ხდება ამოცანების გადანაწილება. შესაბამისად, პრაქტიკის მსვლელობისას, ამ ამოცანებიდან გამომდინარე, მიმდინარეობს კონკრეტული აქტივობების განხორციელება.

4.2.4 ტურისტული საქმიანობა/ბიზნესი, ადგილობრივი სერვისის მომწოდებლების დაცულ ტერიტორიასთან თანამშრომლობა

ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიები თანამშრომლობს 11 საოჯახო სასტუმროს სახლთან. საერთო ჯამში შესაძლებელია 189 საწოლი-ადგილის შეთავაზება. ყველა სასტუმრო, გარდა „ვალდ ჰოტელისა“ თავმოყრილია ქ.ლაგოდეხში, დაცული ტერიტორიის ცენტრალურ შესასვლელთან მიმავალ გზაზე. „ვალდ ჰოტელი“ (24 საწოლი ადგილით) ადმინისტრაციის

კუთვნილი სასტუმროა, რომელიც გაცემულია იჯარით. სასტუმროში ადგილობრივი პერსონალია (7 ადამიანი, მათ შორის მიმტანი, დარაჯი, დამლაგებელი, სამი (3) მზარეული, მომმარაგებელი/მძღოლი) დასაქმებული. თავად მეიჯარე (კონსესიონერი) ცხოვრობს თბილისში.

საოჯახო სასტუმროების შერჩევის ძირითადი კრიტერიუმია ბიზნესის ოფიციალური რეგისტრაცია და სულ მცირე მომსახურების მინიმალური სტანდარტი. ინფორმაცია საოჯახო სასტუმროების შესახებ განთავსებულია სააგენტოს ვებ გვერდზე. რეგულარულად ხდება ტურისტული სტატისტიკის და შესაბამისად შემოსავლების შესახებ ინფორმაციის შეგროვება, თუმცა ციფრები ზოგადია და სიზუსტეს მოკლებული.

სასტუმრო სახლებს აქვთ ტურისტების მიღების გამოცდილება, თუმცა მათი სერვისის ხარისხი საჭიროებს გაუმჯობესებას სტუმრის მიღების და სერვისის მიწოდების საკითხებში. მათ აქვთ წვდომა ინტერნეტთან და შეთავაზებას ახერხებენ booking.com-ის მეშვეობით. ადგილზე არ არის ასოციაცია, ნაკლებად თანამშრომლობენ ერთმანეთთან, არ აქვთ რეზერვაციის სისტემა და შეტავაზებების მრავალფეროვნება. სასტუმრო სახლების მფლობელების გადმოცემით ყველაზე კარგი რეკლამა მათთვის სტუმრის შთაბეჭდილებაა, რაც ადვილად ვრცელდება მეგობრებსა და კოლეგებში. სასტუმრო სახლები ტურისტული სეზონის დროს თითქმის სულ დაკავებულია. იზრდება და ფართოვდება მათი შესაძლებლობები. კერძოდ, ერთ სახლში მოეწყო საოჯახო მარანი და სადაც შესაძლებელია ღვინის დამზადების გაცნობა და დაჭაშნიკება; მეორე სახლში ეწყობა რეკრეაციული ტერიტორია საცურაო აუზით. გამონაკლისია სასტუმრო „ბიო ფარმ“, რომელიც აპირებს გასართობი პროგრამის, კერძოდ ბლუზის ფესტვალის ჩატარებას ზაფხულში ტურისტული სეზონზე, ყოველ შაბათ-კვირას.

ლაგოდეხის მუნიციპალიტეტის სასტუმრო და სასტუმროს სახლები ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიის პოტენციური პარტნიორები არიან. სამომავლოდ სასურველია მათ შესახებ ინფორმაციის განახლება და თანამშრომლობის ფორმების შერჩევა/გაცნობა.

კვების ობიექტების უმრავლესობა ქ.ლაგოდეხში მდებარეობს. მუნიციპალიტეტის მონაცემებით ფუნქციონირებს 13 კვების ობიექტი, მათ შორის 5 რესტორანი, 6 კაფე, ერთი საშაურმე და ერთი სასტუმროს „ვალდ ჰოტელის“ კაფე-რესტორანი დანართი - ტურისტული სერვისების ადგილობრივი მომწოდებლების ნუსხა).

2016 წელს ადმინისტრაცია თანამშრომლობდა ათ გიდთან, ათ გამყოლთან და ცხენების 20 გამქირავებელთან/მფლობელთან. ამ ეტაპზე ადმინისტრაციას არ აქვს მათი ტურისტული შემოსავლების სავარაუდო მონაცემები.

ადგილობრივი ბიზნესის წარმომადგენლების გადმოცემით ლაგოდეხში ჩამოსული ტურისტების ძირითადი მოტივაცია დაცულ ტერიტორიებზე შესვლა და ლაშქრობა. თუმცა, მათი უმრავლესობა ადმინისტრაციასთან ვერ თანამშრომლობს სათანადოდ და პარკის შესასვლელში არსებული სასტუმროს „ვალდ ჰოტელის“ გამო დაცული ტერიტორიის ადმინისტრაციას აღიქვამს კონკურენტად.

ადგილობრივ ბიზნესთან თანამშროლობა და მათზე ეკონომიკური ზეგავლენა მნიშვნელოვანწილად გაიზრდება, თუ მოხდება არსებული, ვიზიტორთათვის მნიშვნელოვანი ობიექტების შემდგომი გაუმჯობესება და ახალი დამატებითი სანახაობების განვითარება, რაც გაზრდის დაცულ ტერიტორიებზე და ზოგადად რეგიონში ვიზიტორების დარჩენის ხანგრძლივობას (ვიზიტორის მიერ გატარებული დამეების რაოდენობას).

4.3 ტურისტული მოთხოვნის ანალიზი

4.3.1 ტურისტული ვიზიტები, ძირითადი ბაზრები და ვიზიტორების პროფილი

4.3.1.1 ვიზიტორთა ანალიზი

ლაგოდების დაცული ტერიტორიები ტურისტულ ბაზარზე ადგილობრივი და უცხოელი ვიზიტორებისთვის ცნობილია როგორც ბუნების და სათავგადასავლო მოგზაურობის არეალი. დაცული ტერიტორიის ყველაზე პოპულარული ტურისტული ადგილია ნინოსხევის გურგენიანის ჩანჩქერი. ადმინისტრაციის მონაცემებით მას ტურისტულ სეზონზე 23 000-ზე მეტი ვიზიტორი ჰყავს, რაც ლდტ-ის ვიზიტორების 50 %-ია. შემდეგ ადგილზეა როჭოს ჩანჩქერი და მაწიმის /მაჭის ციხის ბილიკი.

2016 წელს ლაგოდების დაცულ ტერიტორიებს ესტუმრა 49590 ვიზიტორი, რაც 12%-ით გაზრდილია 2015 წელს ჩასული ვიზიტორების რიცხვთან შედარებით. აქ ჩამოსული ვიზიტორები საქართველოს ყველა დაცულ ტერიტორიაზე ჩასული ვიზიტორების 6.7%-ს შეადგენდა (2016 წელს საქართველოს დაცულ ტერიტორიებს ესტუმრა 734 875 ვიზიტორი).

წელი	დასახელება	ლაგოდების დაცული ტერ.	ლაგოდების მუნიციპალიტეტი	კახეთის რეგიონი	სულ საქართველოში
2012	ქართველი	22759			
	უცხოელი	3592			
	სულ	26,351	N/A	N/A	4,428,221
2013	ქართველი	26996			
	უცხოელი	5322			
	სულ	30,813	N/A	N/A	5,392,303
2014	ქართველი	31488			
	უცხოელი	7929			
	სულ	39,417	33,359	810,822	5,515,559
2015	ქართველი	35378			
	უცხოელი	8687			
	სულ	44,065	55,786	1,048,526	5,901,094
2016	ქართველი	38214			
	უცხოელი	11376			
	სულ	49,590	64,174	1,009,597	6,360,503

ცხრილი 3: ტურისტების სტატისტიკა

თუ გავითვალისწინებთ კახეთის რეგიონის ტურიზმის სტატისტიკას, ლაგოდეხის დაცულ ტერიტორიებზე სტუმრობს კახეთში ჩასული ვიზიტორების 1 %, ხოლო ლაგოდეხის მუნიციპალიტეტის ვიზიტორების 78%. 2016 წელს კახეთს ესტუმრა 1,009,597 ტურისტი, მათ შორის 64,174 ვიზიტორი იყო ლაგოდეხის მუნიციპალიტეტში²⁰. კახეთის ვიზიტორთა უმეტესობა ღამის გათევით რჩება სიღნაღში, ყვარელში და/ან თელავში.

ყოველთვიური ვიზიტების ანალიზი გვიჩვენებს, რომ ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიები ღიაა მთელი წლის მანძილზე ტურისტებისთვის. ტურისტული სეზონი იწყება აპრილში და გრძელდება ოქტომბრის თვის ჩათვლით.

თვე	სულ	ადგილობრივი	საერთაშორისო	სულ საქართველოს დაცულ ტერიტორიებზე
იანვარი	629	527	102	7,469
თებერვალი	728	603	125	7,045
მარტი	917	772	145	12,341
აპრილი	2,968	2,264	704	27,310
მაისი	5,119	3,797	1,322	64,903
ივნისი	5,174	3,838	1,336	117,371
ივლისი	7,755	5,920	1,835	127,729
აგვისტო	10,302	8,303	1,999	184,753
სექტემბერი	7,636	5,496	2,140	96,222
ოქტომბერი	7,702	6,182	1,520	59,080
ნოემბერი	610	462	148	20,621
დეკემბერი	50	50	0	9,980
სულ (2016)	49,590	38,214	11,376	734,874

ცხრილი 4 ვიზიტორთა განაწილება თვეების მიხედვით (2016)

სეზონურობა დამოკიდებულია ზოგადად საქართველოში ტურისტულ სეზონზე და ბილიკებზე, რაც მაღალი წვიმის შემდეგ მოწესრიგებას და მუდმივ განახლებას მოითხოვს.

	2012	2013	2014	2015	2016
ianvari	1647	100	100	60	0
Tebervali	1647	5	0	0	312
marti	1647	66	325	0	507
aprili	2152	339	475	1029	1230
maisi	4317	2502	2483	1422	2767
ivnisi	4510	3417	3470	2265	2666
ivlisi	8181	5778	3503	4646	8445

²⁰ საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაციის მონაცემები.

agvisto	8833	7063	5001	5687	8181
seqtemberi	4795	3043	2280	5015	8083
oqtomberi	2336	1520	1937	1389	2389
noemberi	70	234	822	620	352
dekemberi	400	259	0	90	8422.11
sul	40,535	24,326	20,396	22,223	43354.11

ცხრილი 5 ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციის ტურისტული შემოსავლები. წყარო: ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაცია

პიკის სეზონზე, ინტენსიური ვიზიტებისას (აგვისტოში 10, 302 ვიზიტორი), საშუალოდ დღეში 263 ვიზიტორი საკამოდ დიდი ციფრია ადმინისტრაციისთვის, სადაც ვიზიტორთა 1 სპეციალისტი, საჭიროების შემთხვევაში 3 რეინჯერი ემსახურება. აღნიშნული რიცხვი საჭიროებს აღნიშნული რიცხვი სჭიროებს ვიზიტორთა მეტი სპეციალისტის აყვანას, სეზონზე პერსონალის დაქირავებას და ტურისტული შეთავაზებების უზრუნველყოფას და ვიზიტორთა ნაკადების უკეთ მართვას.

ტურისტული შემოსავლების ანალიზი გვიჩვენებს, რომ ვიზიტორთა დანახარჯი ზრდადია. 2012 და 2016 წელს მისი ზრდა გამოწვეულია ადმინისტრაციის ბაზაზე არსებული სასტუმროს „ვალდ ჰოტელი“ იჯარის საფუძველზე. ასევე, გაზრდილია შემოსავალი საკარვე ადგილის და ტურისტული თავშესაფრების გაქიროვებით,

	2012	2013	2014	2015	2016
საპიკნიკე მაგიდა	1670	1490	90	0*	1230
საკარვე ადგილი	2718	6283	6615	5867	8190
კარავი	475	280	140	80	350
პარალონი	184	100	146	46	294
ზურგჩანთა	120	45	15	0	0
ცხენი	16000	11400	10750	10750	11750
იჯარა	15424			0	8272.11
ტურისტული თავშესაფარი	3225	4043	1530	3330	6030
საკონფერენციო დარბაზი	0		150	600	4950
შემოწირულობა	49	210	33	30	110
საძილე ტომარა	670	475	425	375	1115
ტურისტული რუკა			502	704	814
მაისური				372	108
კალამი				69	21
წიგნი					120
სულ	40535	24326	20396	22223	43354.11

* სტიქიის შედეგად მწყობრიდან გამოვიდა

ცხრილი 6 ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციის ტურისტული შემოსავლები სერვისების მიხედვით. წყარო: ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაცია

ტურისტული შემოსავლების ანალიზი გვიჩვენებს, რომ იზრდება დაცულ ტერიტორიაზე ღამის გათევით დარჩენილი ვიზიტორების რიცხვი (კარვის ადგილებზე, საძილე ტომრებზე და ტურისტული თავშესაფარში გადახდილი თანხა). ასევე, იზრდება საცხენოსნო ტურებით მომსახურებაზე მოთხოვნაც.

ამ ეტაპზე, არსებული ინფრასტრუქტურის გათვლისწინებით ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციას ღამისთევით შეუძლია მაქსიმუმ 600 ტურისტის მიღება (მარტო ადმინისტრაციას საკარვე ადგილების და ტურისტული თავშესაფრების გათვალისწინებით). ტურისტების რაოდენობის ზრდის, ასევე ბილიკების დატვირთვის გათვალისწინებით რეკომენდებულია ღამის გასათევი ობიექტების დამატება და არსებულის გაფართოება.

4.3.1.2 ძირითადი ბაზრები და ვიზიტორების პროფილი

ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიის ვიზიტორთა 23 % - უცხოელია და მათი რაოდენობა საკმაოდ მზარდია. ძირითად უცხოურ ბაზარს მეზობელი და რუსულენოვანი ქვეყნები წარმოადგენენ. ასევე, მათ შრისაა აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნები და ისრაელი. 2016 წელს ლაგოდეხის დაცულ ტერიტორიას 38 ქვეყნიდან ჩამოსული ტურისტი სტუმრობდა. მათ შორის იყვნენ ტურისტები შორეული ქვეყნებიდან, როგორც არის ჩინეთი, ახალი ზელანდია და კუვეიტი²¹.

2016	სულ ვიზიტორები	უცხოელი	ქვეყანა 1	ქვეყანა 2	ქვეყანა 3	ქვეყანა 4	ქვეყანა 5
ლაგოდეხის დაცული ტერიტორია	49,590	11,376	გერმანია	რუსეთი	პოლონეთი	ისრაელი	აზერბაიჯანი
სულ საქართველოში	6,360,503	6,360,503	აზერბაიჯანი	სომხეთი	თურქეთი	რუსეთი	უკრაინა

ცხრილი 7 ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების უცხოელი ვიზიტორები ქვეყნების მიხედვით. წყარო: ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაცია

ვიზიტორთა რიცხვი კახეთის რეგიონში საგრძნობლად გაიზარდა, რაც ძირითადად, საქართველოში ღვინის ტურების პოპულარიზაციით და ზოგადად ტურიზმის პოლიტიკით არის განპირობებული. 2016 წლის მანძილზე კახეთში დაფიქსირდა 1,009,597 ჩამოსული ვიზიტორი. საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაციის მონაცემებით, საერთაშორისო ვიზიტორების უმრავლესობა არიან ინდივიდუალური ტურისტები, რომლებიც თავად გეგმავენ თავიანთ მოგზაურობას. ორგანიზებული ტურისტების წილი,

²¹ წყარო: ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციის ტურისტების სტატისტიკური მონაცემები.

რომლებიც მოგზაურობენ ტუროპერატორი კომპანიების მეშვეობით არ აღემატება მთლიანი ვიზიტორების წილის 30%-ს.

აღნიშნული ფაქტის მიხედვით ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების ვიზიტორთა 80 %-ს ჯგუფური (ორგანიზებული ტურის მონაწილეები) ვიზიტორები წარმოადგენენ, მათი უმეტესობა სასწავლო ექსკურსიებზე მყოფი მოსწავლე ახალგაზრდები არიან ვინც ერთი დღით სტუმრობს დაცულ ტერიტორიას. საერთაშორისო ჯგუფური ვიზიტორი საქართველოში მოგზაურებისათვის ადგილობრივ ტუროპერატორ კომპანიას იყენებს. ჯგუფებში მონაწილეთ მაქსიმალური რაოდენობაა 20-25 კაცი.

4.3.1.3 ტუროპერატორების შეფასება

ტუროპერატორების²² გამოკითხვამ გვიჩვენა რომ, ტურისტული სააგენტოები თავიანთ პროგრამებში ნაკლებად რთავენ კახეთის დაცულ ტერიტორიებს რადგან არ ეგულებათ სათანადო ღამის გასათევი საშუალება და მომსახურება. მართალია, ტუროპერატორების აქცენტი კახეთში მოგზაურობისას უფრო მეტად არის ღვინო და კულტურული ტურიზმი, თუმცა სათავგადასავლო და ბუნებისმოყვარული ტურისტების რაოდენობა ზრდადია და შესაზღებელია ლაგოდეხის და თუშეთის კომბინაციით, ასევე ლაგოდეხისა და ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების კომბინაციით ტურების დივერსიფიცირება. ამისათვის დაცული ტერიტორიებიდან ითხოვენ მინიმუმ **15-20 ადგილიანი** (10 ოთახი) სასტუმრო მომსახურებას კვებით (საუზმე, ვახშამი) და კვალიფიცირებული **გიდის მომსახურებას**. მათი ინტერესია ერთი და/ან ნახევარდღიანი **საცხენოსნო ტურების** ორგანიზებაც. მნიშვნელოვანია **წრიული მარშრუტების** შემუშავება.

ჩვენ ვასკვნით, რომ ამ ეტაპზე ჯგუფური ტურიზმი არ არის სათანადოდ „ათვისებული“ ლაგოდეხის დაცულ ტერიტორიაზე. მარკეტინგული თვალსაზრისით ინდივიდუალ მომხმარებელზე ორიენტირებულ მარკეტინგთან B2C ერთად, ასევე მნიშვნელოვანია ბიზნეს პარტნიორებზე ორიენტირებული მარკეტინგი B2B.

ბიზნესი ბიზნესისათვის (B2B) მარკეტინგი ლაგოდეხის დაცულ ტერიტორიებზე მოიცავს სასწავლო დაწესებულებებს (სასკოლო/სასწავლო პროგრამების შეთავაზება), ტუროპერატორებსა და ტურისტულ კომპანიებს (ტურ პაკეტების შეთავაზება), სასტუმროების მფლობელებს სიღნაღსა და ყვარელში (ერთდღიანი ტურების შეთავაზება) და სათავგადასავლო ტურების ასოციაციებს, კლუბებს (მოლაშქრეთა ასოციაცია, „ზებრა“ და სხვ). სასწავლო დაწესებულებებისთვის ვიზიტი და შეთავაზებული პროდუქტი არის უფასო და საკმაოდ შრომატევადი.

ვიზიტორების უმრავლესობას ინფორმაცია ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების შესახებ აქვს პირადი რეკომენდაციებით მეგობარ-ნაცნობებისგან (50.7%), ტურისტული სააგენტოებიდან (7.5%) ინტერნეტიდან (40%), ჟურნალ-გაზეთებიდან (0.9%) და რადიო-ტელევიზიიდან (0.9%).

²² „კავკაზუს ტრეველი“, „ექსფლორ ჯორჯია“, „ჯორჯია ინსაიდ“, „კავკაზუს რაიზენი“, „ჯეორჯიკა ტრეველი“, „ვიზიტ ჯორჯია“. „დიქავერ ჯორჯია“.

ვიზიტორთათვის დაცული ტერიტორიების მონახულების მთავარ მოტივს ბუნების შეცნობა და ეკოგანათლება წარმოადგენს.

სახელწოდება	მოტივაცია 1	მოტივაცია 2
ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიები	ლაშქრობა ბუნებაში	ბიომრავალფეროვნება

ცხრილი 8 ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების მონახულების ძირითადი მოტივაცია (%). წყარო: ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაცია

სტუდენტები და სკოლის მოსწავლეები შეადგენენ ვიზიტორების ყველაზე დიდ ჯგუფებს, შემდგომ მოდიან ოჯახები და ინდივიდუალური ვიზიტორები.

სახელწოდება	ოჯახები	ინდივიდუალური ვიზიტორები	მკვლევარები / მეცნიერები	მეგობრების ჯგუფები და სტუდენტები	სულ
ლდტ	68	35	12	397	500

ცხრილი 9 ვიზიტორების გადანაწილება, 2016

ვიზიტორების გამოკითხვის ანალიზმა აჩვენა, რომ ვიზიტორების პოზიტიურად აფასებენ ბუნებას და ლანდშაფტს, ხელსაყრელ მდებარეობას, ტურისტული მომსახურების ხარისხს და მიმზიდველ ტურისტულ ბილიკებს.

სახელწოდება	კმაყოფილება 1	კმაყოფილება 2	კმაყოფილება 3	კმაყოფილება 4
ლაგოდეხის დაცული ტერიტორია	ბუნება და ლანდშაფტი	საინტერესო ბილიკები	ადგილმდებარეობა	სტუმართმოყვარე თანამშრომლები

ცხრილი 10 მონახულებისას ვიზიტორთა მიერ მიღებული დადებითი გამოცდილება

სახელწოდება	უკმაყოფილება 1	უკმაყოფილება 2	უკმაყოფილება 3	უკმაყოფილება 4
ლაგოდეხის დაცული ტერიტორია	მანქანის სადგომი	ბილიკები და ზოგადად ინფრასტრუქტურა მოითხოვს გაუმჯობესებას	მანიშნებელთა სიმცირე	ტურისტული შეთავაზებების ნაკლებობა ბავშვებისათვის

ცხრილი 11 მონახულებისას ვიზიტორთა მიერ მიღებული უარყოფითი გამოცდილება²³

დაცულ ტერიტორიებზე ტურიზმის სწრაფი და ეფექტური განვითარება დაცული ტერიტორიების სააგენტოს და ტერიტორიული ადმინისტრაციების ფინანსური მდგრადობის წყაროს წარმოადგენს, რაც მათ საშუალებას აძლევს განახორციელონ თავიანთი მისია-შეინარჩუნონ, დაიცვან და მართონ ბუნებრივი გარემო, ბუნებრივი ფასეულობები და ბუნებრივი მემკვიდრეობა.

²³ წყარო: ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაცია

2016 წელს, ლაგოდეხის დაცულ ტერიტორიებზე ტურისტული საქმიანობით განპირობებული შემოსავალი 43 354 ლარის შეადგენდა; თუ გავითვალისწინებთ ვიზიტორების რიცხვს, 2016 წელს, საშუალო შემოსავალი თითო ვიზიტორიდან, ყველა სერვისების ჩათვლით 0.9 ლარს წარმოადგენდა. აღნიშნული საშუალო შემოსავალი თითოეული ვიზიტორიდან ბევრად მცირეა ვიდრე ზოგადად საქართველოს დაცულ ტერიტორიებზე (მაგ. იმერეთის მღვიმეებში 7 ლარი, მარტვილის კანიონში 7 ლარი) შესვლის ბილეთის ღირებულება. ზოგადად საქართველოს დაცულ ტერიტორიებზე ტურისტული შემოსავლების და ვიზიტორების რიცხვის გათვალისწინებით საშუალო დანახარჯი ერთ ვიზიტორზე 2.2 ლარია²⁴. 2015 წელს ტურისტული შემოსავალი საქართველოს დაცულ ტერიტორიებზე შეადგენდა 1 590 000 ლარს; ხოლოს ტურისტების რიცხვი 734 874 ადამიანს.

ქვემოთ მოცემულია ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების ტურისტული შეთავაზებების ფასების ფურცელი.

სერვისი, პროდუქტი	ღირებულება(ლარში)
დამისთევა ტურისტულ თავშესაფარში	15
საკარვე ადგილი	5
საპიკნიკე ადგილი	15
კარავი	10
სამილე ტომარა	5
ზურგჩანთა	5
ცხენით მომსახურება	50
პარალონი	3
საკონფერენციო დარბაზი ლაგოდეხში	150
რუკა	2
წიგნი	30

ცხრილი 12 ტურისტული შეთავაზებების ფასების ფურცელი (ლარი)

4.3.3 საერთაშორისო ტურიზმის ძირითადი ტენდენციები

საერთაშორისო კვლევითი ჯგუფები მუდმივად ახდენენ ტურიზმის ძირითადი ტენდენციების ანალიზს. ისინი ასახავენ მომხმარებელთა ქცევის, ტურიზმის მომწოდებლების, ტექნოლოგიებისა და ტურიზმის მომწოდებელი ორგანიზაციების განვითარების მიმდინარე და მოსალოდნელ ცვლილებებს. ქვემოთ მოცემულია ანალიზის შედეგები.

არასტანდარტული (მომხმარებლის მოთხოვნის მიხედვით შემუშავებული) ტური
მომხმარებლის მზარდ მოთხოვნებზე საპასუხოდ ტუროპერატორების /ღონისძიებების მენეჯერების ინტერესია შექმნან მოქნილი, ინდივიდუალ მოთხოვნებზე მისადაგებული

²⁴ ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაციის მონაცემები.

ტურისტულ პროგრამები. დღევანდელი მომხმარებელი უფრო მეტი ინდივიდუალური გამოცდილების მოლოდინშია, რომლის მსგავსიც შესაძლოა მათ მეგობრებს / ოჯახის წევრებს არ გამოუცდიათ. ამ შემთხვევაშიც, აღნიშნული სახის პროგრამა თვისობრივად უნდა ატარებდეს სტანდარტული ტურის ხასიათს, ანუ გათავლისწინებულია უსაფრთხოება და სხვა ასპექტები.

მოგზაურობა რამდენიმე ტურისტული დანიშნულების მიმართულებით

არასტანდარტული ტურების პარალელურად, ერთ-ერთ მზარდ ტენდენციას წარმოადგენს რამდენიმე ტურისტული მიმართულებით მოგზაურობა, როდესაც ტურისტი კომბინირებულად ნახულობს ორ ან მეტ ტურისტული დანიშნულების ადგილს. ეს გრძელვადიან არდადეგებს ეხება, როდესაც ტურისტი ცდილობს მიიღოს რაც შეიძლება მეტი თავისი მოგზაურობიდან, თუმცა იგი საკმაოდ პოპულარულია ევროპაში ხანმოკლე დასვენებისას.

თავგადასავლის მიებაში

თანამედროვე ცხოვრების ჩქარმა ტემპმა განაპირობა სათავგადასავლო ტურების მამიებელი მოგზაურების რიცხვის ზრდა, ტუროპერატორები თავიანთ მომხმარებლებს სთავაზობენ სათავგადასავლო დასვენების ფართო არჩევანს.

ღირებულება

მომხმარებლები ეძებენ მოგზაურობაში გადახდილი ფულის საფასურს (სერვისს), ნაცვლად უკან დახვეისა და წასვლისა. მომავალში ასევე იქნება მოგზაურობის შეძლებისდაგვარად ადრე დაიჯავშნის ტენდენცია, დასვენებისთვის ხელსაყრელი ფასის და პირობების მისაღებად. გაიზრდება მოთხოვნა „ოლ-ინკლუზივ“, ანუ ყველა სერვისის მომცველი მოგზაურობებისადმი, განსაკუთრებით მათთვის ვინც ოჯახებთან ერთად მოგზაურობს.

სამოგზაურო პაკეტები

ნავარაუდევია იმ სამოგზაურო პაკეტებისადმი მოთხოვილების ზრდა, სადაც შეთავაზებულია უსაფრთხოება და ეფექტური ფასი.

ასაკობრივი ჯგუფები

ABTA-ს კვლევის მიხედვით, უფრო მეტად ახალგაზრდა ტურისტები მოგზაურობენ. გასული წლების მონაცემებით, ბრიტანეთში, 15-24 წლის ასაკობრივი ჯგუფის წარმომადგენლებმა წლის განმავლობაში განახორციელეს საშუალოდ 5 მოგზაურობა დასასვენებლად, რასაც ადრე 3-4-ჯერ ახორციელებდნენ. 25-34 წლის ასაკის მომხმარებლები საშუალოდ 4.5-ჯერ მოგზაურობენ ბრიტანეთსა და საზღვარგარეთ.

ჯამში, 15-34 წლის ასაკის ტურისტები მოგზაურობენ უფრო მეტს, ვიდრე სხვა ასაკის კატეგორიის წარმომადგენლები.

4.3.3.1 ტურიზმის ტენდენციები დაცულ ტერიტორიებზე

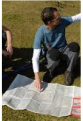
უნდა ავლნიშნოთ რომ არ არსებობს „დაცული ტერიტორიის რიგითი სტუმარი“. ბაზარი აერთიანებს მრავალ სეგმენტს, თითოეულს გააჩნია განსხვავებული მახასიათებლები, მოლოდინი, აქტივობებში მონაწილეობა.

მდგრადი ტურიზმისა და ეკო ტურიზმის მიმართ მზარდი ინტერესი შფოთს იწვევს საზოგადოებაში, ვინც ზრუნავს გარემოს დაცვაზე და ტურიზმით გამოწვეულ ეფექტებზე. პოპულარულია ისეთი აქტივობები, როდესაც ვიზიტორი იღებს გარემოს შეცნობის

გამოცდილების. ზოგიერთი ტენდენცია ავსებს ერთიმეორეს. ქვემოთ წარმოდგენილა ტურიზმის ძირითადი ტენდენციები დაცულ ტერიტორიებზე.

მეტად ინდივიდუალური და აუთენტური მოგზაურობის გამოცდილება

მომავალში, მომხარებელი მოითხოვს მეტად ინდივიდუალურ და აუთენტური მოგზაურობის გამოცდილების მიღებას. სულ უფრო მეტი ადამიანი შეაქცევს ზურგს ხელოვნურ „სამოგზაურო სამყაროს“ და ნაცვლად ამისა მოითხოვს აუთენტურ ადგილებში მოგზაურობას, სადაც შესაძლებელია ადგილობრივ მოსახლეობასთან ურთიერთობაც. მომხმარებელი კვლავ მომთხოვნია გადახდილი თანხის საფასურის მიღებაში და ინტენსიურად გამოიყენებს თანამედროვე ტექნოლოგიებს ინფორმაციის მისაღებად, რეკომენდაციების გასაცნობად და პროდუქტებს/სერვისების შესაძენად რაც მრავლად მოიპოვება კომერციულ და სოციალურ საიტებზე.

	მეტად ინდივიდუალური და აუთენტური მოგზაურობის გამოცდილება		განათლების დონის ზრდა და მოგზაურობის მოთხოვნილება		ხანდაზმული მოსახლეობა
	ყველასათვის ხელმისაწვდომი მოგზაურობა		ქალთა შეცვლილი როლები		დასასვენებელი დროის გადანაწილების ცვლილება
	მომსახურების ხარისხის მნიშვნელობა		დასვენების სახეების ცვლა		გლობალური კომუნიკაციებისა და საინფორმაციო ტექნოლოგიების წინსვლა
	გავრცელებული სამოგზაურო არჩევანი		პირადი უსაფთხოება		მზარდი სოციალური და გარემოსდაცვითი პრობლემატიკა

სქემა ტურიზმის ტენდენციები დაცულ ტერიტორიებზე

განათლების დონის ზრდა და მოგზაურობის მოთხოვნილება

განათლების დონე მნიშვნელოვან კავშირშია ბუნებაში აქტიური დასვენება/რეკრეაციის მოთხოვნასთან და წინ უძღვის დაცულ ტერიტორიებზე რეკრეაციის მოდელის ცვლილებას. შედეგად, სამოგზაურო გამოცდილების მიღების ისეთი ტენდენცია არსებობს, როდესაც ტურისტს ეძლევა შესაძლებლობა მოგზაურობის დროს შესიწავლოს რაიმე ახალი, დააკვრდეს ველურ ბუნებას, დაესწროს ფესტივალს, შეისწავლოს და შეაფასოს კულტურული ფასეულობები და ბუნება.

ასეთი სახის ტურიზმი მოითხოვს ახსნა-განმარტებით მასალებს (მეგზურებს, ბროშურებს, მობილურ აპლიკაციებსა და სხვა), საინტერპრეტაციო დაწესებულებებს (ვიზიტორთა

ცენტრები) და საინტერპრეტაციო ტურს გამყოლთან ერთად (ეკო საგანმანათლებლო ტური). ეს ზრდის დაცულ ტერიტორიებზე მომსახურების ხარისხის მოლოდინს და ამადლებს ბუნებრივი და კულტურული მემკვიდრეობის დაცვისათვის საჭირო პოლიტიკურ ნებას.

ხანდაზმული მოსახლეობა

ხანდაზმულ ადამიანებს სულ უფრო მეტი შესაძლებლობა უჩნდებათ, რომ იცხოვრონ ჯანმრთელი, ფიზიკურად აქტიური ცხოვრებით. მაშასადამე, იმ დროს, როდესაც მოთხოვნა ისეთ სპორტულ აქტივობებზე, როგორებიცაა სამთო-სათხილამურო სპორტი და მთამსვლელობა, ასაკთან ერთად იკლებს, ხანშიშესული ადამიანები ასაკის მატებასთან ერთად იანრჩუნებენ საკუთარ ინტერესს სხვა „აუთდორ“ აქტივობების მიმართ: ფეხით სიარული, ბუნების შესწავლა, სპორტული თევზაობა, ველურ ბუნებაზე დაკვირვება.

საკემპინგე ადგილებზე შემცირებული მოთხოვნის საკომპენსაციოდ, იზრდება მოთხოვნა უფრო კომფორტულ ტურისტულ თავშესაფრებზე. ხანდაზმულ ვიზიტორებს სჭირდებათ უფრო მარტივი ბილიკები, ნაკლები აღმართ-დაღმართებით. მათ გააჩნიათ მეტი შემოსავალი, მზად არიან გადაიხადონ მეტი ინტერპრეტაციის მისაღებად, გამყოლების დასაქირავებლად და სხვა.

ყველასათვის ხელმისაწვდომი მოგზაურობა

დაცულ ტერიტორიებზე შესაძლებელია განვითარდეს განსაკუთრებული შესაძლებლობებისა და ფიზიკური შეზღუდვების მქონე ადამიანებისთვის; მხოლოდ ევროპაში 80 მილიონი ადამიანია, ვინც განსაკუთრებით ზრუნვას საჭიროებს. სამოგზაურო კომპანიონების ჩათვლით ასეთი ტურისტული ბაზარი 133 მილიონ ადამიანს მოიაზრებს. მსოფლიოს მასშტაბით, კი ეს რიცხვი დაახლოებით 600 მილიონიდან 900 მილიონამდე მერყეობს. ეს რიცხვები მეტყველებენ იმაზე, რომ მოსახლეობის დაახლოებით 10% საჭიროებს „დაბრკოლებების გარეშე“ ან „ხელმისაწვდომ“ მოგზაურობას.

ქალთა შეცვლილი როლები

ქალები ხდებიან რიცხოვრივად დომინანტები, ემანსიპირებულები და წარმატებულები ბიზნესში. ქალთა შორის გაზრდილია მოგზაურობის მოთხოვნა და ხშირად ქალები თავად ირჩევენ სამოგზაურო დანიშნულების ადგილს. არსებობს სხვაობა ქალების და მამაკაცების ტურისტულ მოთხოვნებს შორის. კაცები უმეტესწილად ითხოვენ ფიზიკურად დამქანცველ აქტივობებს, როდესაც ქალები ბუნებისა და კულტურული გარემოს შეცნობასა და ეკოტურიზმს ანიჭებენ უპირატესობას. ბევრი ქალბატონი დაინტერესებულია დაცული ტერიტორიების რეკრეაციული შესაძლებლობებით.

როგორც წესი, მარტოხელა, ახალგაზრდა ქალი არ წარმოადგენენ დაცული ტერიტორიების მომხმარებლებს, თუმცა ქალები პატარა ბავშვებით ირჩევენ პარკებს, როგორც ბავშვების გართობა-დასვენებისათვის ერთ-ერთ ხელსაყრელ ადგილს. ასაკოვანი, ქალები, განსაკუთრებით კი ისინი, რომლებიც მოგზაურობენ თავიანთ მშობლებთან ერთად, ითხოვენ ისეთ აქტივობებს, რომლებშიც ჩართულია ეროვნულ პარკებში ვიზიტი.

დასავენებელი დროის გადანაწილების ცვლილება

ბევრი ადამიანისათვის დასვენების დრო მატულობს მოკლე სამუშაო კვირის ხარჯზე, ასევე საყოფაცხოვრებო ტექნიკის დახვეწის და განვითარების ხარჯზე და სხვა ფაქტორების გათვალისწინებით. წელიწადში ხორციელდება უფრო მეტი მოკლევადიანი - 2-დან 4 დღემდე სამოგზაურო დასვენება. შესაბამისად, ბევრი პარკი საჭიროებს ადაპტაციას დროში შეზღუდული ტურისტების მიღებისათვის, რაც მოითხოვს უფრო მაღალი მომსახურების ხარისხს და სპეციალურ სარეკრეაციო შესაძლებლობებს.

მომსახურების ხარისხის მნიშვნელობა

ტურისტები ითხოვენ სულ უფრო მაღალი ხარისხის სერვისს. ისინი მოელიან, კომუნიკაბელურ და სწავლულ გიდებს, სტუმართმოყვარე მასპინძლებს, კომფორტულ გარემოს სადაც თავს გრძნობენ ადგილობრივი თემის წევრად.

სამოგზაურო დასვენების მოდელის ცვლილება

ჩრდილოეთ ამერიკაში, ევროპაში, ავსტრალიასა და ზოგიერთ აზიის ქვეყანაში შემოსავლების ზრდა, ხანდაზმული მოსახლეობა, უფრო აქტიური ცხოვრების წესი ზრდის ტურიზმის მოთხოვნას. ნავარაუდევია დაცულ ტერიტორიებზე (როგორც მეტად, ასევე ნაკლებად განვითარებულებზეც) სარეკრეაციო „აუთდორ“ პროდუქტზე მოთხოვნილების სამომავლო ზრდა, მაღალი მომსახურების ხარისხის გათვალისწინებით.

გლობალური კომუნიკაციებისა და საინფორმაციო ტექნოლოგიების წინსვლა

დღესდღეობით, ძალიან ბევრ ადამიანს გააჩნია წვდომა ინტერნეტთან, რომლის საშუალებითაც მათ შეუძლიათ მოიძიონ ყველა სახის ინფორმაცია დაცული ტერიტორიების შესახებ და იქ მოგზაურობაზე. ინტერნეტი განაპირობებს სამოგზაურო არეალის გაფართოებას, სააგენტოებს საშუალებას აძლევს მომხმარებლებს მიაწოდონ განახლებული, დახვეწილი ინფორმაცია სიმბოლური ფასის სანაცვლოდ. ტექნოლოგიებმა შესაძლოა მოიტანონ მრავლისმომცველი შედეგები. მაგალითად, ადგილობრივ სასტუმროებს, კურორტებსა და ასე შემდეგ, დაცულ ტერიტორიებთან ერთად შეუძლიათ აწარმოონ საერთო მარკეტინგული მიზნებით შეჯერებული ვებგვერდი და ამგვარად გაზარდონ მოკლევადიანი ბიზნეს ვიზიტორების რიცხვი. ასევე ვიზიტორებსაც შეუძლიათ პოპულარიზაცია გაუწიონ დაცულ ტერიტორიებს და გაზარდონ მათი ცნობადობა, პარკში მოგზაურობის დროს გადაღებული ვიდეო მასალის ინტერნეტში გავრცელების გზით.

მრავალფეროვანი სამოგზაურო არჩევანის გავრცელებული პარამეტრები

ვიზიტორები მოგზაურობენ უფრო ეფექტურად, სწრაფად და შორ მანძილებზე. შორ მანძილებზე საჰაერო მგზავრობის განვითარებამ, დაცულ ტერიტორიებზე გლობალური მასშტაბით ვიზიტორთა მატების დარგში გადამწყვეტი როლი ითამაშა. ადამიანებს, რომლებიც დაინტერესებულები არიან მსოფლიო მემკვიდრეობის უბნებით, ეროვნული პარკებითა და სხვა მსგავსი სანახაობებით, მიეცათ შესაძლებლობა მოინახულონ მათთვის სასურველი ადგილი მსოფლიოს ნებისმიერ კუთხეში.

პირადი უსაფრთხოება

საკმაოდ ხშირია შემთხვევები, როდესაც დაცული ტერიტორიის უსაფრთხოების იმიჯი შელახულა მედიის მიერ არასწორი ინფორმაციის გავრცელების გამო, როთაც მათ შეცდომაში შეყავთ დაინტერესებული პირები. დტ-ს მენეჯმენტი მზად უნდა იყოს იმისათვის, რომ შესაძლოა მათ დაცულ ტერიტორიას ეწვიოს გულუბრყვილო ვიზიტორი, რომელიც მზად არ არის იმ საშიშროებებისთვის, რაც შეიძლება წარმოიშვას ბუნებრივ გარემოში. ძალზედ მნიშვნელოვანია, რომ უდაფრთხოების საკითხო სერიოზულად იქნეს აღქმული და მოსულ ვიზიტორს განემარტოს, თუ რა სახის სიტუაცია შესაძლოა მათ ელოდოთ.

მზარდი სოციალური და გარემოსდაცვითი პრობლემატიკა

ადამიანები გამოხატავენ შემფოთებას სოციალური და გარემოსდაცვითი პრობლემების მიმართ. მათ მაღალ დონეზე აქვთ გაცნობიერებული მდგრადი ტურიზმის საჭიროება, როდესაც არ ზიანდება გარემო. ისინი ხშირად ხდებიან „მწვანე“ ცხოვრების მიმდევრები, ანუ „მწვანე მომხმარებლები“. დაცულ ტერიტორიები კარგად ერგებიან აღნიშნულ ტენდენციას. ტურისტებს იზიდავთ ისეთი ადგილები, რომელთაც გააჩნიათ კარგი იმიჯი და არიდებენ თავს ისეთ ტურისტულ მიმართულებებს, სადაც სოციალური, ან გარემოსდაცვითი პრობლემებია.

4.3.3.2 დაცულ ტერიტორიებზე ტურისტული აქტივობები

როდესაც ჩვენ ვსაუბრობთ დაცული ტერიტორიების ტურიზმის განვითარებაზე, ჩვენ როგორც წესი ვსაუბრობთ ეკოტურიზმზე, ანუ ბუნებაში საპასუხისმგებლო მოგზაურობაზე, როდესაც ზრუნავენ გარემოს შენარჩუნებაზე და დადებითად გავლენას ახდენენ ადგილობრივი მოსახლეობის კეთილდღეობაზე. ტერმინოლოგია აღიარებს ტურიზმის სხვადასხვა ფორმებს, რომლებიც კავშირში არიან ეკოტურიზმთან, ესენია: მდგრადი ტურიზმი, ტურიზმი ბუნებაში, საპასუხისმგებლო ტურიზმი, სათავგადასავლო ტურიზმი, ტურიზმი ღარიბი თემებისთვის (pro poor tourism) და სხვა. ეკოტურიზმთან ყველზე ახლოს დგას სათემო ტურიზმი კონსერვაციისა და განვითარებისათვის.

დაცული ტერიტორიის IUCN-ს (ბუნების კონსერვაციის საერთაშორისო კავშირი) ზოგიერთ კატეგორიაში ტურისტული აქტივობები კატეგორიულად აკრძალულია, ზოგიერთში კი დაშვებულია გარკვეული რეგულაციებითა და პრინციპების დაცვით. არსებობს ასე სხვაობა ეკოტურისტების სამ ჯგუფს შორის: ძლიერი ეკოტურისტები ძლიერი გარემოსდაცვითი ვალდებულებებით, მსუბუქი ეკოტურისტები სუსტი გარემოსდაცვითი ვალდებულებებით, მრავალფეროვანი მიზნებითა და ჯგუფურად მოგზაურები და მესამე შერეული - სტრიქტურულად ეკოტურისტული ჯგუფები, რომლებსაც გააჩნიათ ორივე ჩამოთვლილი ჯგუფის მახასიათებლები - ძლიერი გარემოსდაცვითი ვალდებულებები და მრავალფეროვანი მიზნებით მოგზაურები.

IUCN კატეგორია	მოკლე აღწერა	ტურისტული მიზანი 1)	ეკოტურისტთა ტიპები 2)		
			ძლიერი	მსუბუქი	შერეული
I.	ნაკრძალი და ველური ბუნება				
I.a	ნაკრძალი	-	-	-	-
I.b	ველური ბუნება	2	კი	-	-
II.	ეროვნული პარკი	1	კი	კი	-
III.	ბუნების ძეგლი	1	კი	კი	-
IV.	ჰაბიტატების მართვის ტერიტორია	3	კი	კი	-
V.	დაცული ლანდშაფტი	1	-	კი	კი
VI.	რესურსების მართვის დაცული ტერიტორია	3	-	კი	-

1. დაცული ტერიტორიის კატეგორიებზე ტურიზმი: 1 - მთავარი მიზანი; 2 - მეორადი მიზანი; 3 - პოტენციური მიზანი; - ნაკლებად შეესაბამება ტურისტულ საქმიანობას;
2. ეკოტურისტების მახასიათებლები: ძლიერი; მსუბუქი და შერეული ჯგუფის ეკოტურისტები;

წყარო: მონაცემები შეჯერებულია IUCN-ის სხვადასხვა სახელმძღვანელოების შესაბამისად და Weaver & Lawton 2001-ის დოკუმენტაციით. საქართველოს დაცული ტერიტორიების ეკოტურიზმის განვითარების პოტენციალის შეფასება. TJS II.

ცხრილი 14: ტურიზმის შესაბამისობისა და ეკოტურისტების მახასიათებლების მატრიცა დტ-ს კატეგორიისა და მართვის მიზნების შესაბამისად

4.3.4 ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების მიზნობრივი ჯგუფები და ბაზრის პოტენციალი

საერთაშორისო გამოცდილებაზე დაყრდნობით ლაგოდეხის დტ-ზე არსებობს ვიზიტორთა 3 ჯგუფი, რომლებიც ტერიტორიას ძირითადად 1 და 2 დღით სტუმრობენ.

	მიზნობრივი ჯგუფი	ტურისტების ტიპები	ინტერესი / მოთხოვნა სერვისებზე	ასაკობრივი ჯგუფები
1	ერთდღიანი ვიზიტორები - ექსკურსანტები , მათ შორის მოსწავლეები და რეკრეანტები	<i>მსუბუქი ეკოტურისტები</i> , <i>პასიური ტურის მოყვარულები.</i> <i>შერეული ტიპის ეკოტურისტებს</i> <i>გააჩნიათ გარემოსდაცვითი</i> <i>ვალდებულების გრძნობა;</i> <i>მოელიან სოციალურ</i> <i>ურთიერთობებს და რეკრეაციას;.</i>	<i>ადგილზე მოელიან</i> <i>სერვისს</i> <i>(პრეზენტაცია//ლექცია,</i> <i>კემპინგი), ითხოვენ</i> <i>ბუნების</i> <i>ინტერპრეტაციას და</i> <i>გიდის მომსახურებას,</i> <i>ადგილზე შესაძლოა</i> <i>შეიძინონ სუვენირები</i> <i>ისარგებლონ მსუბუქი</i> <i>„აუთდორ“ აქტივობებით</i>	სკოლის მოსწავლეები 8-17 წლამდე. დასაქმებული წყვილები ვისაც ჯერ არ ყავთ შვილები (ორმაგი შემოსავალი, ბავშვების გარეშე): 20-25 წლის, საშუალო ან საშუალოზე მაღალი შემოსავლით წყვილები მცირეწლოვანი ასაკის ბავშვებით (15 წლამდე ასაკის);

	უმეტესად ტუროპერატორის / ტურისტული სააგენტოს მიერ ორგანიზებული ტურები	მსუბუქი სათავგადასავლო ტურების მოყვარულები აერთიანებენ სათავგადასავლო, კულინარულ, აგროტურისტულ, და ბუნებაზე დაკვირვების აქტივობებს	დამატებით შესაძლოა დაინტერესდნენ ადგილობრივი საოჯახო სასტუმროებით, სადაც მიიღებენ გასტრონომიულ გამოცდილებას.	25 - 40 წლის, საშუალო, ან საშუალოზე მაღალი შემოსავლით ასაკოვანი წყვილები , 45-65 წლის, რომლებიც ცხოვრობენ შვილებისგან განცალკევებით: საშუალო, ან საშუალოზე მაღალი შემოსავლით ხანდაზმულები - 65 წლის და მეტი
2	ლამის გათევით მოსული ტურისტების ბაზარი (ამ ეტაპზე მცირეა, თუმცა ზრდადია) უმეტესწილად ინდივიდუალურად ორგანიზებული მოგზაურობენ	მძაფრი ტიპის ეკოტურისტები რომელთაც გააჩნიათ გარემოსდაცვითი ვალდებულებები, ირჩევენ ხანგრძლივ მოგზაურობას და ჭირდებათ ფიზიკური აქტივობები, ნაკლები სერვისი. მძაფრი სათავგადასავლო ტურისტები , სურთ მიიღონ ძლიერი ფიზიკური დატვირთვა; ერთ ადგილზე უფრო დიდი ხნით ჩერდებიან	ეს სეგმენტი ფოკუსირებულია ლაშქრობაზე, კარვებში ლამის გათევაზე, გარე „აუთდორ“ აქტივობებზე, ახალგაზრდული ბანაკებზე, საოჯახო სასტუმროებზე, კოტეჯებზე, „ბექფექერების“ ჰოსტელებზე. ეს ბაზარი ლდტ-ზე ამ ეტაპზე ლიმიტირებულია და მოითხოვს ინფრასტრუქტურის განვითარებას.	ახალგაზრდობა / სტუდენტები: 18-26 წლის, ოჯახში საშუალო ან საშუალო მეტი შემოსავლით, დასაქმებული წყვილები (ორმაგი შემოსავალი, ბავშვების გარეშე): 20-50 წლის, საშუალო ან საშუალოზე მაღალი შემოსავლით

ცხრილი 15 ლდტ-ზე მიზნობრივი ჯგუფების ინტერესები

დაცულ ტერიტორიებზე საერთაშორისო მოთხოვნის გაზრდა და ორგანიზებული ტურების ბაზრის სეგმენტი მიგვანიშნებს, რომ B2B (ბიზნესი ბიზნესისათვის) უმეტესწილად ადგილობრივ და უცხოელ ტუროპერატორებთან ერთად მნიშვნელოვანი ხელსაწყოა ლდტ-ის მარეკინგისა და პოპულარიზაციისათვის და ასევე ვიზიტორების რაოდენობის ზრდის კუთხით.

ადგილობრივი მოთხოვნა ძალიან მნიშვნელოვანია რომელთა უმეტეს ნაწილს სტუდენტები და სკოლის მოსწავლეები წარმოადგენენ. ადგილობრივ ვიზიტორთა მნიშვნელოვანი ნაწილია ასევე ლაგოდეხში სეზონზე ჩასული რეკრეანტები და „ექსპატრიატები“.

4.3.4 გარემოზე და ადგილობრივ თემზე ეკოტურიზმის გავლენის მიმოხილვა

4.3.4.1 ეკოსისტემის მდგრადობა და გამტარუნარიანობის შესაძლებლობების შეფასება

ლაგოდეხის დაცულ ტერიტორიებზე ვიზიტორთა სიმრავლე ზაფხულის თვეებშია (ივლისი/აგვისტო). ეკოლოგიურად მგრძნობიარე (სენსიტიურ) ადგილებში, სადაც პიკის დღეებში ძალიან ბევრი ვიზიტორი იყრის თავს ვიზიტორთა რიცხვი გამტარუნარიანობის ლიმიტს ამ ეტაპზე არ აღწევს. თუმცა მათი უარყოფითი გავლენა აისახება ნარჩენების

დატოვებით და ზედმეტი ხმაურით. ტურიზმიდან გამოწვეული უარყოფითი გავლენა შესაძლებელია შემცირდეს ცნობიერების ამაღლების გზით, ასევე ტრენინგების ორგანიზებით და ვიზიტორთა რეგულაციებისა და ქცევის წესების გაცნობით.

გარემოს დაზიანების აცილების მიზნით სტრატეგიის დოკუმენტი ითვალისწინებს ტურიზმის დაგეგმარებას და კონტროლირებულ მართვას, რაზეც დამოკიდებულია დაგეგმილი საქმიანობის წარმატება და მდგრადობა (იხილეთ 5.3.5 ვიზიტორების და სერვისის მართვა).

4.3.4.2 ადგილობრივი თემის სოც-ეკონომიკური სარგებლიანობის შეფასება

ლაგოდების დაცული ტერიტორიები ის ძირითადი ტურისტული რესურსია რისთვისაც ვიზიტორი ჩადის მუნიციპალიტეტში და ადგილობრივი მაცხოვრებლებისთვის ქმნის ტურისტული შემოსავლის წყაროს. ვიზიტორები ღამის გათევის მომსახურებაში იხდიან 15-50 ლარს. დამატებით 10 ლარს საუზმის და 25 ლარს ვახშმის მომსახურებაში (ფასები მერყეობს კერძების მენიუს მიხედვით). დამატებით, სარგებლობენ გიდის/გამყოლის მომსახურებით, ცხენის დაქირავებით და ტრანსპორტის მომსახურებით.

ლაგოდების დაცული ტერიტორიების როლი განისაზღვრება ასევე სკოლებში ეკო საგანმანათლებლო გაკვეთილებით, რაც ადმინისტრაციის თანამშრომლების მიერ არის ორგანიზებული, ტარდება ნოჩ რეინჯერთა პროგრამები, ლექცია-სემინარები, დასუფთავება-გამწვანების აქციები, ღონისძიებები და სხვ.

ნორჩი რეინჯერები მოხალისეების მსგავსად ეცნობიან დაცული ტერიტორიების სპეციფიკას, მონაწილეობას იღებდნენ ტურისტული ზონების მოწესრიგებაში. ასევე ახდენენ ინფრასტრუქტურის რეაბილიტაციას, ჩართულები არიან რეინჯერებთან ერთად ყოველდღიურ საქმიანობაში, ასევე ეხმარებიან ადგილობრივ მოსახელობას.

მსგავსი თანამშრომლობა საფუძველს უყრის პრაქტიკული განათლების ინოვაციურ მიდგომას. პროგრამა უზრუნველყოფს ახალგაზრდების გარემოსდაცვითი ცნობიერების ამაღლებას და დაცული ტერიტორიების პოპულარიზაციას.

ასევე, აღკვეთილის ალპური სამოვრები გამოიყენება საზაფხულო სამოვრებად დაახლოებით 15000-20000-მდე ცხვრისთვის. აღკვეთილიდან ასევე შეშით მარაგდება ადგილობრივი მოსახლეობის ნაწილი, მას აგრეთვე იყენებენ სხვადასხვა არამერქნული ტყის პროდუქტების შეგროვებისთვის, როგორც არის წაბლი, კაკალი, სამკურნალო მცენარეები, სოკო და ა.შ.

მუნიციპალური წყალმომარაგება ხორციელდება დაცულ ტერიტორიებზე და აღკვეთილში არსებული ნაკადულებიდან და მდინარეებიდან. კერძო ბიზნესების მიერ ასევე ხდება წყლის ამოღება სარწყავად და სათევზაო მეურნეობისთვის.

დაცული ტერიტორიების წვლილი ადგილობრივი ეკონომიკის განვითარებაში ძირითადად გულისხმობს სტუმართმოყვარეობისათვის საჭირო ადგილობრივი რესურსების

განვითარებას, როგორცაა განთავსება, კვება, ტრანსპორტირება, ტურისტული აქტივობები, ინფრასტრუქტურა, სანახაობები, კომუნიკაციები და სხვა დაქვემდებარებული სერვისები. ადგილზე გიდის მომსახურებას, ასევე ტურისტული სერვისების მიწოდებას უზრუნველყოფს ადგილობრივი მოსახლეობა.

ლაგოდეხის დაცულ ტერიტორიებზე ვიზიტორთა მზარდი რაოდენობა ადგილობრივი თემებისა და მოსახლეობის განვითარების საუკეთესო შესაძლებლობაა. ზოგადად, ვიზიტორების გაზრდილი რიცხვი ადგილობრივ მოსახლეობას სტიმულს აძლევს, რომ მათ შექმნან და შემდგომ შესთავაზონ სხვადასხვა სახის პროდუქტი და სერვისები დაცულ ტერიტორიაზე მოხვედრილ ტურისტებს. თუმცა ვიზიტორთა სიმრავლემ, ასევე, შეიძლება უარყოფითი გავლენა იქონიოს ადგილობრივი მოსახლეობის ყოფაზეც; ვიზიტორები იყენებენ სატრანსპორტო საშუალებებს, იწვევენ ხმაურს, ტოვებენ ნარჩენებს და ა.შ. ტურიზმის განვითარება ლაგოდეხის დაცულ ტერიტორიებზე უნდა დაეყრდოს საერთო ინტერესს - შეიქმნას სარგებელი როგორც დაცული ტერიტორიისთვის ასევე ადგილობრივი მოსახლეობისათვის. უნდა ჩამოყალიბდეს დაცული ტერიტორიებისა და დაინტერესებული მხარეებს შორის მჭიდრო თანამშრომლობა, მეტი ნდობა რათა მოხდეს რესურსებისა და შემოსავლების განაწილება.

ამ მხრივ მნიშვნელოვანია მეგობართა ასოციაციასთან თანამშრომლობა ადგილობრივი თემებთან და მოსახლეობისთან საერთო ინტერესების გამოსავლენად და ერთობლივ აქტივობებზე სამუშაოდ. ასოციაციას შესაძლოა დადებითი გავლენა იქონიოს ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიის პოპულარიზაციის სფეროში.

4.4 სიტუაციური ანალიზის დასკვნა, შეზღუდვებისა და შესაძლებლობების ანალიზი

ლაგოდეხის დაცული ტერიტორია ცნობილია საქართველოს და რეგიონალურ ტურისტულ ბაზარზე, თუმცა სათანადოდ არ არის შეფასებული/ათვისებული ტუროპერატორების მიერ. ტერიტორია თუშეთის შემდეგ წარმოადგენს კახეთში ყველაზე მიმზიდველ სათავგადასავლო /სალაშქრო არეალს, რომელიც ადვილად მიღწევადია წელიწადის ნებისმიერ დროს. ვიზიტორების რიცხვი და წარმომავლობის არეალი ზრდადია, თუმცა არ არის საკმარისი კომუნიკაცია და პროდუქტის პოპულარიზაცია.

ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების პროდუქტის ძირითადი მახასიათებელია ეკო საგანმანათლებლო, ბუნების შემეცნებითი ტურების ორგანიზება რაც კომბინირებულია სათავგადასავლო და კულტურული ტურების ელემენტებთან. შესაძლებელია სეზონის გაზრდაც და სამომავლოდ ზამთრის შეთავაზებების განვითარებაც.

4.4.1 ეკოტურიზმის განვითარებისთვის ძირითადი შეზღუდვები ლაგოდეხის დაცულ ტერიტორიებზე:

არასაკმარისი ინსტიტუციური შესაძლებლობა ეფექტური ფუნქციონირებისთვის

- შეზღუდული ადამიანური რესურსები და დაინტერესებულ მხარეებთან საკოორდინაციო ჯგუფის არ არსებობა
- ადმინისტრაციული თანამშრომლების არასაკმარისი ცოდნა ტურიზმის და მასპინძლობის მიმართულებით

დაინტერესებული მხარეების შეზღუდული ჩართულობა დაცული ტერიტორიის გადაწყვეტილებების მიღებაში

- მიმდებარე თემთან სუსტი თანამშრომლობა და მათი მხრიდან უკმაყოფილება ტუროპერატორებთან, ზოგადად დაინტერესებულ მხარეებთან სუსტი კომუნიკაცია
- ვიზიტორთა მოლოდინი**
- დაცული ტერიტორიის შესახებ ინფორმაციის მოპოვება შეზღუდულია, არ არსებობს დაცული ტერიტორიების ვებ გვერდი, არსებული საინფორმაციო წყარო (დაცული ტერიტორიების სააგენტო) არ არის საკმარისი და ტურისტულ ბაზარზე/მოთხოვნაზე ორიენტირებული
- ტურისტული მომსახურების არასაკმარისი ხარისხი მიმდებარე საოჯახო სასტუმრო სახლებში
- ვერ ხერხდება ცხენების გაქირავების სერვისის კუთხით ადგილობრივებთან თანამშრომლობა
- არ არის საკმარისი წრიული მარშრუტი და/ან მოკლე მარშრუტი ნაკლებად სპორტული ტურისტებისთვის
- არ არის სეზონზე და მიზნობრივ ჯგუფებზე მორგებული ტურისტული პროდუქტი

ტურისტული სეზონი

- სეზონურია, ზოგიერთი ადგილი მიუდგომელია ზამთარში. მთიანი რელიეფი ხშირად მიუწვდომელია ნაკლებად აქტიური ტურისტებისთვის

არასაკმარისია ინფრასტრუქტურა და გზის მანიშნებლები, საინტერპრეტაციო დაფები

4.4.2 დაცული ტერიტორიის შესაძლებლობები

მრავალფეროვანი შეთავაზებების განვითარება და სეზონის გაზრდა

- წრიული მარშრუტების და შაბათ-კვირის ტურების განვითარება
- მიზნობრივ ჯგუფებზე მორგებული ტურისტული პროდუქტის დანერგვა
- თემატური ბილიკების განვითარება
- სკოლებისთვის საექსკურსიო საგანმანათლებლო პროგრამები/შეთავაზებები
- სეზონის გახანგრძლივების მიზნით ღონისძიებების დანერგვა (ფესტივალები, კორპორატიული ღონისძიებები, დედამიწის/გარემოს დაცვის კვირეული ა.შ)
- დამსვენებლებისთვის ბუნებაში გართობის აქტივობების დანერგვა (outdoor customers)

ტურისტულ რეგიონში მდებარეობა, სხვა დაცულ ტერიტორიებთან ერთობლივი პროგრამების შემუშავება

- კახეთის სასტუმროებში (ყვარელი, თელავი, სიღნაღი) და რეკრეაციულ კომპლექსებში ლაგოდების ტურების (ბროშურებით და პერსონალის ინფორმირებით) შეთავაზება

- ვაშლოვანი ყველაზე ახლოა ლაგოდებთან, კონტრასტულია და საინტერესოა ერთობლივი ტურისტული პაკეტის შემუშავების კუთხით
- ტრანსსასაზღვრო ბილიკის მოწყობა

ადგილის (დესტინაციის) ხელშეწყობა ტურიზმის ეროვნულ ადმინისტრაციის მხარდაჭერით (სეზონური შეთავაზებები)

- ლაგოდების დტ-ზე არსებული სასტუმრო ერთ-ერთი საუკეთესო მაგალითია საქართველოს დტ-ზე მოქმედი განთავსების ობიექტებისვის და შესაძლოა ჩაერთოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაციის სეზონურ შეთავაზებებში (ფასდაკლების პაკეტები, ცხელი შეთავაზებები).

ტუროპერატორებთან თანამშრომლობის გაფართოება

- იზრდება ტუროპერატორების ინტერესი სათავგადასავლო და ბუნების მოყვარულთა ტურების მიმართ

შემოსავლის მიღების მექანიზმების დანერგვა ახალი ინფრასტრუქტურით და შეთავაზებების დანერგვით

სხვა თემების ჩართვა ტურისტულ აქტივობებში და ქსელური თანამშრომლობის ხელშეწყობა

4.5 ლაგოდების SWOT ანალიზი

ძლიერი მხარეები	სუსტი მხარეები
მენეჯმენტი და მმართველობა დაცული ტერიტორიების სააგენტოს სისტემაში შემავალ დაცულ ტერიტორიებთან კარგი თანამშრომლობა ადმინისტრაციის გამოცდილი თანამშრომლები მენეჯმენტის გეგმის განხორციელება კონსესიით წარმატებული თანამშრომლობა თანამშრომლობა მეგობართა ასოციაციასთან ლაგოდების ადგილობრივი სამოქმედო ჯგუფში (LAG) ჩართულობა ლაგოდების გაშეების ინტერესი ჟურნალისტების მხრიდან მდებარეობა და მიღწევადობა ცენტრალურ გზასთან სიახლოვე საზოგადოებრივი ტრანსპორტის რეგულარულად ფუნქციონირება თბილისიდან, თელავიდან, ყვარლიდან მდებარეობა ტურისტულ რეგიონში ტრანსსასაზღვრო მდებარეობა (აზერბაიჯანის საზღვართან) კულტურული და ბუნებრივი ფასეულობები	მართვა და მმართველობა ტურიზმის ადმინისტრაციასთან და ტურისტულ ორგანიზაციებთან თანამშრომლობის არ არსებობა ცენტრალიზებული მართვის გამო მოუქნელი მენეჯმენტი ადმინისტრაციული თანამშრომლების არასაკმარისი ცოდნა ტურიზმის და მასპინძლობის მიმართულებით არასრული ტურისტული სტატისტიკა ლიმიტირებული ბიუჯეტი, დაფინანსების სიმცირე საკუთარი ტურისტული შემოსავლების ჩათვლით გადაწყვეტილების მიღებაში დაინტერესებული მხარეების ჩართულობის დეფიციტი /არ არსებობს საკოორდინაციო ჯგუფი შესაძლებლობების გაძლიერების სწავლების დეფიციტი /არ არსებობა ტურიზმის განვითარების და მარკეტინგის გეგმის არ არსებობა კადრების შერჩევის პოლიტიკა (ად მინისტრაციის დირექტორი არსებული კანონმდებლობით არ მონაწილეობს პერსონალის შერჩევაში) თანამშრომელთა მოტივაციის და წახალისების სისტემის არ არსებობა

ბიომრავალფეროვნება /ველური ბუნება ლანდშაფტური მრავალფეროვნება ისტორიულ-კულტურული მემკვიდრეობა ადგილობრივი თემი ადგილობრივი თემის ტურისტული საქმიანობა (მიმდებარედ არსებული საოჯახო სახლები) და სტუმარმასპინძლობა ადგილობრივი ტრადიციული პროდუქტი (თაფლი, ყველი, ჯემი, ბოსტნეული, ხილი, ღვინო) პროდუქტი და ინფრასტრუქტურა არსებული ინფრასტრუქტურა არსებული ბილიკები მუნიციპალიტეტის ძირითადი რეკრეაციული რესურსები (წინოსხევი ჩანჩქერის, მაჭის ციხის, როჭოს ჩანჩქერის, შავი ტბების მიმზიდველი მარშრუტები) ტურისტული მოთხოვნა გაზრდილი ტურისტების რიცხვი მარკეტინგი ადგილობრივ ბაზარზე ცნობადობა	კვალიფიკაციური კადრების სიმცირე უცხოენოვანი, გამოცდილი გიდების სიმცირე/არ არსებობა ვიზიტორების დაბალი ცნობიერება ნარჩენების და გარემოზე უარყოფითი გავლების შესახებ საინფორმაციო ბაზის არ არსებობა (წვდომა საჭირო დოკუმენტებთან) მდებარეობა, მიღწევადობა რთული მიკვლევადობა, საგზაო ნიშნულების სიმცირე კულტურული და ბუნებრივი ფასეულობები ეთნოგრაფიის ნაკლები თვალსაჩინოება ადგილობრივი თემი ადგილობრივი თემის უნდობლობა პარკის ადმინისტრაციასთან გარემოსდაცვის ცნობიერების დაბალი დონე მასპინძლობის და სერვისის მიწოდები არასაკმარისი უნარები უცხოური ენის არ ცოდნა ადგილობრივი პროდუქტის (შეფუთული) და სუვენირების სიმცირე პროდუქტი და ინფრასტრუქტურა შეთავაზებების და მომსახურების სიმცირე, მათ შორის დივერსიფიცირებული და თემატური ბილიკების სიმცირე სეზონზე და მიზნობრივ ჯგუფებზე მორგებული პროდუქტის დეფიციტი /არ არსებობა გაუმართავი ინფრასტრუქტურა (საკარვე, საპიკნიკე ადგილები და სან.კვანძები, მცირე ზომის ავტოსადგური მოდველებული, არაინტერაქტიული საგამოფენო დარბაზი სალაშქრო ინვენტარის ნაკლებობა არ არის პროდუქტი შეზღუდული უნარების ადამიანებისთვის მოთხოვნისა და შეთავაზების შეუსაბამობა ტურისტული მოთხოვნა მაღალი სეზონურობა დაბალი ტურისტული შემოსავლები მარკეტინგი სუსტი მარკეტინგი, ბრენდინგი არ არსებობს დტ-ის ვებ გვერდი ადგილობრივი სასტუმროები
---	--

	სოციალური მედია არ არის ორიენტირებული ტურისტულ ბაზარზე სარეკლამო კამპანიების სიმცირე, განსაკუთრებით საზღვარგარეთ სუვენირების და ბრენდირებული გასაყიდი პროდუქტის არ არსებობა სხვა დაცული ტერიტორიების შესახებ ინფორმაციის სიმცირე (ადგილზე არ არის ფოტო, ვიდეომასალა)
შესაძლებლობები	საფრთხეები
მართვა და მმართველობა საკონსულტაციო საბჭოს შექმნა დაცული ტერიტორიების ერთიან არქივთან წვდომა საერთაშორისო დონორების მხარდაჭერა (TJS, CNF) ბიზნეს პარტნიორობის გაძლიერებით პროდუქტის შეთავაზებები და გაყიდვა შემოსავლების მექანიზმების შექმნა და გაძლიერება ტურიზმის განვითარების და მარკეტინგის გეგმის შემუშავება და გამოყენება კადრების გადამზადება ბუნებრივ - კულტურული ფასეულობები ირგვლივ ტურისტული სანახაობა (კაბლის ბაზარი) ცხოველებზე დაკვირვება ხელუხლებელ/ველურ ბუნებში (ჯიხვებზე, ირმებზე, ბატკანძერზე და როჭოებზე) დაკვირვება ადგილობრივი თემი ადგილობრივი მაცხოვრებლების ჩართულობის გაძლიერება საქმიანობებში და დამატებითი შემოსავლების შექმნა მეგობართა ასოციაციის ეფექტურად გამოყენება პროდუქტი და ინფრასტრუქტურა ახალი პროდუქტის შექმნა: ტრანსსასაზღვრო პროდუქტის განვითარება, გიდის თანხლებით ტურების ორგანიზება სხვადასხვა სეგმენტზე მორგებული ახალი ტურები დაბალი ფიზიკური აქტივობის და ახალი	მართვა და მმართველობა საგენტოს ტოპ მენეჯმენტის ხშირი ცვლილება ბიუჯეტის შემცირება ტურისტის უსაფრთხოების გაუარესება და რისკი ვიზიტორების ჭარბი რაოდენობა და დანაგვიანება კადრების სიმცირე ტურისტული პროდუქტის განსახორციელებლად ტურისტების ვანდალიზმის გაზრდა ბუნებრივ - კულტურული ფასეულობები ვიზიტორების რაოდენობის გაზრდით ბუნებრივი ადგილების და ბიომრავალფეროვნების დაზიანება ადგილობრივი თემი კონფლიქტის გაღრმავების საშიშროება ადგილობრივ თემთან

გამოცდილებების მიღების შექმნა 4 სეზონის პროდუქტის შექმნა ატრაქციული პროდუქტის შექმნა ადგილზე სავალდებულო პრაქტიკის გამოყენება, სასწავლებლებთან თანამშრომლობა ტურისტული მოთხოვნა მზარდი ადგილობრივი ბაზარი მარკეტინგი პროდუქტის ხელმისაწვდომობა ონლაინ- ჯავშნის სისტემის შექმნით ქსელური თანამშრომლობა (კულტურის და ძეგლთა დაცვის სააგენტო, სხვა დაცულ ტერიტორიებთან)	
--	--

ცხრილი 13 – ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების ტურიზმის განვითარების SWOT ანალიზი

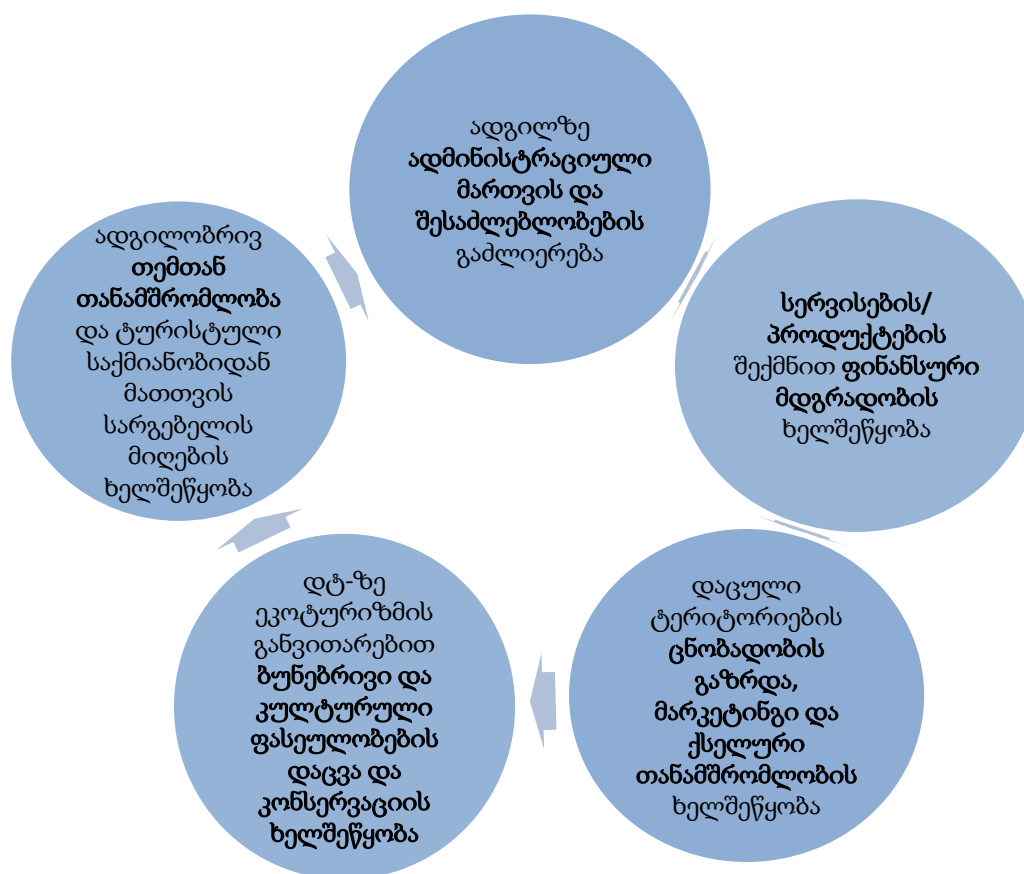
5. ეკოტურიზმის სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა

ხედვა, ეკოტურიზმის მიზნები და მიმართულებები

5.1 ლაგოდეხის დაცულ ტერიტორიებზე ტურიზმის განვითარების ხედვა:

2030 წლისთვის ლაგოდეხის დაცული ტერიტორია არის საერთაშორისო და ადგილობრივ დონეზე ცნობადი, საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისად მართული დაცული ტერიტორია, სადაც ადგილობრივ თემთან ჰარმონიული თანაარსებობის პირობებში შენარჩუნებულია ბუნებრივი და კულტურული ფასეულობები, ვიზიტორთათვის უზრუნველყოფილია მრავალფეროვანი, ხარისხიანი ეკოტურისტული სერვისები. დაცულ ტერიტორიაზე მდგრადი ტურიზმის განვითარება ხელს უწყობს კონსერვაციული მიზნების მიღწევას, გარემოსდაცვითი ცნობიერების ამაღლებას და ადგილობრივი თემის სოციალური და ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესებას.

სიტუაციური ანალიზის საფუძველზე გამოვლინდა ლაგოდეხის დაცულ ტერიტორიაზე მდგრადი ტურიზმის განვითარების სტრატეგიული მიმართულებები. ესენია:

სქემა 7 ლაგოდეხის დაცულ ტერიტორიაზე მდგრადი ტურიზმის განვითარების სტრატეგიული მიმართულებები.

5.2 სტრატეგიული მიზნები და ამოცანები

1. ლაგოდეხის დაცულ ტერიტორიაზე მდგრადი ტურიზმის განვითარება და მართვა ხორციელდება საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისად, კვალიფიციური თანამშრომლების მიერ 1.1 თანამშრომლობა დაინტერესებულ მხარეებთან ეროვნულ, რეგიონულ და ადგილობრივ დონეზე 1.2 დტ-ზე ტურისტული საქმიანობის განხორციელება კადრების ოპტიმალური რაოდენობით, გაზრდილია თანამშრომლების უნარები ვიზიტორთა მომსახურებასა და ინტერპრეტაციაში 1.3 თანამშრომლობა საერთაშორისო ორგანიზაციებთან 1.4 გარემოზე და ადგილობრივ მოსახლეობაზე ეკოტურიზმის/ვიზიტორთა გავლენის შემცირება და მონიტორინგის მექანიზმების განსაზღვრა / განხორციელება
2. დტ-ზე გაზრდილია ტურისტების რაოდენობა და შემოსავალი მიზობრივ ჯგუფებზე მორგებული მრავალფეროვანი, ხარისხიანი სერვისების, ინფრასტრუქტურის და პროდუქტის შექმნით 2.1 ადმინისტრაციის შენობის და მისი მიმდებარე ტერიტორიის განახლება და მოწესრიგება 2.2 არსებული ბილიკების ინფრასტრუქტურის გაუმჯობესება და გამრავალფეროვნება 2.3 ბაზრის მოთხოვნების შესაბამისად ახალი ბილიკების და „აუთდორ“ აქტივობების მომზადება

2.4 საინტერპრეტაციო და საგანმანათლებლო პროგრამების შექმნა და ტურისტული სეზონის გახანგრძლივება
2.5 სხვადასხვა მომსახურებაზე შემოსავლების მიღების მექანიზმის დანერგვა მათ შორის იჯარის, ბილიკებზე და სხვა სერვისებზე საფასურის დაწესება, ნაბეჭდი მასალის და სუვენირების გაყიდვა სხვ.
3. ლაგოების დაცული ტერიტორიები ცნობადი და აღიარებულია საერთაშორისო და ადგილობრივ დონეზე და წარმოადგენს მიმზიდველ ეკოტურისტულ არეალს (დესტინაციას).
3.1 დაცული ტერიტორიისთვის ინდივიდუალური კომუნიკაციის სტრატეგიის შემუშავება, რომელიც ეფუძნება დაცული ტერიტორიების მარკეტინგის სტრატეგიას
3.2 კატალოგების, ვებ გვერდის, სარეკლამო ფილმების და სხვა მარკეტინგული საშუალებების მეშვეობით ინფორმაციის გავრცელება
3.3 ახალი ტექნოლოგიების დანერგვა
გ3.4 საერთაშორისო ქსელში გაწევრიანების ხელშეწყობა
4. ადგილობრივი თემი ჩართულია და სარგებელს იღებს დტ-ზე მდგრადი ტურიზმის განვითარებით
4.1 ადგილობრივ თემთან თანამშრომლობის გაძლიერება ტურისტული პროდუქტის და სერვისების განვითარების გზით (თანამშრომლობის ალიანსი, ქსელი)
4.2 გაზრდილია სერვისის მომწოდებლების პასუხისმგებლობა და უნარები გარემოსდაცვით საკითხებში და ხარისხიანი მომსახურების ორგანიზებაში
5. დტ-ზე ეკოტურიზმის განვითარება ეფუძნება ბუნებრივ და კულტურული ფასეულობებს, რესურსების დაცვას და კონსერვაციის ხელშეწყობას.
5.1 გარემოსდაცვითი ღონისძიებების ტურისტულ შეთავაზებებში ინტეგრირება
5.2 დაცულ ტერიტორიაზე ისტორიულ-კულტურული ფასეულობების იდენტიფიკაცია და ტურისტულ შეთავაზებებში ინტეგრირება

5.3. სტრატეგიის განხორციელების საკვანძო საკითხები/ელემენტები:

5.3.1 განხორციელების სტრუქტურა, მექანიზმი და პასუხისმგებლობები (დაცული ტერიტორიის მენეჯმენტი, დაინტერესებული მხარეების ჩართულობა, თანამშრომლობა და მხარდაჭერა)

ტურიზმის პროდუქტის/მომსახურების სპეციფიკიდან გამომდინარე (რაც ამ შემთხვევაში გულისხმობს მის განხორციელებას გარკვეულ დროსა და ადგილას, კომპლექსურობას, ვიზუალურ მხარეს და ა.შ) მისი განხორციელება მოითხოვს ბიზნეს თანამშრომლობას, ინიციატივებს, გადაწყვეტილებების სწრაფად მიღების შესაძლებლობას და ინტენსიურ რეკლამირებას, მარკეტინგსა და გაყიდვებს.

ტურისტულ საქმიანობას ესაჭიროება თამამად გადაწყვეტილების მიმღები მენეჯმენტი, სადაც ცხადად არის გადანაწილებული პასუხისმგებლობები და გადაწყვეტილების მიღების პროცედურები უფრო მოქნილია.

სტრატეგია ითვალისწინებს ადგილზე (ტერიტორიულ ადმინისტრაციის დონეზე) შესაძლებლობების გაძლიერებას. სამოავლოდ „დეკონცენტრაციის“ პროცესის წარმატებული

განხორციელებისთვის რეკომენდებულია საქმიანობების განხორციელება შემდეგი მიმართულებით:

- **დასაქმება და ადამიანური რესურსების მართვა:** ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციამ მონაწილეობა უნდა მიიღოს კადრების შერჩევის და გადამზადების საკითხში. ეს შესაძლებლობას აძლევს ადმინისტრაციას ჩამოაყალიბოს ტურიზმის / სტუმართა მომსახურების ძლიერი გუნდი; დაიქირაოს სეზონური თანამშრომლები; დანერგოს პროფესიული ზრდის მექანიზმები და მოახდინოს თანამშრომელთა ფულადი წახალისება მათ მიერ მიღწეული შედეგების მიხედვით;
- **მომსახურების ობიექტების გამოყენება და მართვა:** ადგილობრივი / რეგიონული პროდუქტებისა და სერვისების მომწოდებლებთან თანამშრომლობის ხელშეკრულებების შესახებ მოლაპარაკებები, წახალისების სისტემის (მაგ. საუკეთესო მომწოდებლის დაჯილდოება) დანერგვა. ადმინისტრაციის ტერიტორიაზე არსებული ობიექტის დაზიანების დროს, სამუშაოებში ადგილობრივ ქვეკონტრაქტორთა ჩართვის შესაძლებლობა (თუ ამის შესაძლებლობა ადგილზე არსებობს);
- **შემოსავლები და ფასთა პოლიტიკა:** მოქნილი პოლიტიკის ჩამოყალიბება, ბაზარზე პროდუქტების შეთავაზების შესაძლებლობა, ტუროპერატორებთან და სხვა ორგანიზაციებთან სამომავლო ხელშეკრულებების პირობების მოლაპარაკება;
- **ადგილობრივ / რეგიონულ თემებთან და პარტნიორებთან თანამშრომლობა:** ადგილობრივ ინიციატივებში მონაწილეობა და მათი მხარდაჭერა, მუნიციპალიტეტებისათვის ინიციატივების წარდგენა, ლაგოდეხის განვითარების ჯგუფთან და მუნიციპალიტეტის ტურისტული მიმართულებების დეპარტამენტთან აქტიური თანამშრომლობა, ადგილობრივი მოსახლეობისთვის ლაგოდეხის დტ-ის როლის, ადგილობრივი თემების ბიზნესის განვითარების შესაძლებლობების განხილვა.
- **ყოველწლიური ბიუჯეტის გარკვეული ნაწილის განკარგვა:** პოპულარიზაციისა და მარკეტინგის ხელშეწყობისათვის, ტურისტული ობიექტების მცირედით მოვლა-პატრონობისათვის, ტრენინგებისა და სასწავლო ვიზიტებისათვის, ადგილობრივი ინიციატივებისა და თანამშრომლობისათვის, მცირედი შესყიდვებისათვის.

ზემოთ ჩამოთვლილი საქმიანობებიდან გარკვეული ნაწილი უკვე ხორციელდება ადგილობრივ მუნიციპალიტეტთან და ლაგოდეხის განვითარების ჯგუფთან მჭიდრო თანამშრომლობით. სტრატეგია გულისხმობს თანამშრომლობის გაღრმავებას მდგრადი ტურიზმის განვითარების ხელშეწყობის კუთხით.

თანამშრომლობა დაინტერესებულ მხარეებთან ეროვნულ, რეგიონულ და ადგილობრივ დონეზე მნიშვნელოვანია ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების იმიჯის, ქსელური თანამშრომლობის ჩამოყალიბების, გაყიდვების და შესაძლებლობების გაზრდის თვალსაზრისით. ეროვნულ დონეზე, საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაცია და ტუროპერატორები სტრატეგიული პარტნიორების არიან. რეგიონულ დონეზე - ტურიზმის საინფორმაციო ცენტრები (ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაცია) მნიშვნელოვანი დაინტერესებული მხარეა.

ადგილობრივ დონეზე რეგულარული ურთიერთობა მუნიციპალიტეტის გარდა საჭიროა ტურისტულ-საინფორმაციო ცენტრებთან, უნივერსიტეტებთან. მნიშვნელოვანია

თანამშრომლობა ადგილობრივი პროდუქტებისა და სერვისების მიმწოდებლებთან და მეგობართა ასოციაციასთან დამატებითი ფინანსური რესურსების, ტურისტული პროდუქტებისა და სერვისების განვითარების თვალსაზრისით.

მაგალითად კონსულტაცია ტერიტორიაზე მისასვლელი საგზაო მანიშნებლების და კონკრეტული ბილიკის მარკირების და მოსამზადებლად სასურველი განხორციელდეს ლაგოდების მუნიციპალიტეტთან ერთად, ტურიზმის ეროვნულ ადმინისტრაციასთან შემუშავებული სტანდარტების დაცვით.

ეფექტურის თანამშრომლობისთვის მნიშვნელოვანია **პარტნიორული პლატფორმის შექმნა, ტრენინგების ორგანიზება, ნებაყოფლობითი სტანდარტების დანერგვა**, როგორც არის სასტუმრო სახლების მომსახურების ხარისხის სტანდარტები და **კონფლიქტების მოგვარების მიზნით** ნდობის შექმნა (build trust).

მიდგომა	აღწერა	შერჩეული მექანიზმი	საზოგადოებასთან გზავნილი (მესიჯი)
საზოგადოების ინფორმირება/სწავლება	გადაწყვეტილების შესახებ ინფორმაციის მიწოდება	რეკლამირება გაზეთში ჩანართი პოსტერი / პლაკატი	გვსურს გადავცეთ და გავაგებინოთ მათ ამის შესახებ
ინფორმაციის მიღება /უკუკავშირი	გადაწყვეტილებამდე მათი მოსაზრების მოსმენა	ბრიფინგი ფოკუს ჯგუფები	გვსურს გავაგებინოთ და მათი მხარდაჭერა მოვიპოვოთ
კონსულტაციები	გადაწყვეტილებამდე მათი ჩართვა გადაწყვეტილებების მისაღებად	თემთან შეხვედრები, შეკრებები კონფერენციები სამუშაო შეხვედრები / პრობლემების გადაჭრის შეხვედრები	გვსურს გაიზიარონ, ჩაერთონ და შეაფასონ თავიანთი შეხედულებებით
გაფართოებული ჩართულობა	გადაწყვეტილებაზე გავლენა	მრჩეველთა ჯგუფი „საჭირო ძალა“	როდესაც სერიოზულად ველით მათი რჩევის განხორციელებას
ერთობლივი დაგეგმვა	გადაწყვეტილების შეთანხმება	კონსულტაცია შუამოდგომლობა მოლაპარაკება	ვალდებულები ვართ გავიყენოთ/ავსახოთ შედეგები გარკვეული გამონაკლისების გარდა

ცხრილი 1714 დაინტერესებულ მხარეთა ჩართულობის დონე. წყარო: პრაქტიკული მენეჯმენტის მექანიზმები რესურსების დაცვის და შეფასებისთვის (Weght, 2004)

სტრატეგიის სამოქმედო გეგმა მოიცავს პარტნიორული პლატფორმის ფორმირებას და რეგულარული შეხვედრების ორგანიზებას დაინტერესებულ მხარეებთან. ეს აუცილებელი პირობაა იმისთვის რომ პარტნიორებთან იყოს სრული ნდობა, გამჭვირვალობა და თანამშრომლობა. ქვემოთ მოცემულ ცხრილში ნაჩვენებია დაინტერესებულ მხარეებთან სხვადასხვა ჩართულობის დონე რასაც იზიარებს ტურიზმის განვითარების სტატეგია და ასახავს სამუშაო გეგმში (იხილეთ სამუშაო გეგმა. მიზანი 1: ლაგოდების დაცულ ტერიტორიაზე მდგრადი ტურიზმის განვითარება და მართვა ხორციელდება საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისად, კვალიფიციური თანამშრომლების მიერ).

#	დასახელება	მოღვაწეობის სფერო	ერთობლივი სამუშაოები
სამთავრობო ორგანიზაციები			
1	ლაგოდეხის მუნიციპალიტეტი	ტერიტორიის მართვა, ინფრასტრუქტურული პროექტების განხორციელება (გზები, წყალი)	ლდტ-მდე მისასვლელ გზაზე ტურისტული ნიშნულების მონტაჟი, კოორდინირებული შეხვედრების ორგანიზება; ადგილის პოპულარიზაცია; დონორებთან ერთობლივი მუშაობა; თემთან კომუნიკაცია
2	ლაგოდეხის განვითარების ჯგუფი	თემის განვითარების პროექტები	თემთან კომუნიკაცია; დენდროლოგიის პარკის შემოღობვა და მოწყობა; მდგრადი ტურიზმის საგანმანათლებლო პროექტების განხორციელება
3	ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაცია	ტურიზმის სექტორის რეგულირება, მართვა ქვეყნის პოპულარიზაცია	ერთობლივი მარკეტინგული ღონისძიებები; ტურისტული ნიშნულების და ზოგადად ტურიზმის სტანდარტების დანერგვა
4	კახეთის ტურიზმის საინფორმაციო ცენტრები	ვიზიტორთა ინფორმირება, მარკეტინგი	ბუკლეტების. ბროშურების და რუკების გავრცელება
5	ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი	განათლება, სასწავლო პროგრამები გადახალისება, პრაქტიკული სწავლება, კვლევა	საგანმანათლებლო პროგრამები, მოხალისეების მომზადება, სეზონზე შემეცნებითი ტურების ორგანიზებისთვის გიდების მომზადება; კვლევითი სამუშაოების ჩატარება
6	თბილისის ივ.ჯავახიშვილის სახელობის უნივერსიტეტი	განათლება, სასწავლო პროგრამების გადახალისება, პრაქტიკული სწავლება, კვლევა	საგანმანათლებლო პროგრამები, მოხალისეების მომზადება, სეზონზე შემეცნებითი ტურების ორგანიზებისთვის გიდების მომზადება; კვლევითი სამუშაოების ჩატარება
7	განათლების სამინისტრო	განათლების სფერო, რეფორმები	საექსკურსიო პროგრამების დანერგვა
8	ძეგლთა დაცვის და კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის სააგენტო / ეროვნული მუზეუმების ასოციაცია	კულტურული ობიექტების დაცვა, კონსერვაცია	საგანმანათლებლო პროგრამების დანერგვა; მაჭის ციხესთან საინფორმაციო დაფის მომზადება

9	ვაშლოვანის, ბორჯომ-ხარაგაულის დტ-ის ადმინისტრაციები	დაცული ტერიტორიების მართვა	გამოცდილების გაზიარება, თანამშრომლებისთვის ტრენინგების ორგანიზება, პარკის პოპულარიზაცია
10	ზაქათალას ნაკრძალის ადმინისტრაცია	დაცული ტერიტორიების მართვა	ტრანსსასაზღვრო ბილიკის მომზადება, ერთობლივი პროექტების განხორციელება
11	112 საპატრულო სამსახური	#112 ქვეყანაში უსაფრთხოება და დაცვა	ტერიტორიაზე ტურისტების უსაფრთხოება და დაცვა
არასამთავრობო ორგანიზაციები			
12	მეგობართა ასოციაცია	გარემოსდაცვითი ღონისძიებების; პროექტების განხორციელება	თემთან კომუნიკაცია; პროექტების განხორციელება
13	ეკოტურიზმის ასოციაცია	გარემოსდაცვითი ღონისძიებების; პროექტების განხორციელება	თემთან კომუნიკაცია; საგანმანათლებლო /ინტერპრეტაციების გამოყენებით ტურების შემუშავება; პროექტების განხორციელება; მარკეტინგი; „ოუთდორ“ აქტივობების განხორციელება; ბილიკების მარკირება
14	სამთო გიდების ასოციაცია GMGA	სამთო გიდების სკოლა	გიდების გადამზადება; ინტერაქტიული, ინფრასტრუქტურული პროექტების და „ოუთდორ“ აქტივობების განხორციელება; მარკირება
15	“ელკანა“	ორგანული მეურნეობის ხელშეწყობა, განათლება ფერმერებთან/კოოპერატივებთან მუშაობა; სოფლის ტურიზმის ქსელის ხელშეწყობა	თემთან კომუნიკაცია, ტრენინგების ჩატარება; საგანმანათლებლო ტურების შემუშავება (კომპოსტის დამზადება, წყლის გამოყენება სხვ.)
16	CENN	გარემოსდაცვა და განათლება	საგანმანათლებლო პროგრამების შექმნა, თემთან კომუნიკაცია; ენერგოეფექტური პროექტების დანერგვა
17	„ნაკრესი“	გარემოსდაცვა და განათლება	პროგრამების შემუშავება; ინფრასტრუქტურული პროექტებისთვის ადგილების იდენტიფიცირება
18	„ეკოსკოპი“	განათლება	პროგრამების შემუშავება სკოლებისთვის; ბანაკების ორგანიზება
19	"მწვანე დედამიწა"	გარემოსდაცვა, განათლება	პროგრამების შემუშავება სკოლებისთვის;

			ენერგოეფექტური პროექტების დანერგვა
20	TJS/ WWF	დტ-ის განვითარების ხელშეწყობა	ტრენინგების ორგანიზება; ინფრასტრუქტურული პროექტების განხორციელება; ტრანსსასაზღვრო პროდუქტის შექმნა; მონაწილეობა საერთაშორისო ბაზრობებზე
21	CNF	დტ-ის განვითარების ხელშეწყობა	ინფრასტრუქტურული პროექტების განხორციელება; მარკეტინგი
22	SPPA	დტ-ის განვითარების ხელშეწყობა	დტ-ის სისტემის განვითარების ხელშეწყობა; ერთობლივი პროექტების განხორციელება
23	CARE	საერთაშორისო პროექტების განხორციელება, ამჟამად ლაგოდეხის მუნიციპალიტეტში ახორციელებს თემის განვითარების პროექტებს	თემთან კომუნიკაცია, დონორებთან; სხვა დაინტერესებულ მხარეებთან თანამშრომლობა
24	European Profiles		სტანდარტების დანერგვა, ინფორმირება და განვითარება; მონაწილეობა საერთაშორისო ფორუმებზე
25	მშვიდობის კორპუსი	მოხალისეების პროგრამები	მოხალისეების მიღებით პროექტების განხორციელება
26	GLEN	მოხალისეების პროგრამები	მოხალისეების მიღებით პროექტების განხორციელება
27	ეკლესია-მონასტერი	საპატრიარქო	თემთან კომუნიკაცია; პილიგრიმული ტურების ორგანიზება და მაჭის ციხის მოვლა-განახლება
კერძო სექტორი			
28	საოჯახო სასტუმრო სახლები რეგიონში	სასტუმრო მომსახურება/სერვისი	სტუმრების მიღებისას თანამშრომლობა, პარკის იმიჯის ამაღლება სერვისის მომსახურების შიდა სტანდარტების ამაღლებით
29	ადგილობრივი ტურისტული მომსახურების წარმომადგენლები - გიდები, გამყოლები	უცხოური ჯგუფების ჩამოყვანა	პაკეტების შეთავაზება
30	ტურისტული ორგანიზაციები	უცხოური ჯგუფების ჩამოყვანა	პაკეტების შეთავაზება, პოპულარიზაცია, მათ კატალოგებში ლდტ-ის

			შესახებ ინფრმაცია
31	ბანკი ქართუ	ინვესტიციები	ახალი საინვესტიციო პროექტების განხორციელება

ცხრილი 15 ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიის დაინტერესებული მხარეები

სთეიქჰოლდერების ფორუმის ორგანიზება

ფორუმის იდეაა სტაბილური და სანდო ურთიერთობის შექმნა, საერთო ინტერესების გამოვლენა რეგულირებული შეხვედრებით, სარგებლიანობის გაზრდა პასუხისმგებლობების გადანაწილებით.

ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიის მდგრადი ტურიზმის განვითარების ფორუმი არის დაინტერესებული მხარეების გაფართოებული ჯგუფი სადაც შესულია ბიზნესის, არასამთავრობო და სამთავრობო ორგანიზაციების წარმომადგენლები. რეკომენდებულია ფორუმს გაუძღვეს ადმინისტრაცია/დაცული ტერიტორიების სააგენტო ტურიზმის ეროვნულ ადმინისტრაციასთან და ლაგოდეხის მუნიციპალიტეტთან/ლაგოდეხის განვითარების ჯგუფთან (ადგილობრივი ავტორიტეტი ორგანიზაცია) დაგეგმვის და განხორციელების პროცესში, სადაც მესამე წამყვანი (ლიდერი) მხარე შესაძლოა იყოს საერთაშორისო დონორი ორგანიზაცია.

ორგანიზების პროცესში რეკომენდებულია არასამთავრობო ორგანიზაციებთან მჭიდრო თანამშრომლობა, ვისაც აქვს მსგავსი შეკრებების გამოცდილება, ხოლო ფორუმზე საჭიროა ყველა იმ არასამთავრობო ორგანიზაციების მოწვევა ვისაც სოფლის/აგრო ტურიზმის და ეკოტურიზმის, ასევე გარემოსდაცვით საკითხებში ლიდერი პოზიცია უკავიათ. ეფექტური კომუნიკაცია ფორუმის წევრებს შორის ხელს შეუწყობს ცვლილებების გატარებას და პრობლემების გადაჭრას. ფორუმი მხოლოდ ერთი გაფართოებული შეხვედრით არ შემოიფარგლება. ქვემოთ ცხრილში მოცემულია დაინტერესებულ მხარეთა ფორუმის შემადგენელი აქტივობები და აუცილებელი პირობები.

შეხვედრა	ყველა იმ ორგანიზაციასთან პერსონალური შეხვედრა ვინც ლაგოდეხში ტურიზმის ბაზრის „მოთამაშეებს“ წარმოადგენენ. ფორუმზე ერთად მუშაობის იდეის გაცნობა. მათი პრიორიტეტების გამოვლენა, ჩანიშვნა
ფორუმის დაწყება/ჩატარება	ფორუმის ორგანიზების ჩარჩოს შემუშავება (draft agenda). პირველი შეხვედრის დაგეგმვა, თემატიკის/პრეზენტაციების შერჩევა, დროში გაწერა. მასპინძელი ორგანიზატორის მიერ ყველა გამომსვლელის შესახებ, მათი საქმიანობის მოკლე ანოტაცია
რეგულარული შეხვედრების დაგეგმვა	რეგულარული შეხვედრების განრიგის შემუშავება და ყველა დაინტერესებულ მხარეებთან შეთანხმება. სასურველია შეხვედრები სხვადასხვა უწყებებში მოეწყოს (როტაციის ფორმატი).
კონსტრუქციული ატმოსფეროს შექმნა	დროის მენეჯმენტი, სასიამოვნო ატმოსფეროს შექმნა მასპინძელი ორგანიზაციის მიერ
შეხვედრების საიმედო სტრუქტურის გარანტია	ყოველი შეხვედრის წინ განრიგის გადამოწმება, წამყვანის მიერ წინასწარ საკითხების მომზადება, მოსაზრებების ჩანიშვნა, ოქმის შედგენა და ანგარიშის წარდგენა
სამუშაო ჯგუფების და შიდა კომუნიკაციის შექმნა	

ტრენინგების ორგანიზება

საზოგადოებასთან ეფექტური მუშაობის ერთ-ერთი მეთოდია ტრენინგების შეთავაზება. დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციისთვის ეს განსაკუთრებით სასარგებლო მექანიზმია, რადგან მათ შეუძლიათ გამოიყენონ თავიანთი კაპიტალი - რესურსები, ცოდნა. ტრენინგების მდგრადი ინვესტიციაა რასაც ვუზიარებთ ორგანიზაციებს, მისი განხორციელება არ მოითხოვს ძვირადღირებულ ინფრასტრუქტურას.

ტრენინგების თემატიკა რაც ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციამ პარტნიორ ორგანიზაციებთან ერთად შესთავაზოს საზოგადოებას:

- ტერიტორიის შესახებ მოკლე ექსკურსი (ბუნებრივი ფასეულობა)
- ვიზიტორთა დახვედრა და კომუნიკაცია, გიდების ტრენინგი
- ველური ბუნების შეცნობა
- მასპინძლობა - ვიზიტორების
- ადგილის ისტორია და კულტურა
- მომსახურების სტანდარტები
- ქსელური თანამშრომლობა

სასურველია ტრენინგების თემატიკის მორგება დაინტერესებულ მხარეებზე და მოკლე ერთდღიანი კურსის/სემინარების შეთავაზება. რეკომენდებულია ტრენინგების თემატიკა და განრიგი გაიწეროს წინასწარ და მიეთითოს თანხა, რომელიც დტ-ის პარტნიორი ორგანიზაციებისთვის (სასტუმროს სახლები, კვების ობიექტები და სხვ) იქნება მხოლოდ 10-20%.

კურსის შემუშავება უნდა მოიცავდეს ჰენდაუტებს, ტრენინგ მასალას. ასევე ტესტირების (pre-testing; post-testing forms) ფორმებს რის საფუძველზეც შეფასდება ბენეფიციარი. თემატიკის ისეთი კურსები რომელიც პროფესიულ უნარ-ჩვევებს შესძენს მსმენელს (მაგ. სტანდარტების დანერგვა, მოლაშქრე გიდების მომზადება) რეკომენდებულია იყოს სერტიფიცირებული. ასევე, სასურველია ტრენინგების ბაზაზე მცირე ბიზნეს წარმომადგენლების აკრედიტაცია და უფლების მინიჭება გამოიყენონ დაცული ტერიტორიის ნიშანი რომელიმე სერვისის შესათავაზებლად. ეს შესაძლოა იყოს ტურიზმის საინფორმაციო მასალის გაყიდვის/გავრცელების კუთხე.

ბრენდინგი და სტანდარტები

ამ ეტაპზე დაცული ტერიტორიების სააგენტოს არ აქვს შემუშავებულია მომსახურების ხარისხის სტანდარტი და ბრენდი რაც ეხმარება ადგილობრივ მოსახლეობას / დტ-ების მეგობრებს ბაზარზე პროდუქტის წარსადგენად. რეკომენდებულია ლაგოდეხის დაცულმა ტერიტორიამ შეიმუშაოს შიდა სტანდარტი, მომსახურების ხარისხის შეფასების ნუსხა (check-list) რომლის საფუძველზეც მოხდება პროდუქტის/მომსახურების ნებაყოფლობით შემოწმება და ბაზარზე წარდგენა (ვებ გვერდის, ბუკლეტის საშუალებით)

საქართველოში არსებული მდგომარეობის გათვალისწინებით შესაძლებელია „ელკანას“ სტანდარტის გადახედვა და საჭირო კრიტერიუმების დამატება, რაც გულისხმობს გარემოს მიმართ საპასუხისმგებლო მოთხოვნებს. ამ კუთხით რეკომენდებულია შეიქმნას სამუშაო ჯგუფი სადაც ჩაერთვება ეკოტურიზმის ასოციაცია და „ელკანა“ და შეიქმნება ერთი საერთო სტანდარტი „მწვანე სერტიფიკატი“ რომელიც როგორც პილოტური პროექტი განხორციელდება ლაგოდეხის დტ-ის ადმინისტრაციის მიერ. როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ეს არის ნებაყოფლობითი სტანდარტი. სტანდარტიზაციის პროცესი ინდივიდუალური ტრენინგის ნაწილია, როდესაც მასპინძელი ოჯახი ეცნობა და სწავლოს ბაზარზე არსებულ ტურისტულ მოთხოვნებს საოჯახო სასტუმროების მიმართ.

კონფლიქტების მოგვარება

ტერიტორიის მართვისას საგულისხმოა ბალანსი ბუნებრივი სილამაზის, ფასეულობის შენარჩუნებასა და ადამიანების ვიზიტებს/მოთხოვნებს შორის როდესაც დაცულია კონსერვაციის პრინციპები. მხოლოდ ამ შემთხვევაში არის დაცული ტერიტორია მომგებიან პოზიციაში.

რეკომენდებულია ნდობის შექმნა (ეს გრძელვადიანი პერსპექტივაა) დაგეგმვისა და მართვის პროცესში დაინტერესებული მხარეების ჩართვით. რეკომენდებულია კონფლიქტების მოგვარების ჯგუფის - სამრჩევლო საბჭოს დაფუძნება პროფესიონალ მრჩეველებთან ერთად ვის აზრსაც გაითვალისწინებენ დაინტერესებული მხარეები. მნიშვნელოვანია საბჭოს წევრები ახერხებდნენ რეგულარულ შეხვედრებს და მათი შეკრება მოხდეს არა მხოლოდ მაშინ როცა გადაუდებელი შემთხვევაა და/ან მწვავე პრობლემის წინაშე დგანან.

საბჭოს შექმნისას თითოეული მრჩეველის/წევრის ჩართულობა უნდა იყოს მკაიო - უშუალოდ რა საკითხების მოსაგვარებლად არის ჩართული თითოეული პირი. ხშირ შემთხვევაში საბჭოს წევრები არიან მეცნიერები - უნივერსიტეტები და სასწავლო დაწესებულებების წარმომადგენლები, ვინც სამეცნიერო კვლევით სამუშაოებს ასრულებენ; კომერციული სექტორის წარმომადგენლები - დიდი, მცირე და საშუალო ბიზნესის წარმომადგენლები; ადგილობრივი თემის ლიდერები, ვინც თავს უყრის სხვადასხვა ჯგუფის წარმომადგენლებს და საზოგადოებასთან ურთიერთობის ექსპერტი - სხვადასხვა მიდგომების, საზოგადოებასთან ურთიერთობის საკითხებითა და მათთან ინფორმაციის მიწოდების კუთხით უწევენ კონსულტაციას საბჭოს წევრებს.

5.3.2 HR - ადამიანური რესურსები და შესაძლებლობების შექმნა

ლდტ-ზე ვიზიტორთა მომსახურების, საზოგადოებასთან ურთიერთობისა და კომუნიკაციის კუთხით არსებული საშტატო შემადგენლობა არასაკმარისია და სააგენტოს სტრუქტურა საჭიროებს ოპტიმიზაციას და სტრუქტურულ ცვლილებებზე მორგებას რათა უზრუნველყოფილი იქნას დაცული ტერიტორიებისა და მისი ადმინისტრაციის ორიენტირებულობა დაინტერესებულ მხარეებზე²⁵.

²⁵ ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების მართვის გეგმა (2015-2022 წ.)

დამატებითი პერსონალის გარდა გასათვალისწინებელია თანამშრომელთა შესაძლებლობების და უნარ-ჩვევების გაძლიერება და ფუნქციები და პასუხისმგებლობების მკაფიოდ განსაზღვრა. თანამდებობები საჭიროებს ოპტიმალური სამუშაოს აღწერილობების შექმნას, ფუნქციების და პასუხისმგებლობის მკაფიოდ განსაზღვრას²⁶. ზოგიერთი პოზიცია (ადმინისტრაციული განყოფილების უფროსის და ვიზიტორთა მომსახურების უფროსი სპეციალისტის) საჭიროებს ცენტრალური აპარატიდან კოორდინაციის დონის გაზრდას. ასევე, სამომავლოდ დეკონცენტრაციული საოპერაციო ბიუჯეტის დასაწერად გარკვეული მექანიზმების შემუშავება. იმისათვის, რომ წარმატებით განხორციელდეს ლდტ-ზე ვიზიტორთა პროგრამა, შემდეგ საჭიროებებზე უნდა იქნეს მიმართული ყურადღება:

- **მდგარდი ტურიზმის განვითარების კუთხით ლდტ-ზე დამატებით თანამშრომლების საჭიროება:**

ა) მარკეტინგული კომუნიკაციების სპეციალისტი ლდტ-ის ოფისში ვიზიტორთა გაზრდილი რაოდენობის რეგისტრაციისა და კომუნიკაციისთვის. მის მოვალეობაში იქნება მარკეტინგის საკითხები, რომელიც მოიცავს ვებ ადმინისტრირებას, საინფორმაციო ბიულეტენის, ბლოგის და სხვა სოციალური ქსელის მუდმივი განახლებას)

ბ) ეკო-საგანმანათლებლო პროდუქტის შექმნაზე ორიენტირებული ინტერპრეტაციის სპეციალისტი, ვინც ასევე შეითავსებს მოხალისეობის პროგრამის შექმნას.

დ) სეზონური გიდები (სტუდენტები ...) დამატებითი რეინჯერები იმ შემთხვევაში თუ გიდის მოვალეობები და კონტროლის მოვალეობები იქნება მათი სამუშაო დავალების ნაწილი;

გასათვალისწინებელია: ვიზიტორთა მართვის სამუშაოს გამჭვირვალე გადაცემა რეინჯერებისათვის ან ახალი კადრის დაქირავება (საპირფარეშოების დასუფთავება, ნარჩენების მართვა, უსაფრთხოება, სხვ).

დამატებით, ამჟამინდელი ვაკანტური თანამდებობები (მენეჯმენტის გეგმის მიხედვით) უნდა შეივსოს.

- **ტრენინგის საჭიროებები:**

ტრენინგ პროგრამების კურიკულუმის შემუშავება ადმინისტრაციის თანამშრომელთათვის შემდეგი თემების გათვალისწინებით:

ა) ვიზიტორთა დახვედრა და კომუნიკაცია; ბ) ინგლისური ენის საბაზისო ცოდნა; გ) ეკოლოგიის და ბუნების კონსერვაციის საბაზისო კურსი; დ) ვიზიტორთა უსაფრთხოება (ვიზიტორთა მართვა, პირველადი დახმარება) ე) საზოგადოებასთან ურთიერთობა და მარკეტინგი (განსაკუთრებით ბუკლეტების შემუშავება, სიახლის დაგზავნის სხვ.); ვ) პროდუქტის განვითარება; ზ) ადგილობრივ თემთან კომუნიკაცია; თ) სოციალური მედია, თანამედროვე ტექნოლოგიები; ი) ინტერპრეტაცია
დამატებით, სასწავლო ვიზიტების ორგანიზება თანამშრომლებისთვის.

ტრენინგ კურსების ორგანიზება სერვისის მომწოდებლებისთვის შემდეგი თემების ჩათვით:

²⁶ ადამიანური რესურსების მართვის სტრატეგია 2016. SPPI-საქართველოს 5 წლიანი პროგრამა. KFW.

ა) ტურიზმის საბაზისო კურსი; ბ) რეგიონის ბუნებრივი ფასეულობა და დაცული ტერიტორია; გ) გიდების ტრენინგი; დ) ქსელური თანამშრომლობა და მარკეტინგი.

- **შეფასების სისტემის შექმნა**

პერსონალის მატერიალური და არამატერიალური წახალისების შესაძლებლობების შეფასების გამჭვირვალე პროცედურების დანერგვა. რეკომენდებულია კვარტალური შეფასების შედეგების წარდგენა თანამშრომლისათვის უკუკავშირის დაბრუნებით, შედეგების დეტალურად გაცნობა და დასაბუთება/ინტერვიუ - მკაფიოდ ახსნა თუ რაზე დაყრდნობით განისაზღვრა მისი დანამატი²⁷. ლოგიკურ ახსნა-დასაბუთებას ეფუძნება ასევე არამატერიალური წახალისება (შექება, დაჯილდოვება, დაწინაურება, უფლებამოსილების გაზრდა, აღიარება და ა.შ.).

5.3.3 სტრატეგიული ტურისტული პროდუქტის განვითარება

ლაგოდეხის დაცულ ტერიტორიაზე არსებული ტურისტული რესურსების და სერვისების შეფასებით, ძლიერი მხარეებისა და შესაძლებლობების გამოვლენით განისაზღვრა სტრატეგიული პროდუქტი, გამოვლინდა ტურისტული ინფრასტრუქტურის და ეკოტურისტული აქტივობების განვითარების საჭიროება.

შეფასების ანალიზმა აჩვენა რომ ლაგოდეხის დაცული ტერიტორია კარგად ორგანიზებული და ცნობადი დაცული ტერიტორიაა. სხვადასხვა დონორი ორგანიზაციის მიერ ჩატარებულმა საინვესტიციო პროექტებმა ხელი შეუწყო დაცული ტერიტორიების განვითარებას. დაცული ტერიტორიების სააგენტოს ძალისხმევით მისი გაცნობა/წარდგენა მოხდა საერთაშორისო და ადგილობრივ ტურისტულ ბაზრებსა და ღონისძიებებზე. ტერიტორია ყველაზე მეტად იზიდავს ეკოტურისტებს. კერძოდ ლაშქრობის და ცხენით სეირნობის მოყვარულებს. დაცული ტერიტორიების პრინციპებიდან და პრიორიტეტებიდან გამომდინარე რეკომენდებულია რეგიონში ჩასულ დამსვენებლებს და ექსკურსანტებისთვის ბუნებაზე, ინტერპრეტაციაზე და შემეცნებაზე ორიენტირებულ საგანმანათლებლო თემატური პროგრამების მომზადება და მათი პოპულარიზაცია. ბუნებაში ლაშქრობა, როგორც ყველაზე მოთხოვნადი შეთავაზება და ქვე-აქტივობები (როგორცაა ბიომრავალფეროვნების გაცნობა, თემატური შემეცნებითი ტურები) უნდა აქტიურად წახალისდეს იმისათვის, რომ შეთავაზება უფრო ღირებული გახდეს.

საერთაშორისო ეკოტურისტული ბაზრის ტენდენციების გათვალისწინებით გამოიკვეთა „ოუთდორ“ აქტივობებზე - შეგრძნებებზე და სანახაობებზე აქცენტირებული აქტივობები რაც ამავდროულად გაყიდვადი პროდუქტია.

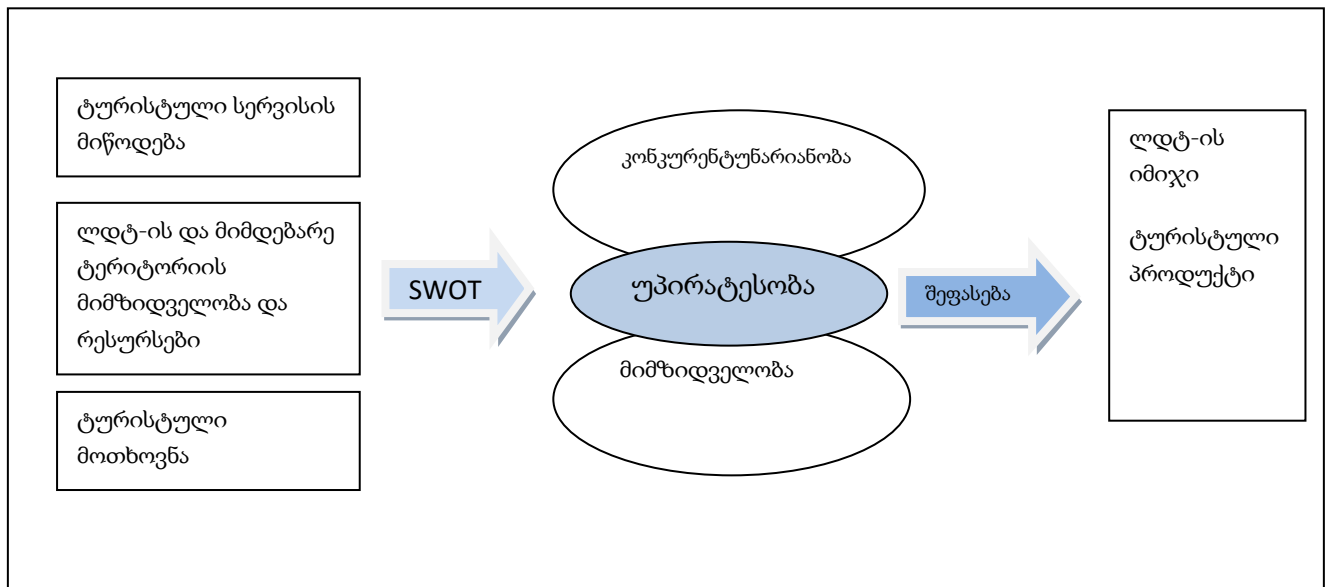
მომდევნო 6 წლის მანძილზე ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაცია უნდა ფოკუსირდეს: (1) არსებული სერვისების/შეთავაზებები ხარისხის გაუმჯობესებაზე, ბოლო წლებში მიღწეული შედეგების, განხორციელებული პროექტების და აქტივობების კონსოლიდაციაზე; (2) შეთავაზებული აქტივობების მრავალფეროვნებაზე - ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიის, როგორც საგანმანათლებლო / შემეცნებითი, ეკოტურისტული სამოგზაო არეალის წარდგენაზე; (3) ახალი ტურისტული პროდუქტის, მათ შორის „ოუთდორ“ აქტივობების შექმნაზე რაც გაზრდის ტურისტულ სეზონს, ტურისტების დარჩენის ხანგრძლივობას და ადგილის ცნობადობას/პოპულარობას.

^{27 27} ადამიანური რესურსების მართვის სტრატეგია 2016. SPPA-საქართველოს 5 წლიანი პროგრამა. KFW.

ლაგოდების დაცული ტერიტორიის მახასიათებლები რაც ტურისტული პროდუქტის განვითარების შესაძლებლობებს განსაზღვრავს:

- კახეთში ტურისტული მოთხოვნის ყოველწლიურად იზრდება
- ლდტ ძირითადი ტურისტული დანიშნულების ადგილია ლაგოდებში ბიომრავალფეროვნებით და ხელუხლებელი ბუნებით
- ადგილზე არის საფეხმავლო/სალაშქრო და საცხენოსნო ბილიკების შეთავაზება
- სამომავლოდ დაგეგმილი ახალი აქტივობები, რეკრეაციული არეალი და საგანმანათლებლო პროგრამები

ეს ელემენტები გათვალისწინებულია სტრატეგიული ტურისტული პროდუქტის შერჩევისას ქვემოთ მოცემულ სქემაში.

1. ადმინისტრაციული შენობის, ვიზიტორთა ცენტრის განახლება

ვიზიტორთა ცენტრში, ადმინისტრაციის შენობაში უნდა განახლდეს საგამოფენო დარბაზი - დამატოს ტურისტული და საგანმანათლებლო ინფორმაცია ინტერაქტიული ტექნოლოგიების გამოყენებით. დიზაინი შესაძლოა იყოს ჯავახეთის დტ-ის საგამოფენო სივრცის მსგავსი, თუმცა უფრო მრავლისმომცველი, საინტერესო მულტიმედიის გამოყენებით. ვიზიტორთა ცენტრი და მისი მიმდებარე არეალი უნდა გახდეს ტურისტებისთვის მიმზიდველი ადგილი, ამავდროულად შეითავსოს საგანმანათლებლო ფუნქცია.

სხვადასხვა ასაკის დამთვალიერებელთათვის, მათ შორის სკოლის მოსწავლეთათვის და სტუდენტებისთვის, სპეციალური საგანმანათლებლო პროგრამების და თემატური ექსკურსიების შეთავაზება და ორგანიზება კვალიფიცირებული გიდის/თანამშრომლების თანხლებით). საგანმანათლებლო დარბაზი შესაძლოა მოეწყოს დაცული ტერიტორიების სააგენტოსა და საქართველოს ეროვნული მუზეუმის შორის თანამშრომლობის მემორანდუმის საფუძველზე.

სასურველია გამოფენას დაემატოს გარე ექსპონატები, როგორიცაა წყლის წისქვილი, ალტერნატიული მზის ენერგიის სადემონსტრაციო მოდელი ადგილობრივ ტრადიციული და ალტერნატიული ტექნოლოგიების საჩვენებლად. სამუშაო ჯგუფის მოსაზრებით, ადმინისტრაციის შენობის გარე ფასადზე გარე აქტივობებისთვის შესაძლებელია საცოცი კედლის მოწყობაც.

შენიშვნა:

მოწყობილმა ექსპოზიციამ უნდა ასახოს დაცულ ტერიტორიაზე არსებული ბიომრავალფეროვნება. ექსპონატები (მწერების, ქვეწარმავლების, ფრინველების, ძუძუმწოვრების ამსახველი მასალა) ინტერაქტიულ ტექნოლოგიებთან ერთად, რაც მნახველებს დაეხმარება აღიქვას ცოცხალი და არაცოცხალი ბუნების უნიკალურობა, რაც საზოგადოებაში მაღალი ეკოლოგიური პასუხისმგებლობის ფორმირებას ემსახურება. საგანმანათლებლო პროგრამა შესაძლოა მოიცავდეს ფილმს წყლის წისქვილის ფუნქციონირების და მექანიზმის შესახებ, და/ან წყლის ძალის შესახებ (რადგან ეს როჭოს ჩანჩქერის ბილიკის ძირითად თემას წარმოადგენს).

ექსპოზიციამ ვიზიტორებს უნდა მისცეს სულ მცირე ერთი საათის გართობის შესაძლებლობა. კარგი ექსპოზიცია კიდევ უფრო ღირებულს გახდის სკოლის ბავშვებისთვის გარემოს საგანმანათლებლო სწავლებას და მეტად დააინტერესებს ხალხს ეწვიოს დაცულ ტერიტორიებს. აქვე შესაძლებელია მოეწყოს მულტიმედიის ექსპოზიცია „მულტიმედიის ვიდეო სათვალის ჩათვლით“ რომელიც ვიზიტორს მოანდომებს ეწვიოს საქართველოს სხვა დაცულ ტერიტორიებს.

2. „როჭოს ჩანჩქერის“ ბილიკის განახლება

ბილიკზე საჭიროა 12 საინტერპრეტაციო წერტილის და ნიშნულების განახლება და ადგილას ბუნების საინტერპრეტაციო დაფების განთავსება. ასევე, შესაკეთებელი 2 ხიდი; უსაფრთხოების დაცვის მიზნით - ბილიკის რთულ მონაკვეთზე დასამონტაჟებელია ასასვლელი და ჩასასვლელი კიბე და მოაჯირები.

3. „ნინოსხევის ჩანჩქერის“ ბილიკის განახლება და სარეკრეაციო ადგილის მოწყობა

„როჭოს ჩანჩქერის“ მსგავსად გასათვალისწინებელია ბუნების საინტერპრეტაციო დაფების, ნიშნულების მონტაჟი და უსაფრთხოების ზომების მიღება. „ნინოსხევის (გურგენიანის) ჩანჩქერის“ ბილიკზე წყალმოვარდნებით დაზიანებული ხიდები საჭიროებს პერმანენტულ მონიტორინგს; შესასვლელში რეკომენდებულია ბილბორდის (დაფის) და საპიკნიკე-საკარვე ადგილის მოწესრიგებას. საინფორმაციო დაფაზე ვიზიტორთა ქცევის წესების და მიმართულებების აღნიშვნა; ბილიკისთვის საინტერპრეტაციო თემის მიხედვით მოსამზადებელია საინტერპრეტაციო წერტილები და და დაფა.

„ნინოსხევის ჩანჩქერის“ ბილიკის მოწყობის დეტალური პროექტი²⁸, სადაც განხილულია 4 ხიდის, ნიშნულების, ასევე, დამხმარე მოაჯირის და/ან კიბის (ჩანჩქერთან, სადაც სიპი

²⁸ ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციაში საველე ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურის ტექნიკური პროექტისა და ხარჯთაღრიცხვის შედგენა. ფ/პ სულხან სულხანიშვილი. 2017

ქვევითა) მონტაჟი უსაფრთხოების დაცვის მიზნით. ადმინისტრაციის პროექტში განხილულია პანდუსებისა და ჩანჩქერთან პლატფორმის შექმნაც.

„ნინოსხევის ჩანჩქერის“ ბილიკის დასაწყისში. მდინარის გასწვრივ, ტურისტულ სეზონზე ძალიან ბევრი ვიზიტორია. ისინი ზაფხულის სიცხეს გაურბიან გრილ ადგილებში სადაც არის წყალი, ჩრდილი და მზე გასარუჯად. სამუშაო ჯგუფის აზრით, ერთ ადგილზე (სადაც აგრარული უნივერსიტეტის ბანაკია) შესაძლებელია მოეწყოს რეკრეაციული ზონა. კერძოდ, პლაჟი, მცირე კვების ობიექტი ან დახლი გამაგრებული სასმელებისთვის და კომფორტული ხის კოტეჯები („ხეზე კოტეჯები“) დამე დასარჩენად.

4. მაწიმის ხეობა „მაჭის ციხის“ ბილიკის განახლება

ზემოთაღნიშნული ბილიკების მსგავსად, „მაჭის ციხის“ ბილიკიც გასახლებელია. კერძოდ, გასათვალისწინებელია ბუნების საინტერპრეტაციო დაფებით აღჭურვა და უსაფრთხოების ზომების მიღება. ბილიკზე 14 საინტერპრეტაციო წერტილია გასახლებელი და ერთი საინფორმაციო დაფა დასამონტაჟებელი, სადაც ასევე აღნიშნულია ვიზიტორთა ქცევის წესები. ბილიკი საჭიროებს გზის მანიშნებლების დამატებას.

ერთ ადგილას ხიდი დაზიანებულია. სასურველია ბილიკის ბოლოს, რთულ მონაკვეთზე უსაფრთხოების მიზნით მოაჯირი და/ან ასასვლელი კიბის მოწყობა. იხილეთ ადმინისტრაციის პროექტი.

ბილიკი გამოიყენება საცხენოსნო ტურებისთვის. შესაბამისად, სასურველია საცხენოსნო მარშრუტის ნიშნულების განთავსება და ალტერნატიული წრიული ბილიკის (გარკვეულ მონაკვეთზე) მონიშვნა.

შესაძლებელია „მაჭის ციხის“ ბილიკის ბოლო მონაკვეთზე, სადაც აღდგენილი პატარა ეკლესია, ციხის გალავანი და ნანგრევებია დაემატოს ტერიტორიის ისტორიული ფაქტების ამსახველი საინფორმაციო დაფა.

დამატებით, მაწიმის საგუშაგოსთან („მაჭის ციხის“ ბილიკის შესასვლელში მოწყობილია ასევე დახურული თავლა 10 ცხენისთვის ღია სარეკით და მცველის ოთახით. თავლა ამჟამად არ ფუნქციონირებს და დროთა განმავლობაში მოითხოვს ამორტიზაციის ხარჯებს. რეკომენდებულია სამომავლოდ ამ შენობის ჰოსტელად გადაკეთება (თუშეთის მაგალითი) სადაც 8 ოთახი დარჩება ვიზიტორებისთვის, ხოლო ორი ოთახი მოხმარდება საშხაპეების და საპირფარეშოების მოწყობას. იხილეთ დანართი - საინვესტიციო წინადადება #2 - თავლის შენობის გამოყენება თანამედროვე საცხოვრებელ ობიექტად.

5. ადმინისტრაციის შენობასთან ახლოს არსებული ბუნების შემეცნებითი (ეკო-საგანმანათლებლო) ბილიკის განახლება

არსებულ ეკოსაგანმანათლებლო და ბუნების შემეცნებით ბილიკი ადმინისტრაციის შენობასთან ახლოს უზრუნველყოფს ბავშვებისთვის ინტერაქტიულ პუნქტებს (მაგ. როგორიც

არის ხმები/ჟღერადობა, ფეხშიშველი სიარული სხვ. ბილიკზე გასაახლებელია ყველა ინტერაქტიული წერტილი (12). სასურველია ბილიკს დაემატოს საინტერპრეტაციო დაფაც.

ამ ბილიკის განახლება შესულია საინვესტიციო პროექტში „ადმინისტრაციის შენობასთან მიმდებარე ტერიტორიის განახლება და რეკრეაციული პარკის არეალის მოწყობა“.

6. „შავი კლდეების ტბის“ ბილიკის განახლება

ბილიკი უნდა მოინიშნოს სრულყოფილად, დამონტაჟდეს ერთი ხიდი. ტურისტების გაზრდილი რაოდენობის გამო საჭიროა კარვის დასადგმელი (კემპინგის) და ცეცხლის დასანთები ადგილების მოწყობა „მეტეოზე“, ზღვის დონიდან 2000 მ სიმაღლეზე (20 კაცისათვის) და ზღვის დონიდან 2650 მ სიმაღლეზე „დემიდოვის ბინა“ (60 კაცისათვის).

მაწიმის ბილიკის მსგავსად, სასურველია საცხენოსნო მარშრუტზე ნიშნულების განთავსება, და გარკვეულ მონაკვეთზე ალტერნატიული წრიული ბილიკის მონიშვნა.

სასურველია ადგილს დაემატოს ტურისტთა ქცევის წესების აღმნიშვნელი დაფაც. იხილეთ ადმინისტრაციის ინფრასტრუქტურის განვითარების გეგმა.

(2) შეთავაზებული აქტივობების გაზდა - ლაგოდების დაცული ტერიტორიის, როგორც საგანმანათლებლო / შემეცნებითი, ეკოტურისტული არეალის წარდგენა;

7. დენდროლოგიური პარკის მოწყობა

რეკომენდირებულია დენდროლოგიური პარკის განვითარების გეგმის მომზადება, რაც გულისხმობს როგორც დენდროლოგიური ფუნქციის (მცენარეთა სახეობები და განლაგება) ასევე სარეკრეაციო ფუნქციის (ბილიკები, საპიკნიკე ადგილები, საგამოფენო სივრცე, მუზეუმი და სხვ.) სივრცითი განვითარების პროექტის მომზადებას.. დენდროლოგიის პარკში შესაძლებელი იქნება ეკო-საგანმანათლებლო ექსკურსიების და ეკო-ბანაკების ორგანიზება. ასევე, სასკოლო და მოხალისეთა პროგრამების და შეთავაზებების განახლება. დენდროლოგიურ პარკისთვის შესაძლოა სანერგე მეურნეობის საინვესტიციო პროექტის მომზადება და სამომავლოდ კომერციული საქმიანობის განხორციელება. პროექტის საბოლოო ეტაპზე, ლაგოდების ეროვნული პარკის გარდა ბენეფიციარებად გვევლინებიან ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანო და ადგილობრივი მოსახლეობა. იხილეთ დანართი - სანერგე მეურნეობის პროექტის ხარჯები.

8. მოკლე/ალტერნატიული (1-2 სთ) წრიული მარშრუტის მონიშვნა

ბილიკი განკუთვნილია მათთვის ვინც ხანმოკლე მარშრუტზე ირჩევს გასეირნებას, ძირითადად ოჯახის წევრებთან ერთად ჩამოსული დამსვენებლებისთვის. შესაძლებელია საცხენოსნო ტურების ორგანიზებაც, ბილიკი საჭიროებს მონიშვნას და ერთი საინფორმაციო დაფის მონტაჟს.

3) ახალი ტურისტული პროდუქტის შექმნა ტურისტულ სეზონის და ცნობადობის/პოპულარობის გაზრდის მიზნით.

9. ადმინისტრაციის შენობასთან ახლოს რეკრეაციული ტერიტორიის მოწყობა

რეკრეაციული არეალის მოწყობა საკემპინგე ტერიტორიასთან ახლოს. პროდუქტის მიზნობრივი ჯგუფია როგორც თბილისიდან შაბათ-კვირას ჩასული ტურისტები (ვინც ვალდ ჰოტელში ჩერდება), ასევე ტერიტორიაზე დასასვენებლად ჩასული სტუმრები ვინც ძირითადად მოკლე ბილიკების მსურველები არიან. მათთვის მნიშვნელოვანია ადმინისტრაციის ირგვლივ ტერიტორიის მოწესრიგება და დამატებით „აუთდორ აქტივობების“ დანერგვა. ვიზიტორთა ცენტრთა სიახლოვე უპირატესობაა. სასურველია ახლოს იყოს ადგილობრივი პროდუქტების მაღაზია/დახლი. საკემპინგე ადგილის განახლება (განსაკუთრებით სან.კვანძები, საშხაპეები) და თავშეყრისთვის ადგილის მოწყობა. რეკრეაციული არეალის მიზანია ტერიტორია უფრო მიმზიდველი არეალი გახდეს როგორც ერთდღიანი ასევე შაბათ-კვირის დამსვენებელთათვის, გაზარდოს ტერიტორიაზე დარჩენის პერიოდი და ტურისტული სეზონი.

გასათვალისწინებელია ის ფაქტი, რომ ადმინისტრაციის ტერიტორიასთან ახლოს იგეგმება ხის კენწეროების ბილიკი, შესაბამისად რეკრეაციული ზონა უფრო საბავშვო ატრაქციაა და მოკლე „აუთდორ“ სათავგადასავლო ბილიკებს და აქტივობებს მოიცავს როგორც არის მინი ზიპლაინი, „თოკების პარკი“, ბოგირზე და სიმაღლეზე ცოცვა, სასრილო სათამაშო მოედანი, ასევე, ამფითეატრი (ყველაფერი სასურველია დამზადდეს ადგილობრივი მასალისგან, ადგილობრივი ხელოსნების მიერ).

ტერიტორიის მოწყობა ითვალისწინებს სემინარების და შეხვედრების ორგანიზებას, „მწვანე ბიბლიოთეკას“, „მწვანე ბუშტის“ ინიციატივა, სტუდენტური მოძრაობა თავისუფალი სივრცეს კულტურული და საგნმანათლებლო განვითარებისთვის საქართველოს რეგიონებში ადგილობრივ მოსახლეობასთან ერთად. სადაც გაიმართება: დისკუსიები, კინოჩვენებები, ლექციები და ადგილობრივ ბიბლიოთეკებს გადაეცემათ წიგნები. შესაძლოა ეს ღონისძიებები ჩატარდეს 3 ივნისიდან - 9 ივნისის ჩათვლით (გარემოს დაცვის საერთაშორისო დღე).

დამატებით, შესაძლებელია დაცული ტერიტორიების მიმდებარე არეალზე ხეზე მიშენებული ხის კოტეჯების ჩადგმა რაც შემდგომში გაიცემა კონსესიით. სასურველია იყოს „გლამურულ სტილში“ კომფორტული (როგორც „ნინოსხევის“ ჩანჩქერის ბილიკის მიმდებარე რეკრეაციულ ზონაში) რაც სიახლეა საქართველოს დაცული ტერიტორიების ისტორიაში და საკმაოდ მიმზიდველი რესურსია ღამე დასარჩენად.

იხილეთ საინვესტიციო წინდადება „ადმინისტრაციის შენობასთან მიმდებარე ტერიტორიის განახლება და რეკრეაციული პარკის არეალის მოწყობა“

10. ხის კენწეროების ბილიკის მოწყობა

ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი სტრატეგიული პროდუქტია ადმინისტრაციის მიმდებარე ტერიტორიაზე ხის კენწეროების ბილიკი მოწყობა, რაც ამავედროულად ხელმისაწვდომი იქნება შეზღუდული უნარების მქონე ტურისტებისთვისაც. რეკომენდებულია ამ

ბილიკისთვის ინფრასტრუქტურული პროექტის მომზადება და ადგილის იდენტიფიცირება პროფესიონალ ექსპერტებთან ერთად (ტენდერის საფუძველზე).

11. გეგმარებითი “მწყემსის ბილიკი”

ბილიკი ითვალისწინებს ალტერნატიული მარშრუტის მოწყობას, რაც გაზრდის ადგილობრივი თემის ჩართულობას და ახალი გამოცდილებების მიღების შესაძლებლობას. ბილიკი სეზონურია, თუმცა დატვირთული ტურისტული პერიოდის დროს (ივლისი, აგვისტო), ასევე „შავი კლდეების ბილიკზე“ ღირებულების შემოდებისას, ვიზიტორების გადანაწილების ალტერნატივას ქმნის. მოიცავს 3 დღეს და 2 ღამეს.

12. ლაგოდები-ვაშლოვანის ერთობლივი პროგრამა

3-4 დღიანი ტურის შემუშავება, რომელიც გააერთიანებს ვაშლოვანსა და ლაგოდებს (გაზაფხული & შემოდგომა). ეს პროგრამა განხილულია ვაშლოვანი დაცული ეტრიტორიის ადმინისტრაციის თანამშრომლებთან ერთად და შესულია მათი ტურიზმის განვითარების სტრატეგიაშიც.

და ბოლოს, არსებული და ახალი ტურისტული პროდუქტების განვითარებით ლაგოდების ტერიტორიაზე შესაძლებელი იქნება შემდეგი სახის ტურისტული შეთავაზებების/ტურების ორგანიზება:

1. ეკო საგანმანათლებლო /შემეცნებითი
2. სათავგადასავლო „აუთდორ“ აქტივობები
3. ბუნებაში ლაშქრობა
4. ბუნებაში რეკრეაცია
5. საცხენოსნო
6. აგროტური
7. საკონფერენციო, სამეცნიერო და ღონისძიებების ორგანიზება
8. კულტურულ-ისტორიული (მაჭის ციხის შემთხვევაში)

13. კორპორატიული შეთავაზებებისთვის სათავგადასავლო „აუთდორ“ აქტივობის დანერგვა ლაგოდებში

„ჯეოქეჩინგის“ (Geocaching) პრინციპზე აგებული თამაში, რომელიც შესაძლოა GPS-ის ნაცვლად ტოპოგრაფიული რუკებით (10 000 მასშტაბის რუკა) წარიმართოს. ჯგუფური შეჯიბრი, გეოლოკაციური უნარების გარდა სხვა ცოდნის გამოვლენა და თამაშში მეტი ინტერესისა და დამაბულობის შეტანა აზრებულია. თემის შერჩევა და სათამაშო დროის განსაზღვრა შეიძლება წინასწარ იქიდან გამომდინარე, თუ ვინ იღებს მონაწილეობას. „ჯეოქეჩინგი“ კარგი შეთავაზებაა როგორც სკოლის, უნივერსიტეტების მოსწავლე-ახალგაზრდებისთვის, ასევე კორპორატიული თანამშრომლებისთვის.

5.3.4 მარკეტინგი და ინფორმაციის მიწოდება

როგორც ყველა დაცულ ტერიტორიებს ლაგოდებსაც ესაჭიროება ინდივიდუალური **საკომუნიკაციო გეგმა** (მარკეტინგი, ბრენდინგი, საზოგადოებასთან ურთიერთობა) იმ მიზნით რომ ინფორმაცია სწორედ იყოს მიწოდებული ხალხისთვის დაცული ტერიტორიების დანიშნულების, ღირებულებების და საქმიანობის შესახებ. სწორი კომუნიკაციის შემთხვევაში მიიღწევა დაცული ტერიტორიის ფასეულობების დაცვა, ხალხთან ჰარმონიული თანამშრომლობა და მდგრადი განვითარება. ადგილის **ბრენდინგი**, ასევე ხარისხიანი **პუბლიკაციები**, **ჟურნალ-გაზეთები**, **გარე ბილბორდები**, **საინტერპრეტაციო დაფები** და **ელექტრონული მედია**, გარე (საერთაშორისო) მედია და პრესა წარმოაჩენს (გადმოსცემს) ყველაფერს რაც განსაკუთრებულია.

კარგი კომუნიკაციის პირობებში იზრდება ეკონომიკურ შესაძლებლობები. ვიზიტორები უფრო მეტ თანხას ხარჯავენ როცა იციან ტერიტორიის ღირებულების შესახებ²⁹. ხელსაყრელია ასევე დაცული ტერიტორიის ნიშნის გამოყენება ადგილობრივი პროდუქტის და/ან სერვისის ბრენდინგისთვის ვიზიტორთა პოზიტიური დამოკიდებულების გაზრდის მიზნით.

მარკეტინგული საქმიანობის დაგეგმვისას პირველ რიგში უნდა გავითვალისწინოთ რატომ გვჭირდება კომუნიკაცია, როგორ და ვის ვაწოდებთ ინფორმაციას. მაგ.ზუკლეტების დაბეჭდვისას წინასწარ განსაზღვრულია ვისთვის და რა ფორმით უნდა მოხდეს მისი განთავსება და რამდენად საჭიროა მისი დამზადება. რეკომენდებულია ინფორმაციის მიწოდება პოპულარულ და ყველასთვის გასაგებ ენაზე, რაც შეიძლება მეტი თვალსაჩინო მაგალითებით.

კომუნიკაციის აქტოვობების დასაგეგმად რეკომენდებულია ვისარგებლოთ შემდეგ კითხვებზე პასუხებით:

ნაბი ჯი	დასახელება	კითხვები რაც უნდა დაუსვას ადმინისტრაციამ საკუთარ თავს
1	თემატიკა	რაზე გსურთ კომუნიკაცია
2	მიზანი	რას გსურთ მიაღწიოთ კომუნიკაციის შედეგად; რისი შეცვლა გსურთ
3	მიზნობრივი ჯგუფი	ვინ მოგეხმარებათ ამ მიზნის მიღწევაში? ვისთან გსურთ ამ საკითხზე საუბარი? ვინ გსურთ ჩართოთ/გაუზიაროთ?
4	აუდიენციის ტიპები	ვინ არის აუდიენცია? როგორ მოახერხებთ მათთან საუკეთესო კომუნიკაციას?
5	ძირითადი გზავნილი (მესიჯი)	რა არის თქვენი გზავნილი? რა ფაქტები და ციფრებია მის უკან?
6	კომუნიკაციის მექანიზმი	რა მიიტანს აუდიენციამდე თქვენს გზავნილს (მესიჯს)?
7	შეფასება	როგორ შეამოწმებთ თუ როგორ მუშაობს/ხორციელდება ის რასაც აკეთებთ?

ცხრილი 17 კომუნიკაციის სტრატეგია კომპონენტები და სახელმძღვანელო კითხვები

ადგილის საუკეთესო რეკლამა სტუმრის შთაბეჭდილებაა. ის დიდ როლს ასრულებს გადაწყვეტილეს მიღებისა და ადგილის შერჩევის პროცესში. ტურიზმის პროდუქტის

²⁹ გერმანიის დაცულ ტერიტორიებზე ვიზიტორთა გამოკითხვა. პრაქტიკული, მომგებიანი. დაცული - დამზარე სახელმძღვანელო დაცულ ტერიტორიებზე მდგრადი ტურიზმის განვითარებისთვის. გვ.61

სპეციფიკიდან (ყიდვის წინ მისი გასინჯვა, შემოწმება არ არის შესაძლებელი) გამომდინარე დიდი მნიშვნელობა ინფორმაციის წყაროებს (როგორც არის სიახლეების გაცნობა, ფილმები, გაზეთებში სტატიები და სხვ.). იმიჯი შესაძლოა „გამოვიწვიოთ“ შესაძლო **ბრენდინგით**. ადგილის ბრენდინგი იზიდავს ინვესტორს და ქმნის იდენტობას. დესტინაციის ბრენდინგი იზიდავს ტურისტს და ეხება ადგილს როგორც USP-ს და ფოკუსირებულია მიზნობრივ ჯგუფებზე. ის ზოგადად გამოსახება გრაფიკული ელემენტებით და მოიცავს მოკლე სლოგანს, სადაც ჩანს/ჩადებულია ემოცია, გრძნობა და გამოცდილება.

პუბლიკაციები

ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიებს აქვს შემუშავებული ტურისტული რუკები და ეკო ბილიკების ბუკლეტები. ამ ეტაპზე რუკები საჭიროებს განახლებას, ახალი მარშრუტების დამატებას. ინფორმაციის ჟურნალ გაზეთებში, ტურისტულ მეგზურებსა და ბუკლეტებში განთავსების გარდა, მნიშვნელოვანია ტუროპერატორებთან თანამშრომლობა და მათ კატალოგებში მზა მარშრუტების (პროდუქტის) ჩასმა. მიუხედავად ციფრული მედიისა, ბეჭდვითი მასალა კვლავ აქტუალურია, განსაკუთრებით ტურისტებისთვის, ვისაც არ აქვს წვდომა ინტერნეტთან და ასევე სსურთ რომ პუბლიკაცია წაიღონ სახლში როგორც „სუვენირი“.

პუბლიკაციების მომზადებისას დაინტერესებულ მხარეებთან თანამშრომლობა მეტად კრიტიკულს და წარმატებულს ხდის საქმიანობას. პროფესიონალებთან ერთად მუშაობა ხელს უწყობს პოპულარიზაციას და ახალი იდეების დანერგვას. ბეჭდვითი მასალის მომზადებამდე აუცილებელია განისაზღვროს სად და როგორ ვრცელდება და სად ინახება პუბლიკაციები.

1	პარტნიორებთან ერთობლივი მუშაობა
2	აკურატულობა - გადამოწმებული მასალა და ტექსტის რედაქტირება
3	სასარგებლო ინფორმაციის მიწოდება
4	ადგილის ბრენდის, ლოგოს/სლოგანის გამოყენება. ბუკლეტზე მკაფიოდ უნდა ჩანდეს ადგილის დასახელება და საერთაშორისო რეკლამირებისთვის - ქვეყნის დასახელება.
5	მაღალი ხარისხის პუბლიკაციის მომზადება - პოზიტიური ტექსტის და ადგილის გამომხატველი ფოტოების გამოყენება
6	ყოვლისმომცველი ინფორმაციის გამოყენება
7	გამოიყენეთ ისეთი ფოტო (განსაკუთრების გარე ყდაზე) რომელიც გამოსახავს ვიზიტორს მოგზაურობის დროს (ფეხით სიარული, ცხენის სეირობის და ა.შ პროცესში)
8	გამოიყენეთ სტუმართმოყვარე, მომღიმარი ადგილობრივი მოსახლეობის ამსახველი ფოტოები
9	გამოიყენეთ ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების ამსახველი რუკა და რუკა რომელიც აჩვენებს საქართველოში მდებარეობას
10	დამატებითი ინფორმაციის წყაროები
11	შეამოწმე პორდუქტი გამოცემამდე
12	გამოიყენე გარემოსთან მეგობრული, მაღალი ხარისხის ფურცელი
13	დაგეგმე მისი გავრცელება და შენახვა თავიდანვე

ცხრილი 21 წარმატებული პუბლიკაციების ელემენტები

გარე ინტერპრეტაცია

საინტერპრეტაციო დაფები ერთ ერთი მნიშვნელოვანი კომუნიკაციის საშუალებაა, მოსახლეობას აწვდის ინფორმაციას ადგილმდებარეობის, მოქცევის წესების და ადგილის მნიშვნელობის შესახებ - თუ რატომ არის ადგილი (დესტინაცია) უნიკალური. მათი დამზადება მოითხოვს სპეციალისტების ჩართვას, საკმაოდ ძვირადღირებულია დამზადების და მოვლის თვალსაზრისით, თუმცა ეფექტურია და მნიშვნელოვანი.

ამ ეტაპზე შესაძლია მაგალითისთვის გამოვიყენოთ მაჭახელას დაცულ ტერიტორიაზე მიმდინარე პროექტი - ეკო-საგანმანათლებლო ტურისტული ბილიკის მონიშვნა საინტერპრეტაციო დაფებით, რომლის ფარგლებში დამზადდა 6 საინტერპრეტაციო დაფა. იხილეთ დანართი - მაჭახელას პილოტური საინტერპრეტაციო ბილიკის პროექტი. დაფებზე გათვალისწინებულია ყველაზე მნიშვნელოვანი ელემენტი - შინაარსი და მიწოდების ფორმა (ძირითადი გზავნილი/მესიჯი, ფოტოები). იხილეთ დანართი - გარე საინტერპრეტაციო დაფის შინაარსი

პუბლიკაციების მსგავსად, გასათვალისწინებელია დაფების დამზადება დაინტერესებულ მხარეებთან ერთად, მიზნების და სამიზნე ჯგუფების ერთად განსაზღვრა და მასალის დამუშავება. ადგილობრივი მოსახლეობა უფრო მეტად გაუფრთხილდება დაფებს მომავალში როცა თავად ექნება წვლილი შეტანილი.

დოკუმენტი მოიცავს დაფების ინსტალაციას ტერიტორიის გარეთ, შესაბამისად გასათვალისწინებელია შეთანხმება მუნიციპალიტეტთან, საგზო დეპარტამენტთან და/ან მიწის მესაკუთრესთან). რეკომენდებულია მასალის (ტექსტის დაწერა, რუკის დამზადება, ფოტო მასალის მოძიება) მომზადება პროფესიონალ ორგანიზაციასთან და ადგილობრვ მოსახლეობასთან ერთად, რუკაზე ტურისტული ობიექტების დამატება (სასტუმრო სახლები, კვების ობიექტები, საინფორმაციო ცენტრი და ა.შ) და კონსტრუქციის მონტაჟი.

მარკეტინგი - პროდუქტის მიწოდება, ბაზარზე გატანა

დაცული ტერიტორიების დაინტერესებულ მხარეებს ტურიზმის კუთხით წარმოადგენენ საქართველოს ტუროპერატორები, რომლებსაც უცხოურ ტურისტულ სააგენტოებთან თანამშრომლობით საქართველოში შემოყავს ტურისტები. შემდგომ, ყველაზე მსხვილ დაინტერესებულ მხარეებს წარმოადგენენ სასტუმროები სიღნაღში, თელავში და ყვარელში. მნიშვნელოვანია, რომ ლაგოდეხის დაცულ ტერიტორიებზე ვიზიტი შეტანილი იყოს ტუროპერატორის პროგრამაში. ასევე, ძალიან საჭიროა სეზონურად დაგეგმილი ტრანსფერების ორგანიზება სიღნაღიდან, ყვარლის და თელავის სასტუმროებიდან (მაგ. ყოველ დილით 09:00 სთზე გასვლა სასტუმროდან და 20:00 დაბრუნება) ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების მიმართულებით. ამ მხრივ მნიშვნელოვანია თანამშრომლობა საქართველოს ტურიზმის ეროვნულ ადმინისტრაციასთან, საქართველოს შემომყვან ტუროპერატორების ასოციაციასა (GITO) და კახეთის ტურისტული მიმართულების მართვის ორგანიზაციასთან (ჩვენს შემთხვევაში კახეთის ტურიზმის საინფორმაციო ცენტრებთან). სამომავლოდ დაგეგმილია კახეთის ადგილის მართვის ორგანიზაციის მოწყობა (DMO) ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაციის მიერ.

5.3.5 ტურისტული შემოსავლების მიღების შესაძლებლობები

ტურიზმის წარმატებული განვითარებისათვის საჭიროა მნიშვნელოვანი ინვესტირება ინფრასტრუქტურის მოსაწყობად, აღჭურვილობის შესაძენად, თანამშრომელთა შრომის ანაზღაურებისა და შესაძლებლობების განვითარებაში. ინვესტიციების მდგრადობისთვის საჭიროა მათი უწყვეტი ფუნქციონირება და მოვლა-პატრონობა. სახელმწიფო ბიუჯეტიდან მიღებული თანხა შეზღუდულია საინვესტიციო პროექტებისა და გენერირებისთვის.

სტრატეგია ითვალისწინებს დაცული ტერიტორიების ფინანსური მდგრადობას - ტურისტულ დანახარჯების ზრდას და მართვას.

ლაგოდების დაცულ ტერიტორიებზე შემოსავლის გენერირების გზები:

- **ტურისტულ მარშრუტზე გასვლის (ნებართვის) გადასახადი:** ტურისტულ მარშრუტზე „გასვლის“ (შესვლის) გადასახადი აქტიურ ინსტრუმენტად შეიძლება განვიხილოთ, როგორც ტურისტული ნაკადების მართვის, დაცული ტერიტორიების პირველადი ფუნქციის კონსერვაციის და დაცვის ხელშეწყობის და ამ მიზნებისთვის ადამატებითი შემოსავლების მობილიზების კუთხით.
- ყველაზე პოპულარული და მონახულებადია ეკო-ტურისტული ბილიკია „ნინოსხევის ჩანჩქერის ბილიკი“ სადაც სეზონზე 25 000 ვიზიტორია ვინც სარგებლობს ადმინისტრაციის სერვისებით (ინფორმაციის მიღება, კარვის, თავშესაფრის, საპიკნიკე და/ან საკარვე ადგილები ქირავნობა სხვ.). მიუხედავად იმისა, რომ ბილიკზე ყველაზე სუსტადაა განვითარებული ტურისტული ინფრასტრუქტურა. ბოლო წლებში ტურისტულად აქტიურ (პიკის) პერიოდში ვიზიტორთა რიცხოვნობა ბილიკის გამტარუნარიანობის მაქსიმუმს უახლოვდება. ბილიკზე მინიმალური ინფრასტრუქტურის: 4-5 ხიდი, ასასვლელ ჩამოსასვლელი კიბეები, შემოსავლელი პანდუსები, გადასახედი პლატფორმა მოწყობის, სინფორმაციო და საინტერპრეტაციო წერტილების განვითარების შემდგომ შესაძლებელია გადასახადის დაწესება „ნინოსხევის ჩანჩქერის ბილიკზე“. ამ შემთხვევაში რეკომენდირებულია ფასი იყოს (2-5 ლარი) დიფერენციის გარეშე, ფასის არსებობა ერთის მხრივ გაზრდის დაცული ტერიტორიების შემოსავლებს (15 000 ვიზიტორის შემთხვევაში დაახლოებით 45 000 ლარი), რაც თავის მხრივ კონსერვაციული მიზნების გარდა ინფრასტრუქტურის მოვლა შენახვას და განვითარებას მოხმარდება. მეორეს მხრივ შესაძლებელი იქნება ტურისტული ნაკადების მართვა, იმ სეგმენტისთვის ვისთვისაც თუნდაც მინიმალური ფასი მისაღები არაა შეთავაზებული იქნება შესვლის გადასახადისგან თავისუფალი „როჭოს ჩანჩქერის ბილიკი“ და „მაჭის ციხის ბილიკი“. ასევე გეგმარებითი მწყემსის ბილიკი - 3 დღე და 2 ღამისთევა.
- ბილიკზე გასვლის გადასახადის შემოღების შემთხვევაში შესამუშავებელი იქნება სისტემა ბილეთების გაყიდვის, კონტროლის და აშშ. ბილეთების გაყიდვის სივრცე, რადგან ნინოსხევის საწყისი წერილი 15 კილომეტრით მოშორებულია ადმინისტრაციიდან.
- რეკომენდირებულია ასევე გადასახადის დაწესება „შავი კლდეების მარშრუტზე“, სადაც ვიზიტორი 2-3 დღით ჩერდება. გადასახადის დაწესების მიზანი ამ შემთხვევაში დაცული ტერიტორიების უპირველესი ფუნქციის ბიომრავალფეროვნების კონსერვაციაა, „შავი კლდეების ტბის ბილიკი“ წარმოადგენს მოწყვლად ეკოსისტემას, მსგავსი ხელუხლებელი ეკოსისტემები ძალიან მცირეა ზომიერ სარტყელში ამიტომ ბუნებაზე ტურისტების

ზემოქმედება სათანადოდ უნდა იყოს რეგულირებული. გასვლის გადასახადი ტურისტული ნაკადების რეგულირებისთვისაა მნიშვნელოვანი. რადგან ტურის განმავლობას ვიზიტორებს ლაგოდების ნაკრძალის უშუალო სიახლოვეს უწევთ გადაადგილება ხელუხლებელი და ბიომრავალფეროვნებით მდიდარ ადგილებში. რეკომენდირებულია „შავი კლდეების ტბის ბილიკზე“ გასვლის გადასახადი და სერვისების გადასახადი იყო შედარებით მაღალი - 10 ლარი ერთ კაცზე. პროგნოზით, თუ უახლოეს მომავალში „შავი კლდეების მარშრუტზე“ არსებული ვიზიტორების (1000 ტურისტი 2016 წელს) მხოლოდ 70%-ს მოუწევს გადასახადის გადახდა შემოსავალი იქნება 7 000 ლარი.

- და ბოლოს, უცხოელებისათვის მაღალი გადასახადის დაწესება ზოგადად მიღებული პრაქტიკაა, თუმცა არ უნდა იყოს დიდი სხვაობა. ეს საკითხი კვლავ დისკუსიის თემას წარმოადგენს და საბოლოოდ შესათანხმებელია დტს-სთან. (ქვემოთ ცხრილში მოცემულია შესვლის გადასახადის რეკომენდირებული სტრუქტურა).

ტურისტულ მარშრუტზე გასვლის გადასახადის შემოთავაზებული სტრუქტურა:

გადასახადის სტრუქტურა	არსებული დანიშნულების ადგილი	
ვიზიტორი	„ნინოსხევის ჩანჩქერის“ ბილიკი	„შავი კლდეების ტბის ბილიკი“
ტურისტი	4 ლარი	10 ლარი
ტურისტი (სტუდენტი, ან სკოლის მოსწავლე)	2 ლარი	5 ლარი
ჯგუფური ტარიფი	3 ლარი	7 ლარი
ადგილობრივი მაცხოვრებლები*	უფასო	უფასო

ცხრილი 22 ფასების ცხრილი

გასათვალისწინებელია: საზოგადოებასთან **სწორი კომუნიკაცია** ლაგოდების დაცულ ტერიტორიაზე „ნინოსხევის ჩანჩქერზე“ და „შავი კლდეების ტბის მარშრუტზე“ გადასახადის შემოღების შესახებ, რათა თავიდან იქნეს აცილებული ტურისტების და ტუროპერატორების მხრიდან კომუნიკაციის პრობლემები. სწორად მიწოდებული იდეა, რომ გადასახადიდან მიღებული შემოსავალი მოხმარდება ინფრასტრუქტურის განვითარებას და მოვლა-პატრონობას ზოგადად მოწონებული და მხარდაჭერილი იქნება. ვიზიტორი გადაიხდის თანხას, რომელიც ასევე მოიცავს საკარვე ადგილის ან თავშესაფრის ქირავნობის თანხას. ადმინისტრაციის მიერ გამოწერილ ინვოისში უნდა გაიმიჯნოს თანხა რათა სწორედ მივაწოდოთ ვიზიტორს რაში იხდის ფულს. შესაძლოა შეთავაზებულ „პაკეტში“ შედიოდეს რუკა და საკონტაქტო ინფორმაცია.

- ხის კენწეროების ბილიკზე გასვლის გადასახადი
ამ ეტაპზე იგეგმება ხის კენწეროების ბილიკის დაპროექტება სამომავლოდ მიმზიდველი და ინოვაციური პროდუქტის შექმნის მიზნით. რეკომენდირებულია ბილიკზე დაწესდეს გადასახადი რაც მის მოვლას და შეკეთებას მოხმარდება. მინიმუმ 15 ლარი ადგილობრივი ვიზიტორისთვის. უცხოელი ვიზიტორისთვის 25 ლარი (10 ევრო).

- **ღამის გათევის ადგილებზე გადასახადი**

ლაგოდების დაცულ ტერიტორიებზე საკარვე ადგილებსა და ტურისტულ თავშესაფრებში გადასახადი თანხა ტურისტული შემოსავლების მთავარი წყაროა (ცხენის გაქირავების და სასტურო „ვალდ ჰოტელის“ იჯარის გადასახადის შემდეგ).

- **აღჭურვილობის გაქირავება**

აღჭურვილობის-გაქირავება ისევე როგორც ნაბეჭდი მასალის გაყიდვა არ არის ძალიან მომგებიანი, შემოსავალი გაიზრდება იმ შემთხვევაში თუ მოხდება რეკრეაციული არეალის მოწყობა ადმინისტრაციის მიმდებარე ტერიტორიაზე (დამატებით საკემპინგე ადგილის მოწყობა 50 კაცისთვის და ბილიკებზე ტურისტული თავშესაფრების განახლება).

- **ნაბეჭდი მასალის** (საფოსტო ბარათები, მეგზური, რუკა, სუვენირები და ხელნაკეთი ნივთები) გაყიდვას იმ მხრივ აქვს აზრი თუ დაიდება ვიზიტორთა ცენტრებში და/ან გაქირავდება შენობაში კუთხე სადაც გაიყიდება ნაბეჭდი მასალა სუვენირებთან ერთად (ბორჯომ-ხარაგაულის ეროვნული პარკის მაგალითი).

- **ადგილობრივი პროდუქტის გაყიდვა**

რეკომენდებულია ადმინისტრაციაში და/ან მის გარეთ სუვენირების დახლის მოწყობა და იჯარით გაცემა (ბორჯომ-ხარაგაულის ეროვნული პარკის მაგალითი).

- **სერვისებზე დაგასახადი** სადაც შედის არაპირდაპირი ტურისტული შემოსავალიც, ანუ თანხა რასაც ვიზიტორი იხდის ადგილობრივი სერვისისთვის. მაგ. მანქანების სადგომი (თუ ის არ არის გაცემული იჯარით); ბარგის შესანახი ადგილი და/ან სეიფი. სერვისებზე გადასახადიდან შემოსავლის მნიშვნელოვანი წყაროა საკონფერენციო დარბაზის გაქირავება.

- **პროფესიონალი გიდის მომსახურება:** კომპეტენტური გიდების მომსახურება თემატური და ეკო საგანმანათლებლო ტურების და ტერიტორიაზე ზოგადი ორიენტაციის დროს. ამ შემთხვევაში სასურველია ადგილობრივ მოსახლეობასთან თანამშრომლობა და ასევე რეინჯერ-გიდების მომზადება, ვინც იცის ტერიტორია.

- **იჯარის გადასახადი:** უკანასკნელი რამოდენიმე წლის განმავლობაში ლდტ-ზე

წარმატებით ფუნქციონირებს შეთანხმება კერძო სექტორთან და იჯარით მიღებული თანხა ერთ-ერთი მთავარი ტურისტული შემოსავლის წყაროა.

ტურისტულად აქტიურ ადგილებში (ლაგოდების აღკვეთილი) და ადმინისტრაციის მიმდებარე ტერიტორიაზე პროდუქტის (წყალი, ნაყინი, ტკბილეული) შეთავაზება დამსვენებელთათვის (რეკრეანტები). რეკომენდებულია სივრცითი განვითარების გეგმის მომზადება - შემდგომ მცირე ლოტებად აუქციონზე გატანა იჯარით გაცემის მიზნით. რეკომენდებულია ეს საქმიანობა განახორციელოს ადგილობრივმა მაცხოვრებელმა სატენდერო დოკუმენტში მითითებული მოთხოვნების (დასუფთავება, დიზაინი და სხვ) დაცვით.

ამჟამინდელი ტურისტული შეთავაზებები	ტარიფები (ლარი)
დამისთევა ტურისტულ თავშესაფარში	15
საკარვე ადგილი	5
საპიკნიკეადგილი	15
კარავი	10
საძილე ტომარა	5
ზურგჩანთა	5
ცხენით მომსახურება	50
ქვეშაგები (პარალონი)	3
საკონფერენციო დარბაზი ლაგოდეხში	150
რუკა	2
წიგნი	30
რეკომენდებული ტურისტული შეთავაზებები (ადგილობრივი მაცხოვრებლების გარდა)	ტარიფები (ლარი)
„ნინოსხევის ჩაჩქერის“ ბილიკი	2-4
„შავი კლდეების“ ბილიკი	5-10
ხის კენწეროების ბილიკი	15-23
გიდის მომსახურება	30 – 50

ცხრილი 23 ტურისტული სერვისების ტარიფები

- დონაცია და მოხალისეები

5.3.6 ვიზიტორების და სერვისის მართვა

დაცული ტერიტორიების ვიზიტორებს სურთ რაც შეიძლება მეტი შთაბეჭდილება მიიღონ. დაცული ტერიტორიის ადმინისტრაციამ უნდა შესთავაზოს მათთვის სასურველი უნიკალური შთაბეჭდილება, მეორესმხრივ, თავიდან უნდა აიცილოს ბუნებრივი მიმზიდველობის არასწორი გამოყენება და ბუნებაზე მიყენებული ზიანი. ამდენად, დაცული ტერიტორიის ადმინისტრაციამ უნდა გაატაროს მდგრადობის პოლიტიკის ზომები. კერძოდ, შეაფასოს ტერიტორიის გამტარუნარიანობა, დანერგოს ვიზიტორთა ქცევის წესები, ვიზიტების ნაკადების მართვა და რეგულარული მონიტორინგი.

ვიზიტორთა სიმჭიდროვე დაცული ტერიტორიების მდგრადი მართვის მხოლოდ ერთი ასპექტია. ვიზიტორთა მართვა ტერიტორიაზე მოიცავს მათ მოზიდვას და ვიზიტების მიმართულებების განსაზღვრას, მაქსიმალური რაოდენობის ზღვარის გათვალისწინებას (განტარუნარიანობა), მათი აქტივობების და დარჩენის ხანგრძლივობის განსაზღვრას. ვიზიტორთა მართვა მიმდინარე პროცესია, პერიოდულად მოითხოვს მონიტორინგს და სიტუაციაზე მორგებას (ადაპტაცია).

არსებული სიტუაციით, ლაგოდეხის დაცულ ტერიტორიაზე ვიზიტორთა მაქსიმალური რაოდენობა ჯერ კიდევ შორის არის მაქსიმალურ ზღვართან რომ დავაწესოთ რაიმე ამკრძალავი ზომები და/ან მკაცრი შეზღუდვები. თუმცა ვიზიტორთა მართვა საჭიროებს უკეთეს ორგანიზებას და გაუმჯობესებას.

ვიზიტორთა ნაკადის მართვა იწყება ქ.ლაგოდეხის ცენტრალური გზიდან დაცულ ტერიტორიაზე გადასახვევი გზიდან (ვაშლოვანის ქუჩა, რომლის შეკეთებას მუნიციპალიტეტს 2017 წლის ბიუჯეტი ითვალისწინებს). გასათვალისწინებელია ასევე ტურისტული ინფრასტრუქტურა დაცული ტერიტორიების გარეთ, მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე. კერძოდ საბაჟოს და მიმდებარე ტერიტორია, ქ.ლაგოდეხის ავტოსადგური, ცენტრალური მაგისტრალი სადაც განთავსდება ტურისტებისთვის საინფორმაციო დაფები და მანიშნებლები, სარეკლამო ბილბორდები და სხვ. მნიშვნელოვანია გურჯაანიდან გადმოსახვევ გზაზე ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების ნიშნულის დამონტაჟებაც.

ლაგოდეხის დაცულ ტერიტორიის ბილიკებზე ვიზიტორთა მართვის მიზნით მიღებულია შემდეგი ზომები:

ზონირება / ტერიტორიების გამიჯვნა - რაც თავიდანვე გათვალისწინებულია ტურისტული ბილიკების დაგეგმვისას. ვიზიტორები ვიზიტორთა სპეციალისტის და/ან საინფორმაციო დაფის მეშვეობით იღებენ მითითებებს რომელ ტერიტორიაზე შეუძლიათ შესვლა რაც საბაჟოს ინფრასტრუქტურით არის აღჭურვილი (მაგ.ნიშნულები, დასასვენებელი ადგილები, საინტერპრეტაციო დაფები, საპირფარეშო სხვ.). ამ ეტაპზე არ არის ვიზიტორთა რიცხვი გადაჭარბებული რომ დამატებით განისაზღვროს დამატებითი ტურისტული ზონები პარკის მიმდებარე ტერიტორიაზე.

ტურისტული გზები და ბილიკები - მოწყობილია ვიზიტორთათვის ბილიკები რომ უსაფრთხოდ გადაადგილდნენ მიმზიდველ ადგილებში და ამავდროულად გარემოზე არ მოხდეს ნეგატიური გავლენა. ინფრასტრუქტურის და ახალი ბილიკების დაგეგმვა ითვალისწინებს სხვადასხვა ტიპის ტურისტული პროდუქტის მომხმარებლებს - მოკლე და გრძელი მარშრუტის, მარტივი, საშუალო სირთულის და რთულად გასავლელი ბილიკების ვარიაციებს. ყველა ბილიკს აქვს ინფორმაციული დატვირთვა და მიმზიდველი ადგილი (დესტინაცია) და გამოცდილება. მაგ.ნინოსხევის ბილიკზე შთამბეჭდავია გურგენიანის ჩანჩქერი და ვიზიტორთა გამოცდილებაა ბუნების შეგრძნება და სათავგადასავლო ტური. მაწიმის ბილიკზე მიმზიდველია მაჭის ციხე, ხოლო მიღებული გამოცდილებაა ეკო-საგანმანათლებლო ინფორმაციის მიღება და სხვ. სასურველია საცხენოსნო და საფეხმავლო ბილიკების გამიჯვნა და ალტერნატიული ბილიკის გამოყენება წრიული მარშრუტის შესაქმნელად.

ბილიკების მონიშვნა პირველ რიგში ემსახურება ვიზიტორების უსაფრთხო გადაადგილებას, ამცირებს ვიზიტორების დაკარგვის ალბათობას და ქმნის ბილიკზე გადაადგილების უსაფრთხოების სტანდარტებს. ბილიკების მონიშვნა ადმინისტრაციას აძლევს საშუალებას მიმართულება მისცეს ვიზიტორების ნაკადებს რათა მოხდეს სენსიტიური ადგილებში

მოგზაურობის თავიდან აცილება და მიაწოდოს მათ მნიშვნელოვანი გზავნილი ვიზიტორთა ქცევის შესახებ და ერთგვარად გაუწიოს სტიმულირება ადგილობრივ ეკონომიკას - დააკავშიროს ვიზიტორი ადგილობრივ ტურისტული ბიზნესის/სერვისის მომწოდებელს.

ფასები და მოსაკრებლები - დადგენილი ტარიფები ქმნის როგორც შემოსავალს ასევე განსაზღვრავს ვიზიტორთა ნაკადების განაწილებას. ლაგოდეხის დაცულ ტერიტორიაზე რეკომენდებულია მარშრუტზე ტარიფის დაწესება ვიზიტორებისთვის განკუთვნილი ინფრასტრუქტურის გამოყენებისთვის და თავშესაფარში ვიზიტორების რიცხვის შესამცირებლად. მკაფიოდ უნდა აღინიშნოს და ვიზიტორებისთვის ნათელი გახდეს რომ მათ მიერ გადახდილი თანხები ხმარდება ბუნების დაცვას, კონსერვაციას.

რეგულაციები და შეზღუდვები - სპეციალურ სიტუაციაში უნდა შესრულდეს შემდეგის სახით:

- ზოგიერთი ბილიკის მუდმივი ან დროებითი დახურვა თუ ინფრასტრუქტურის განახლება და სარემონტო სამუშაოებია ჩასატარებელი. ასევე მაღალი სეზონის დროს შემოწმებისას).
- ძაღლებით სიარულის აკრძალვა და/ან ვიზიტების განრიგის შედგენისას ცხოველების ცხოვრების რიტმის, ზოგიერთ ადგილას ყვავილობის პერიოდის გათვალისწინება, სხვ.
- ცეცხლის დანთება სპეციალურად შერჩეული ადგილების გარდა
- შეზღუდვები ვიზიტორტოათვის ასაკობრივი ან ფიზიკური მდგომარეობის გამო
- შეზღუდვა სტიქიური მოვლენების დროს: წყალდიდობა, დიდთოვლობა, ქარბორბალა და სხვა.

ინტერპრეტაცია - სხვადასხვა ხერხის გამოყენებით ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიის ადმინისტრაცია ვიზიტორებს აწვდის სასარგებლო ინფორმაციას და ყურადღებას ამახვილებს ტერიტორიის ბუნებრივ ღირებულებებზე და მათი პასუხისმგებლობაზე, თუ როგორ უნდა მოექცნენ დაცულ ტერიტორიაზე/გაუფრთხილდნენ ბუნებას. ინფორმაცია ხელმისაწვდომია და ვიზიტორებს ეხმარება როგორც დასვენებაში, ისე ბუნების მიმართ სწორი დამოკიდებულების ჩამოყალიბებაში (ბუკლეტების, რუკების, საინტერპრეტაციო დაფების მეშვეობით და სხვ.).

ნებართვები და სპეციალური მოთხოვნები:

- ტექნოლოგიის მოთხოვნა: სპეციალური ტანსაცმელი, ფეხსაცმელი, აღჭურვილობა
- გიდეების კვალიფიკაცია და უნარი: რთულ ბილიკზე გასვლისას უსაფრთხოების ზომების მიღება
- სამეცნიერო ტურიზმის დროს საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებული ნებართვების და ლიცენზიების აღება.

დაცულ ტერიტორიებზე ქცევის წესი: აღწერს დაცულ ტერიტორიაზე ქცევის საბაზისო წესებსა და ნორმების დაცვას.

5.3.7 მონიტორინგი და უკუკავშირი

მდგრადი ტურიზმის საჭირო ზომების გასატარებლად, განსაკუთრებით გახშირებული ვიზიტების დროს, საჭიროა ვიზიტორთა ნაკადების მონიტორინგი და ანალიზი. მონიტორინგის მიზანია გარემოს ბუნებრივ და კულტურულ ღირებულებებზე ვიზიტორთა გავლენის გამოვლენა, შედეგების შეფასება და ტერიტორიის მდგრადი გამოყენებისთვის სათანადო აქტივობების დაგეგმვა.

ვიზიტორების ნაკადების მონიტორინგი მოიცავს ერთდღიან ვიზიტორებსაც და ღამის გათევით დარჩენილ ტურისტებსაც. მდგრადობის გათვალისწინებით ზაფხულში შაბათ-კვირას და დასვენების დღეებში ვიზიტორთა რ-ბა გადაჭარბებულია კვირის სხვა დღეებთან შედარებით. აქედან გამომდინარე, მნიშვნელოვანია ამ პერიოდში ვიზიტების ინტენსივობის მრავალი ასპექტით გაზომვა ასევე ხარისხობრივი ასპექტის, როგორიცაა კმაყოფილების მოტივი, გამგზავრების ადგილი საიდანაც ვიზიტორები მოხვდნენ დტ-ზე სხვ და შედეგების ანალიზი.

ქვემოთ მოცემულია ის მნიშვნელოვანი ინდიკატორი რაც აქტივობების მონიტორინგისას მოწმდება:

I. ვიზიტორთა რაოდენობა და ტიპი

- სადან ჩამოდის ვიზიტორი (წარმომავლობა, მისამართი)
- ასაკი (მაგ.0-18 წლამდე, 18-25; 26-35; 36-55 და 56>);
- სქესი
- მოტივაცია (რატომ არიან დტ-ზე)
- სოციალური ჯგუფი (პროფესიული ინფორმაცია, სტუდენტი ა.შ)
- გატარებული დრო)რამდენი ხნით რჩებიან ტერიტორიაზე)
- დახარჯული თანხა (ღამის გათევაზე, კვებაზე, მგზავრობაზე და ა.შ)

II. ვიზიტორთა აქტივობები

- ძირითადი აქტივობები (რა და რამდენი ხნით)
- აქტივობის ტიპი (რას აკეთებენ, რა გამოცდილება იღებენ)
- დახარჯული თანხა ამ აქტივობებზე (ცხენების ქირავნობა, შესვლის საფასური (არსებობის შემთხვევაში) და სხვ.)
- მარკეტინგი (საიდან გაიგეს ამ აქტივობის შესახებ)
- პოტენციური აქტივობა (სხვა რის გაკეთებასაც ისურვებდნენ)

III. ვიზიტორთა კმაყოფილება

- ხარისხი (თუ არიან კმაყოფილები)
- გაუმჯობესება (რა გააუმჯობესებდა)
- სუსტი მხარე (რა იყო ბრობლემა)

IV. მართვის და ინფრასტრუქტურის გავლენა

- განხორციელებული ცვლილებები (მენეჯმენტში)
- ცვლილებების ეფექტურობა (მანამდე და მის შემდეგ)

V. ტურიზმის გარემოზე გავლენა

- ბიომრავალფეროვნებაზე და სენსიტიურ ადგილებში გავლენის შემოწმება

- წყლის მიწოდების მონიტორინგი (დაცული ტერიტორიებიდან მიეწოდება ადგილობრივი მოსახლეობის უმეტესობას), ნარჩენების მართვის მონიტორინგი

VI. სოც-ეკონომიკური გავლენა

- ადგილობრივ ეკონომიკაზე გავლენა (ვიზიტორთა დახარჯული დროის და თანხის ინფორმაციით)
- ადგილობრივი მოსახლეობის მოსაზრება და გამოცდილება (საზოგადოებასთან ურთიერთობის, სამუშაო შეხვედრებისა და ჩატარებული კვლევების საფუძველზე)

VII. ბილიკების მდგომარეობა

- ზედაპირის გაუარესება, ინფრასტრუქტურა და ნიშნულები
- დანაგვიანება და ნარჩენების მართვა
- გარემოს დაზიანება

ლაგოდეხის დაცულ ტერიტორიაზე რეგისტრაციას გადის ის ვიზიტორი ვინც ყიდულობს ტურისტულ სერივს და/ან სარგებლობს ადმინისტრაციის ინფორმაციით. რეკომენდებულია ვიზიტორთა კვლევის გამოყენება რაც დღეს არის გავრცელებული რაც ფოკუსირებული იქნება დაცული ტერიტორიების საჭიროებებზე. რეკომენდებულია ასევე დტ-ის ვებ გვერდზე ონლაინ გამოკითხვის ჩატარება მათთვის ვინც აპირებს დტ-ზე ვიზიტს და ვინც უკვე ეწვია მას.

ლაგოდეხის დაცულ ტერიტორიებზე გამოიყენება ვიზიტორთა რეგისტრაციის შემდეგი მეთოდები:

- > **თვით-რეგისტრაცია** სტუმართა ჟურნალში საკუთარი სახელისა და მოსაზრებების/შთაბეჭდილებების დაფიქსირებით; ასეთი ჟურნალები უნდა იყოს განთავსებული ვიზიტორთა ცენტრში, ღამისთევის, კვების და სხვა ორგანიზებული მომსახურების ობიექტებში
- > **ვიზიტორის რეგისტრაციის ფორმა** – ვიზიტორების რეგისტრაციის სტანდარტული ფორმა, რომელიც თავსდება ვიზიტორთა ცენტრში, ღამისთევის, კვების და სხვა ორგანიზებული მომსახურების ობიექტებში (კომპიუტერული პროგრამაში მონაცემების შეყვანა თავიდან აგვაცილებს ვიზიტორების გაძევებას).
- > **ვიზიტორების გამოკითხვა** – პირისპირ გამოკითხვა ყველაზე სასარგებლოა და ძალიან კარგი შედეგები მოაქვს წინაწარმომზადებული კითხვარების საფუძველზე. ნაკლებად სარწმუნოა ინდივიდუალურად შესავსები კითხვარები; შეიძლება ვიზიტორთა კითხვარების ჩანაცვლება **ინტერვიუებით**.
- > **ინტერნეტ** - **ონლაინ გამოკითხვა** მათთვის ვინც გეგმავს დაცული ტერიტორიის მონახულებას, და მათთვის ვინც უკვე იმოგზაურა დაცულ ტერიტორიაზე.
- > **ფოკუს ჯგუფებთან დისკუსია** - მცირე ჯგუფებთან პერიოდული შეხვედრები, ღია საუბრები

ტურიზმის სოციალურ გარემოზე გავლენის შესამოწმებლად საჭიროა დტ-ზე და მიმდებარე სოფლებში ტურიზმით სარგებლის ეფექტიანობის დადგენა, მისი სისტემატიური და პერიოდული ანალიზის გაკეთება.

6. დასკვნა

ლაგოდების დაცულ ტერიტორიებს ეკოტურიზმის განვითარების დიდი პოტენციალი აქვს. სტრატეგიის დოკუმენტის სამოქმედო გეგმა გვთავაზობს რიგ აქტივობებს დასახული მიზნების მისაღწევად. მათი განხორციელება სცილდება დაცული ტერიტორიის სააგენტოს შესაძლებლობებს. თუმცა, ლაგოდების დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციის, დაინტერესებული მხარეების და მიმდინარე პროექტის მხარდაჭერის ფარგლებში შესაძლოა შესრულდეს რიგი მოკლე და საშუალოვადიანი აქტივობა როგორც არის ტრენინგების ორგანიზება, საგანმანათლებლო ბილიკის შემუშავება/მოწყობა, ხის კენწეროების ბილიკის პროექტის შედგენა და სხვ. ეს არის შემდგომი მსჯელობისა და შეთანხმების საკითხი.

აქვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ მდგრადი ეკოტურისტული პროგრამის წარმატება მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული კვალიფიცირებულ პერსონალზე, ვისაც გავლილი აქვს სპეციალური მომზადება და შესაბამისად იღებს სათანადო ხელფასს. ასევე, მნიშვნელოვანია დაცული ტერიტორიის ადმინისტრაციის თანამშრომლების დონეზე სტრუქტურული რეფორმების განხორციელება უფლების/პასუხისმგებლობის და მათის წახალისების (სტიმულის) გაზრდის მიზნით. ბიუჯეტის დეკონცენტრაციის პროცესი, რაზეც მიმდინარეობს საუბარი, მნიშვნელოვნად საჭიროა, რათა ადმინისტრაციამ შეძლოს მათი შემოსავლების ნაწილის გამოყენება და მოკლევადიანი ინვესტიციებისა და ტექნიკური მომსახურების განხორციელება. ასევე რეკომენდებულია მოქნილი დასაქმების სქემა (ე.წ. სეზონური პერსონალი), დამატებითი ტურისტული დავალებების განხორციელებისას ხელფასებზე დანამატის დანერგვა.

სტრატეგიის განხორციელების შემთხვევაში, ლაგოდების დაცული ტერიტორია შეძლებს სრულიად განსხვავებული ტურისტული შეთავაზების შექმნას კახეთის რეგიონში და მიაღწევს არა მხოლოდ კონსერვაციული საჭროებების უკეთეს მიდგომებს, არამედ ხელს შეუწყობს ადგილობრივ თემს მიიღოს დამატებითი შემოსავალი სერვისებისა და ადგილობრივი პროდუქტის გაყიდვით.

7. ბიბლიოგრაფია

პროექტის განხორციელებისას გამოყენებული ძირითადი დოკუმენტაცია და წყაროები:

1. ლაგოდების მართვის გეგმა
2. ლაგოდების დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციაში საველე ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურის ტექნიკური პროექტისა და ხარჯთაღრიცხვის შედგენა. ფ/პ სულხან სულხანიშვილი. 2017
3. ბიომრავალფეროვნების დაგეგმვის ხელშეწყობის პროგრამის. დარგობრივი ინტეგრაციის საუკეთესო პრაქტიკის სახელმძღვანელო: ბიომრავალფეროვნების ტურიზმთან ინტეგრირება.; UNEP; 2012
4. დაცული ტერიტორიების განვითარების სტრატეგია(2017-2030) და სამოქმედო გეგმა
5. (2017-2020) ექსპერტი ირაკლი შავგულიძე. TJS III
6. საქართველოს დაცული ტერიტორიები. ე.კაკაბაძე 2012
7. საქართველოს ტურიზმის განვითარების სტატეგია 2015 – 2025 GNTA, WB

8. საქართველოს ტურიზმის სტატისტიკური მიმოხილვა 2015; საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაცია; 2015
9. დაცულ ტერიტორიებზე მდგრადი ტურიზმი: დაგეგმვისა და მართვის გაიდლაინები; დაცული ტერიტორიებზე მსოფლიო კომიტეტი და IUCN; 2002
10. დაცულ ტერიტორიებზე დასვენებასა და მოგზაურობაზე მოთხოვნა – ტურისტთა ეკოლოგიური ქცევის გაზომილება. რ. მინსიუ. მ. პედურეან.; ტურიზმის მიმოხილვა; 2012
11. ლაგოდეხის მუნიციპალიტეტში არსებული მდგომარეობა. საქართველოს რეგიონებში კლიმატის ცვლილებისა და ზემოქმედების შერბილების ზომების ინსტიტუციონალიზაცია. საქართველოს ადგილობრივ თვითმმართველობათა ეროვნული ასოციაცია, USAID
12. ლაგოდეხის მუნიციპალიტეტის ადგილობრივი განვითარების სტრატეგია 2016-2020. CARE, NALAG, WWF.
13. ადამიანური რესურსების მართვის სტრატეგია 2016. SPPA-საქართველოს 5 წლიანი პროგრამა. KFW.
14. Practical, profitable, protected A starter guide to developing sustainable tourism in protected areas. Europark Federation ECEAT Lauku Ceļotājs, the Latvian Country Tourism Association 2012
15. Tourism and Visitor Management in Protected Areas Guidelines for sustainability IUCN
16. ბიოლოგიური მრავალფეროვნების შესახებ“ კონვენცენცია GEF, UNDP. მწვანე ალტერნატივა, 2016. ინსტიტუციური მოწყობის და მონიტორინგისა და ანგარიშგების შესაძლებლობათა შეფასება
17. Sustainable Tourism in Protected Areas. Guidelines for Planning and Management. Paul F. J. Eagles, Stephen F. McCool and Christopher D. Haynes. World Commission on Protected Areas (WCPA)